

Poštarina plaćena
u gotovom

ŠUMARSKI LIST

104

GODIŠTE

SAVEZ
JERA I TEHNIČARA ŠUMARSTVA I DRVNE INDUSTRije
HRVATSKE

9 - 10

GODINA CIV
Zagreb
1980

ŠUMARSKI LIST

Znanstveno stručno i društveno glasilo Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske

Godište 104

rujan — listopad

Godina 1980.

I Z D A V A Č: Savez inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije SR Hrvatske uz finansijsku pomoć Republičke zajednice za znanstveni rad SR Hrvatske.

SAVJET ŠUMARSKOG LISTA

1. s područja SR Hrvatske i Zagreba:

Prof. dr M. Andrović (Zagreb), ing. D. Bartovčak (Bjelovar), ing. A. Frković (Delnice), ing. J. Harapin (Šisak), ing. V. Hibler (Senj), ing. I. Kišiček (Buzet), prof. dr D. Klepac (Zagreb), dr N. Komlenović (Zagreb), ing. K. Kožul (Osijek), ing. T. Lucarić (Vinkovci), ing. S. Milković (Rijeka), mr. ing. I. Mrzljak (Karlovac), ing. A. Pavlović (Sl. Brod), ing. D. Pletikapić (Nova Gradiška), ing. M. Simunović (Dubrovnik), ing. B. Tkalić (Zadar), ing. E. Tomás (Varaždin), ing. U. Trbojević (Podr. Šlatina), ing. S. Vanjković (Zagreb) i ing. Ž. Vrdoljak (Split).

2. s područja drugih Socijalističkih republika i Autonomnih pokrajina:

Dr Velizar Velašević — Beograd, prof. dr Ž. Košir — Ljubljana, prof. dr K. Pintarić — Sarajevo, doc. dr R. Rizovski — Skopje i dr D. Vučković — Titograd.

REDAKCIJSKI ODBOR

Prof. dr M. Andrović, prof. dr D. Klepac, dr N. Komlenović, prof. dr Br. Prpić, ing. S. Tomasevski i ing. S. Vanjković.

Glavni i odgovorni urednik

Prof. dr Branimir Prpić

Tehnički urednik

Ing. Oskar Piškorić

Adresa uredništva i uprave Šumarskog lista: Zagreb, Trg Mažuranića 11; tel. br. 444-206 i 449-686; račun kod SDK Zagreb 30102-678-6249. Šumarski list izlazi godišnje u 12 brojeva. Godišnja pretplata za ustanove i radne organizacije 800.— dinara, za pojedince 150.— dinara, za studente i dake i umirovljenike 50.— dinara, za inozemstvo 1000.— dinara. Separati se dobiju samo po unaprijed posланој narudžbi i količini od najmanje 30 primjeraka. Separate plaća autor.

Cijena oglašavanja:

1/1 stranice	3 000.— dinara,
1/2 stranice	2 000.— dinara,
1/4 stranice	1 000.— dinara.

Časopis je oslobođen od plaćanja osnovnog poreza na promet proizwoda na temelju mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SR Hrvatske br. 1416/1-1974. od 22. 03. 1974. g.

Tisk: »A. G. Matos« Samobor

Publisher: Union of Forestry Societies of Croatia — Édition: L'Union des Sociétés forestières de Croatie — Herausgeber: Verband der Forstvereine Kroatiens Zagreb, Mažuranića trg 11 — Tel. 444-206 i 449-686.

ŠUMARSKI LIST

Glasilo Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske

Journal of the Union of Forestry Societies of Croatia — Organe de l'Union des Sociétés forestière de Croatie — Zeitschrift des Verbandes der Forstvereine Kroatiens

Br. — No 9—10/1980.

SADRŽAJ — CONTENTS — TABLE DES MATIERES — INHALT

UDK 634.09 : 338.011 + 339.45 (4/9) (497.13)

Klepac, D.: **Osnovne postavke i principi gospodarenja u šumama svijeta i u našoj zemlji** — Basic Propositions and Principles of Forestry Worldwide and in Our Country — Thèses et principes fondamentaux d'économie forestière dans le monde et dans notre pays — Grundsätze und Prinzipien der Forstwirtschaft in der Welt und in unserem Lande. (391)

STRUČNI SKUPOVI I SAVJETOVANJA

Piskorić, O.: Aktualni problemi i samoupravni razvoj šumsko-prerađivačkog kompleksa SR Hrvatske (403)

Tekst završnog dokumenta Savjetovanja održanog 24. lipnja 1980. god. (431)

Zaključci Izvršnog vijeća Sabora (434)

Zaključci sa sastanka održanog 29. srpnja 1980. u Šumarskom institutu Jastrebarsko (435)
Vrdoljak, Ž.: Suvremena kretanja u šumarstvu i preradi drva u Dalmaciji (437)

MLADI ISTRAŽIVACI

Tomašević, A.: Pokusna ljetna sadnja Mladih istraživača u Istri i u Dalmaciji (445)

IZ NOVINA

Više pažnje u gospodarenju šumama (446)

DOMACA STRUČNA LITERATURA

Sever, S.: Rječnik iz područja iskorišćavanja šuma i šumskih komunikacija (447)

O. P.: Aktualne publikacije o povećanju proizvodnje u našim šumama (448)

STRANA STRUČNA LITERATURA

Hruška, B.: Lesnicka praca 58 (1979), br. 10—12. (449)

IN MEMORIAM

Vilček, E.: MIJO KOTARSKI, dipl. inž. šum. (451)

OBJAVLJENO JE U ŠUMARSKOM LISTU ... (430)

OSNOVNE POSTAVKE I PRINCIPI GOSPODARENJA U ŠUMAMA SVIJETA I U NAŠOJ ZEMLJI

Prof. dr DUŠAN KLEPAC

O P Ć E N I T O

Prije dva stoljeća razvila se u centralnoj Evropi šumarska znanost. Možda nije pretjerano reći da je šumarstvo nastalo iz potrebe da se šume ravnomjerno odnosno trajno uživaju, jer se pokazalo da je potrošnja drva u Evropi bila iz godine u godinu podjednaka. Ta je potrošnja prije rata iznosila oko 300 milijuna m³ drva godišnje. Upravo ta činjenica obrazloženje je za koncepciju tradicionalnog šumarstva koje počiva na principu trajnosti. Dakako, da se ta koncepcija reflektirala u razvoju šumarstva, posebno u uređivanju šuma koje ima zadaću da pomoći gospodarskih osnova planira uživanje šume tako da ono bude kontinuirano, tj. trajno i podjednako. U tom smislu su i prve gospodarske osnove planirale uživanje šuma za 100 godina unaprijed. To se postizavalo pomoći takozvane opće ili generalne osnove sječa. Kratkorочно planiranje, tj. obično za 10 ili 20 godina unaprijed, vršilo se pomoći posebne ili specijalne osnove sječa. Na taj je način bilo osigurano trajno uživanje šuma. Spomenute osnove sječa, osigurale su princip trajnosti.

I baš zahvaljujući tom planiranju u šumarstvu, koje mi stručno zovemo uređivanje šuma, mnoge naše šume nalaze se danas u vrlo dobru stanju, premda su neke od njih na dohvati ruke glavnim prometnicama i premda su decenijama i decenijama podmirivale sirovinom drvnu industriju i davale našem društvu oko 4 do 5 milijuna m³ drvne mase a poslije Oslobođenja i više kad smo godišnje sjekli oko 6,5 milijuna m³ drvne mase za obnovu naše zemlje. Pa ipak naše šume, taj prirodni resurs, nije uništen, premda je u pojedinim regijama negdje jače negdje manje iscrpljen.

U SR Hrvatskoj tim prirodnim resursom se gospodarilo na temelju gospodarskih osnova tijekom više od jednog stoljeća tako da se on sam obnavlja putem oplodnih i prebornih sječa pod rukovodstvom šumarskih stručnjaka. I u tome leži glavna karakteristika šumarstva, da ono koristi prirodni resurs koji se može sam obnoviti ako se njime pravilno gospodari. Ukratko, šumski fond odnosnodrvna zaliha u šumi je glavnica, koja treba da ostane netaknuta a uživa se samo prirast odnosno kamate. Ta je koncepcija dobro poznata, jer su naši šumarski stručnjaci bili odgojeni baš u tom duhu. Spomenut ću u tom pogledu profesora Đ. Nenadića jednog od osnivača našeg najstarijeg šumarskog fakulteta. Prof Nenadić je na Šumarskoj Akademiji i Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagre-

bu predavao uredivanje šuma i računanje vrijednosti šuma preko 30 godina (tj. od 1912—1941) i svake godine svojim studentima isticao stihove Petra Preradovića:

»Nije blago ovo naše,
Domovine glavnica je
Što uživat mi možemo
Al' potrošit ne smijemo.«

Eto, to je glavna razlika između ostalih prirodnih resursa kao što su nafta, ugljen, minerali itd. s jedne strane i šume s druge strane. Ovi prvi nemaju svojstva da se obnavljaju za razliku od šume koja to svojstvo ima. I baš u tome je neprocjenljiva vrijednost ali i za društvo velika obaveza da taj prirodni resurs pravilno koristi tako da se on ne uništi nego da se obnavlja.

No obnova šuma je gdjekad teška i dugotrajna pa su šumari brzo uvidjeli da obnovu šume treba pomagati. Poznata je deviza francuskog profesora šumarstva PARADA: »Imitez la nature et hâter son oeuvre«. Na taj su način šumari postali ne samo »čuvari šumskog fonda« nego i uzbajivači šuma pa su nastojali obnoviti šume umjetnim putem tamo gdje to nije uspjelo prirodno. Današnje naše vrijedne hrastove i crnogorične šume nisu samo »dar prirode« nego su djelomično i rezultat rada i djelovanja šumarskih stručnjaka. Naši stari šumari odavno su se bavili jednostavnom biološkom reprodukcijom šume kako bi mi to danas rekli suvremenim jezikom Ali bilo je slučajeva da su oni podizali šumu tamo gdje je ona nekad postojala i tijekom vremena bila uništena. Još i danas imponiraju rezultati takvih šumsko-uzgojnih radova kao što je posumljavanje Senjske Drage, Marjana, Đurđevačkih, Delibatskih pjesaka itd., što je obavljeno pred stotinu i više godina. To je takozvana proširena biološka reprodukcija šuma koja je već odavno došla do izražaja u našoj zemlji i u Svetu.

ULOGA ŠUMA U SVIJETU, EVROPI I JUGOSLAVIJI DANAS I U PERSPEKTIVI

Eto, to je bilo nekoliko riječi o razvoju šumarstva s najbitnijim njegovim karakteristikama. Postavlja se pitanje: »Kakva je situacija danas? Kako su danas koncepcije šumarstva?«

Najprije nešto o principu trajnosti. Pred 30 i više godina mislili smo da će drvo biti zamijenjeno drugim materijalima i da će tako suvremeno industrijalizirano društvo trošiti sve manje drva. Međutim, što se pokazalo? Baš obrnuto! Organizacija Ujedinjenih Nacija FAO vršila je u tom smjeru istraživanja u svim regijama Sveteta i došla je do zaključka da je potrošnja drva za industrijsku preradu to veća što je nacionalni dohotak u odnosnoj zemlji veći. Što više, pokazalo se da je krivulja potrošnje kartona i papira paralelna s krivuljom porasta nacionalnog dohotka. Na taj je način princip trajnosti poprimio progresivni smisao, jer ne samo (kako smo to prije mislili) da ćemo trebati podjednake količine

drva, sad je jasno da trebamo i da čemo trebati sve više i više te sirovine. Organizacija FAO ocjenjuje da će u Svetu u 1995. godini trebati oko 50% više drva nego 1970. godine. Dok je godišnja sječa u svim šumama Svijeta iznesila 1970. godine oko 2,5 milijarde m³ (50% ogrjeva i 50% drva za industrijsku preradu), Organizacija predviđa da će Svet trebati u 1995. godini 4 milijarde m³ (2,3 milijarde m³ građevnog drva i 1,7 milijarde m³ ogrjeva).

Na svijetu ima oko 4.400 miliona ha šuma. Grubo uzevši, 23% od te površine otpada na Latinsku Ameriku, 20% na Sovjetski Savez, 19% na Afriku, 15% na Aziju, 14% na Sjevernu Ameriku, 6% na Evropu i 3% na Oceaniju. Samo mali dio šuma u zemljama u razvoju je produktivan.

U nekim regijama Svijeta osjeća se ozbiljni lokalni manjak na drvu. U Zapadnoj Evropi i Japanu nedostaje drva za industrijsku preradu; u nekim zemljama Afrike i Azije prirodne šume moći će podmiriti samo jednu trećinu potreba za ogrjevnim drvom.

Imajući pred očima povećane potrebe za drvom, jasno je, da velike rezerve prirodnih šuma u Kanadi i Sovjetskom Savezu nisu neograničene. Bogate i prostorne tropске šume u jugoistočnoj Aziji, zapadnoj Africi i Latinskoj Americi mogu postati veliki opskrbljivači drva, ali zato je potrebno primjeniti prikladni sistem uređivanja tropskih šuma i naći tržiste za veliki dijapazon tropskih vrsta. Prema tome nužno je učiniti daljnji razvoj tehnologije u tim regijama kako bi sadašnje nekomercijalne vrste drveća postale na tržistu tražene.

Umjetno podignute šume ili takozvane »Man-made forests« još uvijek nisu došle dovoljno do izražaja s obzirom na povećane potrebe za drvom u Africi, Latinskoj Americi i Pacifičkoj regiji. Ipak ima u Svetu u tom pravcu ohrabrujućih primjera. U Novoj Zelandiji gotovo sve domaće potrebe kao i izvoz drva podmiruju se iz plantaža. Jedna trećina potrošnje drva u Brazilu i Australiji podmiruje se iz plantaža; Sličan je slučaj u Čileu. Klimatski uvjeti u tropskim regijama Svijeta omogućuje ostvarenje velikih prirasta vrsta drveća brzog rasta tako da se u tim regijama mogu postići 5 do 10 puta veći prinosi nego u šumama umjerenih klimata.

Trend svjetske potrošnje drva za industrijsku preradu je spektakулан naročito što se tiče proizvodnje raznih vrsta ploča, kartona, papira itd.

Ali ne treba zaboraviti da još uvijek na ogrjevno drvo otpada oko 50% od ukupne godišnje svjetske potrošnje drva. U Africi i Latinskoj Americi oko 9/10 od ukupne potrošnje drva otpada na ogrjev. U Aziji (isključivši Japan) ogrjev čini oko 2/3 regionalne ukupne potrošnje drva; u Evropi ogrjev iznosi oko 1/4 a u sjevernoj Americi samo oko 1/10 ukupne potrošnje drva. Goleme količine ogrjevnog drva koje se troše u Africi i Aziji znače veliko opterećenje za šume tih regija. U nekim dijelovima tih regija krčeњe šuma i velike sječe s pretvorbom šumskog u poljoprivredno zemljište je zabrinjavajuće. Ugrožen je ne samo proizvodni šumski potencijal nego je došao u opasnost i zaštitni faktor ljudske okoline, izražen u tim šumama.

Zemlje u razvoju imale su do 1970. godine samo 10 miliona hektara umjetno podignutih šuma. Da bi zadovoljile svoje potrebe na ogrjevnom drvu u 1995. godini trebalo bi podignuti — ocjenjuje se — oko 60 miliona

hektara plantaža. Iz ovog se vidi kako je šumarski problem alarmantan u zemljama u razvoju¹⁾.

Promatraljući tako šume u svjetskim razmjerima očito se nazire pomanjkanje tog resursa, u toliko više što se potrošnja drva stalno povećava. Grubo uzevši svjetska potrošnja drva svake godine raste za oko 2%.

A kako je u Evropi?

U svojoj cjelini Evropa nije ni naročito bogata ni naročito siromašna šumama kojih ima oko 141 milijun ha s prosječnom drvnom zalihom od 80 m³/ha i to oko 90 m³/ha crnogoričnih i 65 m³/ha listopadnih vrsta drveća.

Potrošnja drva poslije rata u Evropi nije više konstantna; baš naprotiv ta potrošnja stalno raste pa je već u 1960. godini iznosila oko 340 milijuna m³ a u 1975. skače na iznos od 430 (?) milijuna m³. Što više računa se da će potrošnja drva u Evropi i dalje stalno rasti. Predviđa se da će se potrošnja drva u Evropi povećati u 1980. godini za 31% a u 2.000 godini za 107% u odnosu na 1968. godinu.

Radi ilustracije spomenut će situaciju u Evropskoj Ekonomskoj zajednici od 8 zemalja (Belgija, Danska, SR Njemačka, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg i Vel. Britanija). Površina šuma te zajednice iznosi 31,28 milijuna ha s godišnjom proizvodnjom od oko 80 milijuna m³ ili 2,5 m³/ha. Potrošnja drva spomenute zajednice iznosi oko 200 milijuna m³ godišnje. Deficit od 120 milijuna m³ godišnje Evropska ekomska zajednica pokriva uvozom. Prema jednoj studiji te Zajednice računa se da će se potrošnja drva povećati prosječno za 2% godišnje tako da bi na koncu 2.000 godine potrošnja drva u Evropskoj Ekonomskoj Zajednici iznosiла oko 280 milijuna m³, što bi značilo godišnji deficit od 200 milijuna m³.

Pojedine evropske zemlje suočene s takvom situacijom — svjesne da njihove šume neće moći podmirivati potrebe — poduzimaju vrlo intenzivne mjere proširene biološke šumske reprodukcije. Kao primjer spominjem Francusku koja je tijekom posljednjih 30 godina povećala svoju šumsku površinu za oko 3.000.000 ha. Slične se mjere provode u Španjolskoj, Velikoj Britaniji i drugim evropskim zemljama, jer se došlo do spoznaje o sve većoj potrebi drva kao sirovine.

Citirat će u tom pogledu engleskog šumara i profesora H I L E Y-a koji je u svojoj knjizi »Woodland Management« još 1954. godine napisao: »Velika Britanija se danas žuri da poveća šumsku produkciju, jer trebamo više drva a u slučaju eventualnog rata pomanjkanje te sirovine dovelo bi do vrlo ozbiljne situacije. Osim toga, mi imamo teškoće u plaćanju za uvezeno drvo koga trebamo.«

Kako vidimo u Svijetu su predvidjeli nestašicu drva pa pored jednostavne i proširene biološke reprodukcije poduzimaju i druge akcije od kojih spominjem npr. bolje i potpunije korišćenje stabala uzimajući u obzir sveukupnu šumsku bio-

¹⁾ Ove podatke sakupio sam na Međunarodnoj konferenciji o nestajanju i krčenju tropskih šuma, posebno u nerazvijenim zemljama. Ta je konferencija održana 12. lipnja 1978. godine u Washingtonu D. C.

masu. Tako su na pr. u Finskoj organizirali drvnu industriju koja iskorišćuje panjeve i korijenje. U Švedskoj je osnovana jedna nova tvornica celuloze koja iskorišćuje svake godine 450.000 m³ panjevine. U Sovjetskom Savezu se ozbiljno radi na istorišćivanju lišća i iglica posebno kao dodatak stočnoj hrani; U Sjedinjenim američkim državama živo se istražuje unatrag više od 15 godina totalna biomasa stabla, naročito u Institutu zvanom »Complete Tree Institute« (YOUNG, 1974). Takva evolucija dovela je do toga da treba voditi računa o totalnoj šumskoj biomasi, tj. i o onim dijelovima stabla — kao što je panj, kora, grane, grančice i lišće — koji su do sada činili otpadak. Dakle ti dijelovi stabla koje smo do sada u šumi ostavljali, postaju predmet interesa — kao izvor energije. To je dovelo stručnjake da su jediničnu mjeru u m³ kojom su izražavalidrvnu masu stabla zamjenili težinom, tj. kilogramima ili tonama suhe materije, točnije rečeno osušene materije do temperature od 70°C ili 105°C.

U tom smislu se danas vrše nova istraživanja koja treba da odgovore na pitanje ne samo koliko jedna šumska sastojina proizvodi drva za pilansku preradu, koliko za celulozu itd. nego koliko ona proizvodi finih grana, kore, lišća, iglica, korijenja i žilja. U tom smjeru u Svijetu ima već nekih rezultata. Spomenuti će kao primjer Šumarski institut u Francuskoj gdje je PARDE na temelju detaljnih analiza došao do zaključka da bi se uz spomenuto kompletno korišćenje šumske biomase moglo u budućih 30/40 godina u Francuskoj uštediti oko 10% sadašnjeg uvoza nafte. Ali nemojmo zaboraviti da je to medalja sa dvije strane: ako ćemo iz šume sve izvoziti, onda će je trebati gnojiti.

U Evropskoj Ekonomskoj Zajednici ozbiljno se proučava problem kako smanjiti veliku negativnu trgovinsku bilancu uzrokovanoj godišnjim uvozom od 120 milijuna m³ drva. Drvo je poslije nafte najglavniji faktor negativne trgovinske bilance spomenute zajednice. Prema jednoj studiji postoji mogućnost da se u Evropskoj Ekonomskoj Zajednici u kraćem roku (od oko 10—15 godina) poveća sadašnja šumska proizvodnja za 37,5% ili za 30 milijuna m³ različitim mjerama kako slijedi:

— intenzivnije sječe prezrelih stabala	10 milijuna m ³
— korišćenje panjeva, granja i žilja	9 milijuna m ³
— korišćenje pilanskih otpadaka	4 milijuna m ³
— korišćenje starog papira	7 milijuna m ³
Ukupno:	30 milijuna m ³

U duljem roku, tj. negdje na početku 21. stoljeća spomenuta studija predviđa povećanje šumske produkcije čak za 125 milijuna m³, dakako, uz velika ulaganja za proširenu biološku šumsku reprodukciju.

Kako vidimo od evropskih će se šuma u budućnosti traziti veća proizvodnja drva za mehaničku i kemijsku preradu. No pored toga ne treba zaboraviti da indirektne koristi evropskih šuma sve više i više dolaze do izražaja. Sve veći broj šuma u Evropi poprima rekreativni, estetski i zaštitni karakter te se čuju glasovi da će u budućnosti evropske šume u većini slučajeva promijeniti svoju ulogu, tj. da će mnoge sadašnje gospodarske šume postati rekreativni, turistički i zaštitni objekti.

U industrijskoj ekspanziji Evrope indirektne koristi mnogih evropskih šuma danas već premašuju vrijednost koja se dobiva od prirasta drvne mase tih šuma. Tako na pr. u Zapadnoj Njemačkoj procjenjuju da je vrijednost općekorisnih funkcija tri i više puta veća od vrijednosti prirasta drvne mase. To naročito dolazi do izražaja u okolini industrijskih aglomeracija i velikih gradova gdje se djelovanje šume pokazalo vrlo korisno za reguliranje režima voda i vodotoka, za održavanje čistoće i svježine zraka, za smanjivanje radioaktivnih taloženja, za odmor i rekreaciju itd. itd.

Danas šumari proučavaju osim ekonomski i druge funkcije šume, ekološku i socijalnu. Spomenut ēu samo neke:

Zahvaljujući procesu fotosinteze šuma obogaćuje zrak kisikom i tako ga pročišćuje i osvježuje. Jedan hektar šume može za vrijeme vegetacijske periode fiksirati iz zraka 6 do 10 tona ugljičnog dioksida i osloboditi 12 do 20 tona kisika obogaćenog eteričnim uljima.

Šuma apsorbira i filtrira veliku količinu prašine; procjenjuje se da jedan hektar šume može zadržati oko 30 do 80 tona prašine godišnje.

Šuma ublažuje buku. Dosadašnja iskustva govore da jedan zeleni pojas, širok 50 metara, može smanjiti buku za 20 i više decibela.

Šuma smanjuje razlike između dnevnih i noćnih temperatura zraka; u šumi je po danu temperatura zraka niža za oko $1 - 4^{\circ}\text{C}$ nego izvan nje.

Vlažnost zraka u šumi je veća nego izvan nje. Ljeti je na pr. vlaga zraka ispod borovih stabala veća za oko 4%, ispod smrekovih za oko 9% a ispod bukovih za 10%.

Šuma apsorbira i filtrira sunčanu radijaciju, upija jedan dio oborina, transpirira vodu u atmosferu, smanjuje evaporaciju iz tla i na taj način stvara šumsku mikroklimu.

Kakva je situacija u SFR Jugoslaviji?

Što se tiče nacionalnog dohotka on je također u Jugoslaviji u stalnom porastu. Prema tome je jasno, da će i Jugoslavija — kao evropska zemlja — slijediti evropski trend potrošnje drva za industrijsku preradu.

Jasno je da će se i od jugoslavenskih šuma tražiti da u budućnosti pokrivaju sve veće potrebe na drvu za industrijsku preradu. To naročito vrijedi za potrošnju drva za celulozu i papir. Kako pripadamo među zemlje s vrlo malenom potrošnjom papira, može se pretpostaviti da će porast potrošnje papira u Jugoslaviji slijediti u najmanju ruku tok svjetskog porasta od 4,7%.

Jugoslavija učestvuje u evropskom stanovništvu s nekih 5%. Što se tiče šuma, naša zemlja participira u šumskoj površini Evrope također s oko 5%. U drvnom fondu Evrope učešće naše zemlje sa oko jednu miliardu m^3 drvene mase (oko 1/3 crnogoričnih i oko 3/4 listopadnih vrsta) iznosi oko 7%. No dok je evropski prosjek za drveni fond oko $80 \text{ m}^3/\text{ha}$, analogni jugoslavenski prosjek je znatno veći, jer prelazi brojku od $100 \text{ m}^3/\text{ha}$. Ali pogodišnjem prirastu od svega nekih $2,1 \text{ m}^3/\text{ha}$ Jugoslavija se nalazi u donjem dijelu 1. jestvice produktivnosti evropskih šuma. Ako se uzme u obzir da je godišnji prirast u Švicarskoj, Njemačkoj i Austriji oko $4 \text{ m}^3/\text{ha}$, onda s obzirom na naše ekološke uvjete možemo reći da su jugoslavenski šumski kapaciteti samo djelomično iskorišćeni (oko 50%).

Prema Statističkom godišnjaku Jugoslavije iz 1979. godine godišnja sječa u svim šumama Jugoslavije zadnjih 5 godina bila je ovakva:

Godina	Drvna masa u milionima m ³
1974.	18.157 m ³
1975.	18.602 m ³
1976.	18.492 m ³
1977.	19.482 m ³
1978.	19.714 m ³

Ako se takav trend sječe nastavi možemo računati da će u 2.000-toj godini godišnja sječa šuma iznositi oko 27 milijuna m³ drvne mase a vjerojatno i više, jer sam uzeo u obzir samo trend porasta sječe tijekom 5 godina (od 1974—1978). Evidentno je prema tome da će i naša zemlja neminovno slijediti tokove razvoja šumarstva i drvne industrije koji su ovdje izneseni u svjetskim i evropskim razmjerima.

Sve u svemu šumarstvo Jugoslavije suočit će se s novim problemima, jer će se od jugoslavenskih šuma u budućnosti tražiti ne samo da podmire povećane potrebe na drvu za industrijsku preradu nego će dobar dio tih šuma poprimiti zaštitni, estetski i rekreativni karakter. U tom smislu uloga i značenje šuma Jugoslavije bit će još veća.

ULOGA ŠUMA U SR HRVATSKOJ

A sada nešto o šumarstvu SR Hrvatske. Šumska površina Hrvatske iznosi oko 33% ili u apsolutnom iznosu oko dva milijuna hektara. Od toga oko jedan milijun hektara otpada na šume iz sjemena ili takozvane sjemenjače dok su ostalo panjače, degradirane šume i šikare. Prema tome možemo reći da šume u Hrvatskoj rade više manje punim kapacitetom samo na oko 50% šumske površine; na ostaloj površini šume rade kapacitetom manjim od 50%.

Svake godine naše šume u Hrvatskoj — ta šumska tvornica bez buke i bez zagađenja okoline — fabricira oko 5 milijuna m³ prirasta bruto drvne mase (odnosno 2,5 m³/ha). Oko 15.000 šumskih radnika se brinu da posijeku taj godišnji prirast. Tako su na pr. u 1978. godini proizveli 4 miliona m³ neto drvne mase (2,3 milijuna m³ tehničkog drva i 1,7 milijuna m³ ogrjeva). Na taj način šume SR Hrvatske opskrbljuju sirovinom drvnu industriju koja svojim proizvodima pokriva domaće potrebe i izvozi. U 1978. godini izvoz proizvoda šumsko-prerađivačkog kompleksa iznosio je 12%, a u 1979. godini preko 17% u ukupnom robnom izvozu Hrvatske. To je vrlo važna činjenica pogotovu ako se uzme u obzir da se taj izvoz može još povećati.

Kad bi na ukupnoj šumskoj površini SR Hrvatske sve šume radile punim kapacitetom, tada bi se godišnji prirast mogao povećati od 5 na 6,0 milijuna m³ (odnosno 3,0 m³/ha). Ako k tome uzmemu u obzir da u SR Hrvatskoj imamo oko 6.000 km² površine koje su sposobne za šumske kulture a sada su neproduktivne, onda bi na toj površini — ako se privedu šumskoj

kulturi — mogli postići još 1,5 milijuna m³ prirasta, što bi značilo ukupno oko 7,5 milijuna m³ godišnjeg prirasta. To bi mogao biti potencijalni godišnji etat koji bi se perspektivno mogao u Hrvatskoj polučiti, dakako, uz određena ulaganja i određene mjere od kojih će spomenuti samo najvažnije:

a) *u očuvanim šumama s površinom od oko 1 milijun ha*

- smanjiti u šumi mortalitet stabala na minimum tako da neto prirast bude jednak bruto prirastu;
- da se to postigne potrebno je izgraditi gušću mrežu izvoznih putova i drugih prometnica nego što ju imamo danas, tj. približiti se evropskom projektu od 25 km/1000 ha.
- povećati postotak iskorišćenja dryne mase stabla, tj. otpatke koji danas ostaju u šumi (a iznose oko 10—30% od doznačene drvne mase za sjeću) što je moguće više iskoristiti; također potpunije iskoristiti otpatke (oko 30% od oblovine) na pilanama;
- poboljšati njegu šuma češćim intervencijama u mlađim i srednjedobnim sastojinama kao i u prebornim šumama;
- povećati i poboljšati jednostavnu biološku šumsku reprodukciju;
- unaprijediti zaštitu šuma i organizirati bolju borbu protiv štetočinja koji vrlo često smanjuju šumsku proizvodnju.

b) *na površini od 900.000 ha panjača, degradiranih šuma i šikara trebalo bi*

- izvršiti pretvorbu (konverziju) degradiranih šuma u sjemenjače;
- obaviti konverziju šikara u panjače.

c) *na površini od 600.000 ha sada neproduktivnog zemljišta*

trebalo bi izvršiti proširenu biološku šumsku reprodukciju tako da se svako stanište pošumi najpovoljnijim vrstama s poboljšanim genetičkim karakteristikama.

To su generalne linije za perspektivni razvoj šumarstva Hrvatske pri čemu treba da istaknem jedan limitirajući faktor — to je vrijeme odnosno duljina produksijskog procesa. Ono je u šumskom gospodarstvu dugo pa i za vrste drveća najbržeg rasta kao što je na pr. topola, eukaliptus, duglazija te neki borovi iznosi najmanje 20 godina.

To znači da bi se godišnji etat od 6 milijuna m³ bruto dryne mase mogao polučiti tek za 20 godina a potencijalni etat od 7,5 milijuna m³ bruto dryne mase tek za 40 godina, dakako, uz odgovarajući tempo jednostavne i proširene biološke reprodukcije šuma kao i izgradnje šumskih komunikacija.

Ne ulazeći u to kako osigurati sredstva za spomenutu jednostavnu i proširenu biološku reprodukciju šuma, kao ni u tempo tih ulaganja u pojedinim godinama, želio bih ukazati na još jednu skrivenu rezervu u povećanju šumske produkcije. To su privatne šume kojih u SR Hrvatskoj ima oko 24% s obzirom na šumsku površinu a samo oko 11% s obzirom na drvnu zalihu SR Hrvatske. Radi se o malenom seljačkom šumskom posjedu koji u našoj republici nije uključen u suvremene tokove unapređenja šumarstva. Ne treba

ići daleko izvan granice naše zemlje; dovoljno je posjetiti slovenske privatne šume, posebno one na Pohorju, da bi se moglo uočiti kako je maleni šumski posjednik povećao šumsku proizvodnju. Nešto slično se može učiniti i u Hrvatskoj ali ne policijskim mjerama nego dobrovoljnim udruživanjem rada i sredstava uz stručnu pomoć šumarskih stručnjaka i materijalnu pomoć društva.

Ove mjere razvoja šumarstva neophodno je i nužno poduzeti u SR Hrvatskoj. Ako se u najskorije vrijeme ne pristupi tome poslu vrlo energično, perspektive za naše šume i šumarstvo bit će loše.

Zašto? Zato, jer ritam biološke reprodukcije šuma ne slijedi tempo potrošnje drva. To se može vidjeti iz podataka Statističkog godišnjaka Hrvatske (za 1979. godinu) u kome se navodi da su se godišnje sječe u svim šumama SR Hrvatske kretale tijekom zadnjih 10 godina ovako:

Godine	Mase u milijunima m ³
1969.	3.951
1970.	4.091
1971.	4.089
1972.	3.975
1973.	4.112
1974.	4.233
1975.	4.320
1976.	4.293
1977.	4.422
1978.	4.595

Iz tih službenih podataka se vidi da se tijekom zadnjih 10 godina sječa šuma povećala prosječno godišnje za 1,5%, što je uostalom u skladu s našim očekivanjem jer je SR Hrvatska, odnosno Jugoslavija, evropska zemlja pa je normalno da slijedi tokove razvoja Evrope. Ako se taj trend nastavi, možemo očekivati da će godišnja sječa u SR Hrvatskoj iznositi u 2.000 godini oko 6 milijuna m³. Možda će se to i prije dogoditi!

A koliko smo tijekom zadnjih godina pošumljivali u SR Hrvatskoj? Vrlo malo! Što više, dok godišnja sječa ima konstantan trend rasta, izvršena pošumljavanja to ne pokazuju. Grubo uvezvi, prosječno godišnje se pošumilo u SR Hrvatskoj oko 4.000 ha od čega otpada oko 3/4 na jednostavnu a oko 1/4 na proširenu biološku reprodukciju šuma a to je mnogo preveliko za pokriće rastućih potreba našeg društva.

Do sada smo manjak na drvnoj sirovini — koju su neki nazvali »strateškom sirovinom« — pokrivali uvozom trošeći na nju skupe devize². Ako uvoz prestane, postoji opasnost da degradiramo i uništimo jedan dio šuma uz prometnice koje danas rade punim kapacitetom.

Na to smo bili upozoreni još pred 20 godina sa V. Svjetskog šumarskog kongresa u Seattlu — SAD, gdje sam učestvovao i sa kojeg sam zapisao i u svojim radovima u nekoliko navrata isticao poruku tog kongresa.

² Prema nekim podacima Jugoslavija već danas uvozi oko 2 milijuna prm celuloznog drva.

Evo te poruke:

»Ako se situacija ne promijeni i ako tempo šumarske ekspanzije ne bude jače napredovao, mnoge će zemlje na svijetu biti osuđene da u toku svog razvoja iskuse tri ozbiljne teškoće. Prvo, nedovoljna opskrba na papiru, građevnom drvu i ostalim šumskim proizvodima djelovat će kao usko grlo u postizavanju boljeg životnog standarda i povećanju nacionalnog dohotka; drugo, smanjenje količine papira, drva i drugih proizvoda, koji će ipak morati biti importirani, znatno će smanjiti devizna sredstva, koja bi morala biti iskorišćena za kupnju dobara prvorazrednih potreba; i konačno, treće, nestaćica šumskih proizvoda dovest će do povećanja prekomjerne eksploracije i uništenja pristupačnih šuma« (GLESINGER, 1960.).

Ako 20 godina nismo poduzimali potrebne mjere u šumarstvu na koje sam u nekoliko navrata (na javnim skupovima i u literaturi) upozoravao, došao je sada zadnji čas da i SR Hrvatska poduzme energične mjere za unapređenje šumarstva.

Na sreću, teškoće koje sam iznio nisu nerješive, jer postoje potencijalne mogućnosti u našoj zemlji — Hrvatskoj — za povećanje proizvodnje drvne sirovine (vrlo dobre ekološke prilike), jer imamo vrlo jaki potencijal vrlo dobrog stručnog i znanstvenog kadra i jer u najnovije vrijeme imamo i razumijevanje društva i političkih organa za rješenje tog problema.

Prema tome, mislim, da bi šume SR Hrvatske mogle podmirivati svoje potrebe za drvom uz uvjet da se izvrši odgovarajuća jednostavna i proširena biološka reprodukcija šuma s ostatim mjerama unapređenja šumarstva.³

LITERATURA

- George P.: *L'environnement*, Paris 1971.
- Glesinger E.: *The Role of Forestry in World Economic Developpment*, Proceeding Fifth World Forestry Congress, Seattle 1960.
- Hiley: *Woodland Management*, London 1954.
- Klepac D.: Neka iskustva iz francuskog šumarstva naročito s obzirom na uzgajanje i uređivanje hrastovih šuma, Centar JAZU u Vinkovcima 1980.
- Klepac D.: *Uređivanje šuma*, Zagreb 1965.
- Klepac D. — Meštrović Š.: Upotreba drveća i grmlja u uređivanju čovjekova okoliša (u tisku).
- Meadows D. H.: *The limits to growth*, London 1974.
- Nenadić Đ.: Računanje vrijednosti šuma i šumska statistika, Zagreb 1922.
- Pardé J.: Biomasses forestières et utilisation totale des arbres, Revue forestière française, XXIX, 5, 1977.
- Pardé J.: Biomasses forestières et énergie, Station de Sylviculture et de production, Nancy 1979.
- Les Français et leur forêt, Ministère de l'Agriculture, Direction des forêts, Paris 1967.

³Za tisak priređen referat održan na Savjetovanju održanom 24. VI 1980. god. o »aktualnim problemima i samoupravnom razvoju šumsko-prerađivačkog kompleksa Hrvatske«.

Roisin P.: La forêt des loisirs, Gembloux 1975.

Sumarska politika u Evropskoj Zajednici, Brüssel (litografirano) 1978.

Prostorni plan SR Hrvatske godine 2000., završni izvještaj, Republički Sekretarijat za urbanizam, građevinarstvo, stambene i komunalne poslove SR Hrvatske, 1980.

Statistički godišnjak Hrvatske, Zagreb 1979.

Statistički godišnjak Jugoslavije, Beograd 1979.

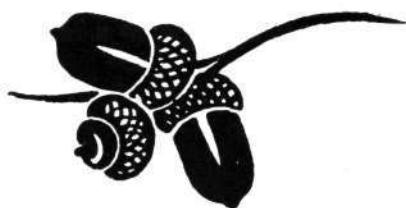
S u m m a r y

Some Basic Propositions and Principles of Forestry Worldwide and in Yugoslavia

The research of the United Nations FAO, as pointed out by the author in his preliminary note, has shown that timber consumption in the world steadily grows and that the rate of timber demand is proportionate to that of the GNP growth in a country. The annual growth rate of timber consumption stands at about 2% which also applies to Yugoslavia. The share of Yugoslav forests in the total European forest area is about 5% and, with approximately 1,000 million m³, 7% in European timber fund. However, with annual increment of 2,1 m³ per 1 ha, the Yugoslav forests are significantly behind the European timber productivity.

The author continues with the state of forestry in the SR Croatia where forests occupy about 33% of the total area of 2 million ha. Of this, however, only 1 million ha are forests with a satisfactory output, whereas the other half shows rather poorly with its various types of coppice forests, degraded forests and under-growth including a significant part of degraded karst. The annual timber output in Croatia varies between 4 and 4,5 million m³ and, by making allowance for the expected growth rate of timber consumption in Croatia, the timber requirements by the year 2000 will reach about 6 million m³. On the other hand, this growth demand is not matched by the existing rate of afforestation.

The author's paper, read for the »Consultation on the Questions Concerning the Growth of Forestry and Wood Industry in SR Croatia« held on June 26, 1980 in Zagreb, concludes that it is high time to make a breakthrough by replenishing the existing practice of exploitation with an introduction of fastgrowing sorts, which can quickly yield raw materials needed for cellulose and other products.

**Utovarivač poduzeća HIAB-FOCO AB s hvataljkama za površine od
0,33 do 0,40 i od 0,55 m² u radu.**

**AKTUALNI PROBLEMI I SAMOUPRAVNI RAZVOJ
ŠUMSKO-PRERADIVAČKOG KOMPLEKSA SR HRVATSKE**

Savez inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske i Društva ITŠDI u Hrvatskoj, pod pokroviteljstvom Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, a uz suradnju Šumarskog fakulteta u Zagrebu, Općeg udruženja šumarstva, prerade drva i prometa drvnim proizvodima i papirom u Zagrebu, Šumarskim institutom u Jastrebarskom i Republičkim zavodom za zaštitu prirode u Zagrebu i finansijsku pomoć Republičke zajednice za znanstveni rad SR Hrvatske (I—IV) organiziralo je savjetovanje o

AKTUALnim PROBLEMIMA I SAMOUPRAVNOM RAZVOJU ŠUMSKO-PREPAREĐIVAČKOG KOMPLEKSA SR HRVATSKE.

Savjetovanje je održano u Zagrebu 24. lipnja 1980. godine u vremenu od 9 — 14,30 sati. Rad Savjetovanja trajao je, dakle, 5 sati, što se u prvi mah može ocijeniti kao vrlo kratko vrijeme za razmatranje suvremene problematike šumarstva i prerade drva u Hrvatskoj. Međutim, ovo je zapravo bio samo završetak dvogodišnjih priprema, analiza i obrade materijala te razmatranja u Sekcijama Republičke konferencije SSRN Hrvatske. Također su prethodno objavljeni u posebnom ZBORNIKU i referati, od kojih je na Savjetovanju održan samo osnovni, kao i prijedlozi Zaključaka tako, da se odmah moglo prijeći na raspravu (diskusiju).

PRIPREMA SAVJETOVANJA

Početak pripremnih radova za Savjetovanje datira s kraja 1978. godine. Tijek priprema registriran je i u Zapisnicima sjednica upravnog odbora SITŠDIH (vidi Šum. list 1979. str. 261, str. 262. i 1980., str. 179) kao i Zapisniku Plenuma SITŠDIH održanom 15. svibnja 1979. god. (vidi Šum. list 1979, str. 244—249). Dalnje pripreme izvršene su zajednički s Republičkom konferencijom SSRN Hrvatske, kako bi na taj način i šira javnost, a posebno institucije koje mogu utjecati na odluke, bile uključene u razmatranje problematike šumarstva i prerade drva. Taj dio priprema završen je posebnim skupom, koji je sazvalo Predsjedništvo Republičke konferencije SSRN, a koji je održan 30. svibnja 1980. god. u Zagrebu. Time je postignuto i to, da su sredstva javnog informiranja (novine, radio, televizija) opširnije prikazala temu Savjetovanja tj. problematiku šumsko-preradivačkog kompleksa nego u protivnom slučaju tj. postiglo se, da se nije govorilo »sami sebi«.

Na skupu od 30. svibnja, uz određeni pozvani broj šumara, drvara i predstavnika organizacija prometa drvom, sudjelovali su predstavnici Sabora, Republičkog Komiteta za poljoprivredu i šumarstvo, Privredne komore Hrvatske, Saveza Sindikata, Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine, nekih Općinskih skupština i dr.

Radom skupa rukovodio je član Predsjedništva SSRNH Stevo Stanivuković, a za raspravu polazne referate održali su:

Prof. Dr B. Prpić: Osnovna obilježja šumsko-prerađivačkog kompleksa,

Ing. Sl. Galović: Osnovni stavovi za politiku razvoja šumarstva i prerade drva u SR Hrvatskoj i karakteristike šumsko-prerađivačkog kompleksa,

Ing. A. Mudrovčić: Problematika upravljanja i gospodarenja šumama u SR Hrvatskoj.

U raspravi su sudjelovali (prema redoslijedu govornika): Ing. Bogomil HRIBLJAN (Bjelovar), Ivica GRČAR (Rep. Konferencija Saveza socijalističke omladine), Ing. Franjo KNEBL, Ing. Stanko TOMAŠEVSKI, Marijan CVETKOVIĆ (član Predsjedništva Rep. konferencije SSRN Hrvatske), Franjo HUBER (predsjednik Općinske skupštine Županja), Ing. Dragutin KIŠ, Prof. Dr Vera JOHANNIDES, Ing. Ivan PUŠKAR (Savez Sindikata Hrvatske), Ing. Ante JURIĆ (Poslovna zajednica šumarstva Osijek), Ing. Davor PRGIN (Poslovna zajednica šumarstva Split), Ing. Bogdan NARAČIĆ (DI Vrhovine i član Odbora SIZ-a za ekonomske poslove s inozemstvom), Stanko JELIĆ (»Stablo mladosti«, Zagreb), Ing. Oskar PIŠKORIĆ, Ing. Nikola GOGER, Ing. Mirko ANDRAŠEK (Vinkovci), Ing. Ćedo KLADARIN (Sisak), Ing. Srećko VANJKOVIĆ, Stjepan KAPUSTA (podpredsjednik Vijeća udruženog rada Sabora), Ing. Ivan DELAJKOVIC, Dr Marijan STRBAŠIĆ (predsjednik Republičkog Komiteta za poljoprivrednu i šumarstvo).

Koliko je rasprava bila opširna dokazuje činjenica, da govori, bez uvodnih referata, iznose 90 stranica pisanog teksta.

Na kraju izabran je REPUBLIČKI KOORDINACIONI ODBOR ZA POSUMLJIVANJE I OZELENJAVAњE U SASTAVU:

Ing. Franjo KNEBL, predsjednik Savjeta za zaštitu prirode Hrvatske, za predsjednika,

a za članove: Ing. Đuka KOVAČIĆ (Opće udruženje šumarstva itd., Zagreb), Ivica GRČAR (Rep. konferencija Saveza socijalističke omladine Hrvatske), Ing. Nevenka MARTINOVIC (Rep. konferencija SSRN Hrvatske), Dr Slavko MATIĆ (Šumarski fakultet, Zagreb), Dr Nikola KOMLENOVIĆ (Šumarski institut Jastrebarsko), Prof. dr Branimir PRPIĆ (SITŠDI Hrvatske), Ing. Đuro MARKOJA (Šumarija Buje), Stanko JELIĆ, (»Stablo mladosti«, Zagreb), Ing. Dragutin KIŠ (Komisija Rep. konferencije SSRNH za zaštitu čovjekova okoliša), Ing. Slavko HORVATINOVIĆ (Republički komitet za poljoprivrednu i šumarstvo) i Ing. Ivan PUŠKAR (Savez Sindikata Hrvatske).

ZBORNIK RADOVA SAVJETOVANJA AKTUALNI PROBLEMI I SAMOUPRAVNI RAZVOJ SUMSKO-PRERAĐIVAČKOG KOMPLEKSA SR HRVATSKE

Zbornik sadrži:

1. Dr Dušan Klepac: Osnovne postavke i principi gospodarenja šumama u našoj zemlji i u svijetu (opseg 18 str.)
2. Mr Ivo Stipetić: Osnovna obilježja šumsko-prerađivačkog kompleksa SRH (3 str.).

3. Dr Branimir Prpić: Osiguranje biološke reprodukcije šuma kao temeljni preduvjet razvoja šumarstva, industrije za preradu drva i društvene zajednice (8 str.),
4. Ing. Ante Mudrovčić: Problematika upravljanja i gospodarenja šuma u SRH (20 str.),
5. Ing. Slobodan Galović: Stanje organiziranosti i procesi udruživanja u oblasti šumarstva, drvne industrije, industrije celuloze i papira i prometa drvnim proizvodima u SRH (7 str.),
6. Ing. Nevenka Martinović i Dr Branimir Prpić: Pokretanje akcije za pošumljivanje i ozelenjivanje u SRH (6 str.),
7. Ing. Ante Mudrovčić: Završne napomene i prijedlozi zaključaka (6 str.);
8. Mr Đuro Kovačić i Ing. Ante Mudrovčić: Stanje i pravci razvoja šumarstva i drvne industrije u SR Hrvatskoj (15 str.);
9. Ing. Ivo Delajković i Dr Rudolf Sabadi: Problemi razvoja drvne industrije u SRH (7 str.),
10. Ing. Željko Sekalec: Razvoj industrije za kemijsku preradu drva u SRH (2 str.),
11. Ing. Stanislav Tomasevski: Neke mogućnosti udruživanja rada i sredstava prerade drva i prometa (13 str.),
12. Ing. Tomislav Krnjak: Mjesto šumarstva u društveno-političkom sistemu i zakonskoj regulativi (11 str.),
13. Ing. Velimir Igrčić: Tehnologija u iskorišćivanju šuma u SR Hrvatskoj (20 str.);
14. Dr Vlaho Bubica: Osnovni elementi dugoročne koncepcije razvoja šumarstva sa osvrtom na prijedlog srednjoročnog plana (1981—1985 g.) SFR Jugoslavije (16 str.),
15. Republička konferencija SSRNH — Kabinet predsjednika: Informacija od 28. II 1980. god. (4 str.).

Ovaj Zbornik bez sumnje je jedinstvena publikacija, jer obrađuje cjelokupnu problematiku šumarstva i prerade drva Hrvatske te ima trajnu vrijednost kao autentičan izvor za povijest šumarstva. To vrijedi i za rasprave (diskusije) izrečene u oba Savjetovanja tj. onog od 30. svibnja i ovog od 24. lipnja 1980. godine.

TOK SAVJETOVANJA OD 24. LIPNJA 1980.

Savjetovanje je otvorio Prof. dr Branimir Prpić, predsjednik Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske i komemorirao nedavno preminulog predsjednika SFR Jugoslavije JOSIPA BROZA TITA.

U komemorativnom govoru B. Prpić, je naglasio, da je rezultat životnog djela predsjednika Tita »ova naša socijalistička samoupravna zemlja, koja u svijetu uživa ogroman ugled.« Zatim je naglasio, kako je »drug Tito naročito cijenio i volio šumu i u više navrata upozoravao na njezinu višestruku namjenu« te citirao njegovu poruku upućena trećem Kongresu SITŠDI Jugoslavije održanom 1958. godine na Bledu:

Sl. 1. Učesnici Savjetovanja odaju počast preminulom predsjedniku Josipu Brozu TITU.

(U prvom redu, s lijeva na desno: I. Kuštrak, M. Cvjetković, S. Stanivuković, Ing. S. Galović i Ing. I. Puškar).

»Šume su naše dragocjeno bogatstvo. One su ne samo po svojoj vrijednosti kao sirovinska baza za potrebe razne grane industrije, nego i po onomé, što one posredno znače prije svega za zdravlje naših građana, a isto tako i za razne grane poljoprivredne djelatnosti za sprečavanje erozije i uređenje bujičnih područja, za stvaranje i podržavanje klimatskih uslova i drugo. O tome bogatstvu naroda trebaju pozvani faktori i čitava zajednica da vode stalnu i najveću brigu.«

»Predsjednik Tito«, nastavio je B. Prpić, »stalno je ukazivao na nužnost pošumljivanja i zaštite čovjekove okoline, jer je prije svega volio prirodu. Drug Tito je u više navrata naglasio, da zaštita i unapređenje čovjekove okoline, dakle i šume, nije zadatak s kratkim rokom trajanja nego da to mora biti stalna briga svih radnih ljudi našeg samoupravnog društva.«

Nakon minute šutnje u počast predsjednika TITA, B. Prpić pozdravlja prisutne, a posebno,

Marijana CVETKOVIĆA i Stevu STANIVUKOVIĆA, članove Predsjedništva Republike konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske,

Ivu KUŠTRAKA, predsjednika Privredne komore Hrvatske te sve predstavnike udruženog rada u šumarstvu i preradi drva.

U nastavku pozdravnog govora B. Prpić naglašava, da je ovo Savjetovanje rezultat višegodišnjeg razmišljanja i razmatranja problematike kako šumarstva tako i prerade drva. Ovu problematiku trebalo je zapravo i prije razmotriti, jer se već dulje vremena osjeća potreba za usklađivanjem sve veće potražnje prerade drva za sirovinom i činjenicom, da se biološka reprodukcija šuma ne odvija u skladu s potrebama i da društvo osjeća sve veću potrebu za šumom zbog njezinih općekorisnih funkcija. »Nalazimo se, dakle, pred rješavanjem kontradiktornog zadatka, kako osigurati potrajnost općekorisnih funkcija šume i podmirenja sirovine za preradu drva i za proizvodnju energije u sadašnjoj energetskoj krizi«. Stoga moli za što veće učešće u diskusiji, posebno predstavnika prerade drva.

Nakon toga izabrano je predsjedništvo Savjetovanja: Ing. Mirko ANDRAŠEK, Ing. Slobodan GALOVIĆ i Dr Branimir PRPIĆ, koji će i voditi Savjetovanje.

Sl. 2. Predsjedništvo Savjetovanja (s lijeva na desno): Mr M. Andrašek, Prof. dr B. Prpić i Ing. S. Galović.

Po izboru odbora za zaključke u sastavu ing. Slobodan GALOVIĆ, ing. Slavko HORVATINOVIĆ, ing. Ante MUDROVČIĆ, dr Branimir PRPIĆ i drug VRBAN, predsjedavajući je saopćio, da je pokrovitelj Savjetovanja Republička konferencija socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske te zamolio predstavnika pokrovitelja da uzme riječ.

U ime pokrovitelja SSRNH govorio je Stevo Stanivuković, koji je, među ostalim, rekao:

»Drugarice i drugovi! Ja želim u ime Predsjedništva Republičke konferencije da pozdravim učesnike ovog Savjetovanja i da istaknem dvije tri stvari zašto smo se mi u Republičkoj konferenciji prihvatili da učestvujemo u razmatranju ovih problema prethodno na onoj zajedničkoj sjednici četiri sekcije Republičke konferencije, a danas i na ovom Savjetovanju. Mi smatramo, iako nažalost to u cijelom društvu još nije dovoljno tako shvaćeno, da su šumarstvo i drvna industrija ona oblast privređivanja koja, sada u situaciji kada je cijelo društvo usmjereno na mjere ekonomske stabilizacije, može doprinjeti ozdravljenju privrede, ozdravljenju devizne bilance, zaposlenosti a kroz akciju posumljivanja i rješavanju niza drugih pitanja kao što je indirektnih doprinosa razvoju turizma, razvoju nerazvijenih brdsko-planinskih područja i mnogome drugom značajnom u privredi.

Sl. 3. Član Predsjedništva RK SSRN Hrvatske Stevo Stanivuković za govornicom.

Iz ovog, što ste dobili ovdje u materijalu, mislim da je sadržana suština problema od čega smo pošli u razgovoru koji je bio kod druga Marijana Cvjetkovića. Ja bih vas molio, da se na ovom današnjem savjetovanju ne vraćamo na ono, što je već razmotreno te ne vraćamo na opća pričanja o problemima u šumarstvu i drvnoj industriji nego da se pozabavimo ključnim problemima, a suština je problema u tome, kako više izvoziti, Zatim, kako uspostaviti trajne dohodovne odnose između šumarstva i drvne industrije, a suština

je problema i u tome, kako da se šumarstvo i drvna industrija zajednički organizira i da nametne društvu jedan program, jedan koncept proširene biološke reprodukcije i da se za to organiziramo već za iduću godinu, jer svi znamo, da je nesklad kapaciteta za preradu sa sirovinskom osnovom. Prema tome primarni je zadatak radnih ljudi u šumarstvu i drvnoj industriji da se ozbiljnije organiziramo oko pošumljavanja i da imamo programe na dugoročnoj osnovi, a da sama akcija počne već od iduće godine. Mi bi trebali u toku ove godine za svaku sredinu, u svakom gospodarstvu, u svakoj drvnoindustrijskoj organizaciji, u svakoj općini napraviti programe pošumljavanja, osigurati neophodna materijalna sredstva u samom udruženom radu, u odgovarajućim fondovima, stvoriti klimu da banke kreditiraju razvoj šumarstva kao i svaku drugu privredu u kojoj se vrši zaposlenost ostvaruje dohodak, a pogotovo, jer se ovdje radi o grani privrede, koja ima izvozni karakter.

Sl. 4. Prof. dr Dušan Klepac izlaže osnovne probleme i principe gospodarenja u šumama svijeta i u našoj zemlji.

Nažalost, mi možemo konstatirati, da neki problemi ne idu kako treba i da se ne rješavaju dovoljno odgovorno i dovoljno operativno. Ovo uspostavljanje odnosa između šumarstva i drvne industrije ne ide na zadovoljavajući način. Osim toga davno je trebao biti donešen društveni dogovor. Do njega nije došlo i danas Izvršno vijeće Sabora predlaže Predsjedništvu Sabora, da se odgodi informacija o izvršenju Zakona o šumama dok se ne odluči o načinu iz-

vršavanju obaveza iz Zakona o šumama. To govori o jednoj pojavi neusklađenog ponašanja, izgleda više sa strane pojedinih društvenih zajednica i općina, pa onda i tog dijela udruženog rada, da se zapravo ovaj Zakon efikasno ne provodi, a mi smo se na prethodnom sastanku dogovorili da treba sam Zakon aktualizirati i u njemu neka pitanja oko područja, oko rente itd. postaviti na čvrste osnove.

Zato bi bilo jako dobro da ovo Savjetovanje dade doprinos jednom usklađenjem radu i razvoju, a mi bismo nakon njega i na bazi prethodno pripremljenih zaključaka, nakon sastanka u sekcijском obliku u Republičkoj konferenciji ta pitanja razmotrili vjerojatno i na predsjedništvu Republičke konferencije ali s jednim stavom — dogовором koja pitanja treba riješiti na kom nivou organiziranosti, što u Saboru — Izvršnom vijeću, što u Privrednoj komori, što u vašoj asocijaciji, što u društveno-političkim zajednicama i kako akciju pošumljavanja dići do nivoa društvene a ne samo omladinske radne akcije».

Nakon govora S. Stanvukovića Prof. Dr Dušan Klepac održao je referat pod naslovom »OSNOVNE POSTAVKE I PRINCIPI GOSPODARENJA ŠUMAMA U NAŠOJ ZEMLJI I U SVIJETU«*), a Ing. Ante Mudrovčić rekapituirao je teme, o kojima se treba raspravljati i donijeti zaključci.

Ing. Ante Mudrovčić prikazao je glavne teme koje su se raspravile na konferenciji održanoj 30. svibnja 1980. godine i o kojima se treba na ovom Savjetovanju dalje raspravljati. To su:

- osiguranje biološke reprodukcije i razvoj šumarstva u SR Hrvatskoj,
- gospodarenje i upravljanje sa šumama u SR Hrvatskoj,
- o procesima udruživanja rada i sredstava između šumarstva, drvne industrije i organizacija za promet drvom, te
- o društvenoj akciji pošumljavanja.

U raspravi je, nastavio je Ing. Mudrovčić, istaknuto, da je potrošnja drva veća od proizvodnje i da će se nesrazmjer u narednom planskom razdoblju povećati, jer drvna industrija planira podizanje novih kapaciteta, te rekonstrukciju i proširenje postojećih, dok drvna sirovina ostaje na količinama, koje su i danas. S druge strane na šumu se stavljaju veći zahtjevi za osiguranje općekorisnih funkcija šume, a njezina se površina smanjuje zbog urbanizacije, novih objekata vodoprivrede, elektroprivrede, saobraćaja, zbog šumskih požara i dr.

Izlaz iz sadašnje, a još više buduće, neusklađenosti između proizvodnje i potrošnje drva, jest u većem ulaganju u šumskouzgojne radeve time, da je proširena reprodukcija nezaobilazna nužnost. Samo na taj način moći će se spriječiti problem opskrbe drvom drvne industrije, a posebno one kemijske na bazi drva.

Prethodno savjetovanje naglasilo je nužnost bržeg razvoja šumsko-drvoprerađivačkog kompleksa i zbog toga, što se time koristi domaća sirovina i upotrebljuje radna snaga, a u izvozu se mogu postići veliki devizni efekti.

*) Taj referat objavljuje se u ovom broju Šumarskog lista.

Dosadanja ulaganja u šumarstvu su vrlo mala i ona ne prate razvoj drvne industrije ni potrebe na drvetu, daljna je konstatacija. Takvo stanje je posljedica što opći interes za šumarstvo u Hrvatskoj, unatoč jasnim odredbama Ustava o posebnom značenju šuma, ne postoji te je praktički sva briga o jednostavnoj i o proširenoj reprodukciji, o razvoju te grane privrede prepustena samo radnim organizacijama šumarstva. A radne organizacije u šumarstvu, pa ni uz sredstva koje može osigurati drvna industrija, nisu u stanju taj razvoj brže pokrenuti naprijed. Takvo stanje posljedica je i nedovoljne zakonske regulative kojom se utvrđuju odnosi u šumarstvu te između šumarstva i šire društvene zajednice.

Sl. 5. Ing. Ante Mudrovčić rekapitulira tematiku Savjetovanja.

U razmatranju stanja u organizacijama rada, posebno u šumarstvu, konstatirano je, da često između paralelnih osnovnih organizacija rada — šumarija nema nikakvog zajedništva ni uspostavljenih dohodovnih odnosa, a mnoge radne organizacije su zapravo skup radnih organizacija međusobno povezanih vrlo labavim vezama.

Udruživanje rada i sredstava između šumarstva i drvne industrije teče vrlo sporo i tako će teći sve dok se ne uspostavi određeni stupanj dohodovne povezanosti unutar svake pojedine grane.

Za brži razvoj šumarstva, a posebno proširene reprodukcije nužne su akcije na samoupravnoj osnovi — potpisivanja samoupravnog sporazuma između šumarstva kao neposrednih i posrednih (vodoprivrede, elektroprivrede, turizma i dr.) korisnika šuma. Radovi na prvonavedenom SAS-u već su, u Udruženju šumarstva i prerade drva u toku i vjerojatno će do konca godine biti rezultata. Također je potrebno donijeti zakonsku regulativu o kojoj je govorio i drug Stanivuković, kao što su potrebne i neke dopune i izmjene u Zakonu o šumama, posebno za privatni šumski posjed.

Dalje su u raspravi sudjelovali (prema redoslijedu govornika):

1. Ing. Antun Jurić — Poslovna zajednica šumarstva u Osijeku,
2. Dr Slavko Matić — Šumarski fakultet u Zagrebu,
3. Ing. Slavko Horvatinović, glavni republički šumarski inspektor,
4. Prof. dr Branimir Prpić, predsjednik Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske, Šumarski fakultet u Zagrebu,
5. Stjepan Behin — Republička konferencija Saveza socijalističke omladine Hrvatske,
6. Prof. dr Đuro Rauš — Šumarski fakultet u Zagrebu,
7. Ing. Oto Žunko — Šumarski institut Jastrebarsko,
8. Mr Mirko Andrašek — SOUR »Slavonska šuma«, Vinkovci
9. Ing. Ivan Puškar — Savez sindikata Hrvatske,
10. Ing. Srećko Vanjković, tehnički direktor ŠG Karlovac u m.,
11. Ing. Davor Prgin — Poslovna zajednica šumarstva u Splitu,
12. Prof. dr Branko Kraljić — Šumarski fakultet Zagreb,
13. Ing. Tomislav Krnjak, podsekretar za šumarstvo u Republičkom Komitetu za poljoprivrednu i šumarstvo i na kraju
14. Prof. dr Branimir Prpić.

Ing. Antun Jurić započinje svoje izlaganje konstatacijom, da »mnogi učenici današnjeg Savjetovanja nisu po prvi put zajedno, ali da je dosta žalosno da često puta ostajemo sami na kraju i ovo stanje o kojem raspravljamo odraz je stanja u našoj organiziranosti, odraz je stanje u društvu prema privrednim granama i grana prema svojoj društvenoj zajednici. Svojim izlaganjima i prijedlozima želim isprovocirati raspravu onako, kako je osjećam, otvoreno shvaćajući sebe i svoje poslove i radne zadatke, kako to društvo od nas u cjelini traži«. Zatim podvlači značenje ovog Savjetovanja i po tome, »što se ne samo uključio Socijalistički savez Hrvatske već je i organizator i pokrovitelj ovakve rasprave i prema tome cijenim da dajemo podršku ovim akcijama svi i oni koji su ovdje prisutni i oni, koji nisu prisutni ovdje, jer je to ujedno i naša najšira organizacija u zemlji pa prema tome i naša nastojanja mislim da će doprijeti i do najnižih cilja naše društveno-političke zajednice, gdje živimo i radimo.«

Nakon uvodnih riječi, Ing. Jurić iznio je nekoliko prijedloga za akcije u šumarstvu i udrvnoj industriji.

U prvom redu prelaže, da se na osnovu izlaganja i prijedloga Prof. Dra Klepca izradi program realizacije operativnog značaja, a za nosioce predlaže Opće udruženje šumarstva i drvne industrije, Savez inženjera i tehničara ŠDI Hrvatske i znanstvene institucije, SIZ IV odnosno naše delegacije u tom SIZ-u, kao i u drugim institucijama. Kao što se u drugim republikama radi na udruživanju rada i sredstava prema tamošnjim specifičnim prilikama i mi moramo to izvršiti prema našim specifičnim prilikama.

Za šumarstvo nije dovoljno samo petogodište 1981—1985. nego treba planirati do 2000 godine. Inače možemo očekivati fijasko u izvršenju plana posumljavanja do 75 000 ha. S druge strane je činjenica, da sječa stalno raste, a sijeće se bliže izvoznih puteva, jer se za udaljenija područja »izrade kalkulacije, po kojima se sječa ne isplati nego neka drvo ostane trunuti u šumi.«

U drvoj industriji postavlja se pitanje povećanja postotka iskorišćenja sirovine s kojom ona raspolaže i da se to unese u zaključke. To bi trebalo rješavati s naukom i više ne bi smjelo biti podjele između nauke i operative, tj. nauka i udruženi rad moraju ići zajednički. Kako pak imamo delegate u svim institucijama, to je zadatak svih nas.

»Osnovni faktori s kojima se mora računati u realizaciji naših programa su materijal i vrijeme, jer o njima bitno ovisi produktivnost rada.« Dok raspravljamo o povećanju izvoza produktivnost rada zanemarujemo, a bez nje ne možemo biti ni konkurentni na svjetskom tržištu.

Kao trajni zadatak označio je Jurić povećanje proizvodnje sirovine za osiguranje trajne prerađe drva. A za realizaciju tog imperativa nužno je dobro proučiti stanje naše organiziranosti i osigurati mogućnosti udruživanja rada i sredstava. Prema današnjem stanju dohotka (čistog, osobnog) i sredstava za fondove u drvoj industriji to će se postići samo kvalitetnijom organizacijom. Početak je u shvaćanju, da iz Zakona o udruženom radu ne proizlaze samo prava nego i dužnosti, što bi trebalo sve utvrditi i dobiti društvenu verifikaciju i shvatiti da se »dohodak ne počinje stvarati i ne završava u osnovnoj organizaciji rada. Ima, npr. poslova, koje može obaviti jedan ili dva radnika u radnoj organizaciji, pa čemu da taj posao radi npr. 12 radnika, ako se radna organizacija sastoji od 12 OOUR-a. Ako se ne može to obaviti na bazi udruživanja rada tada »to u najmanju ruku znači, da se nema niti povjerenja, a po tome ne možemo ni izgraditi ovu zemlju, izvršavati zadatke«.

Kao treće, Jurić se osvrće na povećanje šumskog fonda odnosno programiranja šumske proizvodnje sirovine kao vrlo bitnog posla. U ovom poslu u prvom redu riječ treba dati nauka tj. ona mora utvrditi i predložiti, gdje šta može ići i to u projektima, u kojima će biti »dana tehnologija, organizacija i efekti kao što se to radi za svaki projekt, ako hoćemo ući u investicije«.

Zatim Ing. Jurić prelazi na područje izvoza. Konstatira, da je šumsko-drvo-industrijski kompleks, kako prije, tako i danas »vrlo intenzivan u izvozu i vrlo akumulativan u neto deviznom efektu, ali od toga za šumarstvo ostaje vrlo malo... s čime se nikako ne možemo pomiriti kao da je šumarstvo izvan društvenog kompleksa.« Da se stanje poboljša potreba je da naši delegati u SIZ-ovima za ekonomski poslove s inozemstvom »doista odlučuju o najbitnijim stvarima, koje su danas ovom društvu potrebne ... Iz iskustva govorim, da se danas glavni dio već podijeli nekim drugim sistemima«. Kao nužnost u novim programima izvoza treba dati prvenstvo izvozu finalnih proizvoda, jer će inače drvana industrija ostati bez sirovina (u ovoj je godini izvoz prema prošloj povećan za 50%). Na toj bazi za područje Slavonije i Baranje izrađen je program prema kojem na 200 milijuna dolara izvoza otpada 100 milijuna dolara uvoza kvalitetnog repromaterijala i opreme. Za ovaj račun uzet je uvjetni proizvod, koji se danas najteže proizvodi, dakle uz nepovoljnije uvjete. Govornik smatra, da ovakvi programi ne bi smjeli biti predmet rasprave, ne samo u ovoj granici nego i u svima, jer je poznato, da je teže proizvesti i prodati finalni proizvod nego sirovinu. »U tom procesu i s takvom dinamikom bi trebali prerađivati drveta daleko više nego proizvođači sirovina da se pozabave i pojave u našoj zajednici u našem SIZ-u s takvim projektima i programima i da se založimo da damo svoj doprinos u tome dijelu.« Ako se to ne izvrši, onda svi apeli, od najviših do najnižih foruma, do mjesne zajednice, ne će vrijediti ništa, jer

će se izvesti sirovina bilo kao proizvodi šumarstva bilo kao rezana građa.« Hrvatska danas u Jugoslaviji vodi kolo u izvozu sirovina zaključio je ing. Jurić svoj prijedlog, koji je ujedno i odgovor na pitanje, gdje se mi danas nalazimo.

Završni dio svojih izlaganja ing. Jurić posvetio je međusobnom dohodovnom udruživanju. To udruživanje treba bazirati na ekonomskim elementima, a ne na nekim općim konstatacijama kao npr. širem društvenom interesu i sl. Uz svaki projekt mora biti i račun efekata, jer su ti efekti legitimacija prema zajednici, da li je to opravdano ili nije. Ako je opravdano, ne može biti prihvaćena ni uprava u nadgradnji, uvjetno rečeno, naše zajednice.

Sve probleme treba rješavati vrlo hitno, a oni su vrlo složeni i veliki. Iako nije ovdje mjesto, ali treba naglasiti, da se još ni danas, mjesec dana nakon promjene tečaja dinara, ne znaju svi elementi s kojima se mora računati u izvozu. »Na koji način onda možemo zaista ozbiljno, da ne kažem kvalitetno, kao privrednici da kažemo društvu, realizirat ćemo to ili nećemo realizirati.« Mjesto toga nude se neka prosječna rješenja: zašto se ne koristimo elektronikom, pa da se dobiju svi efekti.

»Na kraju predlažem prihvaćanje predloženih sporazuma, posebno da idemo na prihvaćanje sporazuma sredstvima iz ovog reprokompleksa po jedinici proizvoda svih korisnika drveta da formiramo ta inicijalna sredstva i da s njima odmah idemo u poslovne banke i da ih udružujemo, jer to su isto oblici udruživanja, a bez banaka nema udruživanja, i da s tim sredstvima startamo tamo gdje možemo, to su ceste i pripreme za ova pošumljivanja o kojima je riječ. Mi za sada tih priprema nemamo.« Smatra, da danas nismo spremni ući u veća pošumljavanja, npr. 5000 ha, i to organizaciono, ne materijalno, jer nemamo odgovorajuću tehnologiju, mehanizaciju i sve ono, što to treba pratiti, jer se ručno ne može ići u takve ozbiljne zahvate. »Omladina i društvene strukture trebaju biti prateći, a mi trebamo biti organizatori i nosioci izrade tih projekata.« Mora se računati i s drugim interesentima kao vodopрivredom, elektroprivredom itd. Nadalje naglašava, da nasuprot činjenice, da je šuma značajan faktor za vodopрivredu, (akumulacije i dr). vodopрivreda u Slavoniji povisuje vodni doprinos s indeksom 270 i nekoliko. U drugim područjima se udružuju od tog dijela, da bi se šume podizale.

Vraćajući se na pitanje udruživanja ing. Jurić naglašava, da baza ne može biti momentalni osobni dohodak. Taj u šumarstvu može biti i velik, ali ne kao posljedica uloženog rada nego okolnosti, da se siječe kvalitetna stara sastojina. U tom slučaju svakako se postiže veći dohodak nego da se etat realizira iz mlađih sastojina, iz prekida tj. sječe, u kojoj se može postići manja produktivnost po masi nego u dozreloj sastojini. Naprotiv, treba poći od nivoa društvene zajednice odnosno od povećanja ukupno dohotka reprocjeline ili povećanja društvenog proizvoda, npr. od današnjih 5 na 5 i nešto, onda je to doprinos udruživanja. Ovo se ne može provoditi po nekoj šabloni, nego »svatko treba u tome naći sebe prema svojim računima. Predlažem, da to učinimo u ovoj godini«, završne su riječi izlaganja ing. Jurića.

2. Dr Slavko Matić je govorio o pošumljavanju, prirodnom pomlađivanju, njezi sastojina i nužnosti povećanja ophodnje u našim šumama:

»Pošumljavanje je najveći i najvažniji korak kojeg u sadašnjem trenutku moramo poduzeti ako želimo povećati proizvodnju drvne mase i tako smanjiti raskorak između ponude i potražnje drvnih sortimenata. Mislim da smo o tome svi jedinstveni u mišljenju da je o tome dosad dosta rečeno, te ne bih htio dalje o tome govoriti.

Ovom prilikom bi htio govoriti o nekim radovima koje bi mogli izvesti mi šumari, naša struka, bez neke posebne pomoći ostalih društvenih čimbenika, a krajnji rezultat bi im bio kvantitativna i kvalitativna proizvodnja drvne mase.

Htio bi reći nekoliko riječi o našim prirodnim autohtonim šumama, o šumama koje su kičma i okosnica šumarstva SR Hrvatske.

U današnjim uvjetima opće ekološke poremećenosti ugroženosti čovjekovog okoliša šumarstvo, kao privredna grana, se nalazi, usudio bih se reći u povlaštenom položaju. Dok se druge privredne grane naročito industrija a i poljoprivreda moraju odricati svojih već uhodanih tehnologija i postrojenja koje danas idu na štetu čovjekovog okoliša (prljava industrija, otpadne vode, otpaci u tehnološkom procesu, upotreba pesticida, herbicida i dr.) dotle se šumarstvo nalazi u položaju da mora inzistirati i ustrajati na radovima koji su inače ukomponirani u svakodnevni rad šumarskih stručnjaka u prošlosti i sadašnjosti. Naime, stabilan i zdrav čovjekov okoliš može u najvećoj mjeri osigurati prirodna, stabilna i produktivna šuma upravo ona, koja je potrebna šumarstvu kao privrednoj grani. Takva se šuma može najjednostavnije osnovati i uzgojiti prirodnim pomlađivanjem. Prirodno pomlađivanje naših autohtonih šuma mora biti baza koje se moramo držati ako želimo uzgojiti prije svega stabilne i produktivne šume. Na taj način se lišavamo mnogih problema koji nas prate počevši od sakupljanja i čuvanja sjemena, rasadničarske proizvodnje, pošumljavanja, njegi i zaštite vječito nestabilnih šumskih kultura i dr. Normalno je da se ima umjesto prirodnim putem umjetno pomladiti sve one sastojine kojima je bilo iz kojeg razloga poremećena struktura a stim u vezi i stvoreni ne povoljni ekološki uvjeti za prirodno pomlađivanje (nestručno provedene oplodne sjeće, sušenje i ugibanje pojedinih vrsti, zakoravljenje i zamočvarenje tla i sl.).

Poznato je da rad na prirodnom pomlađivanju zahtjeva mnogo stručnog šumarskog znanja vezanog za biološka i ekološka saznanja. Ako se odreknemo takvog rada možemo vrlo lako doći u situaciju da nam se kaže, da samo sjeca stabala, izvlačenje pomoći teške mehanizacije i sadnja biljaka nakon toga nije posao kojeg mora obavljati samo školovan šumarski kadar nego da takav posao mogu obavljati i drugi.

Drugi, vrlo bitan činilac u šumarskoj proizvodnji je njega sastojina. Putem njegove šume dobivamo znatne količine drvne mase za preradu a istovremeno omogućujemo kvalitetnim stablima povoljnije uvjete za njihov rast a u mješovitim sastojinama se povećava i prirast. Samo u Slavoniji i Baranji od ukupno 300.000 ha šuma imamo sastojina do 40 godina starosti 37% a onih od 40—60 godina 23%. To su površine gdje bi se zahvatima njegove (u ovom slučaju čišćenjem i proređivanjem) dobile znatne količine drvne mase posebno za kemijsku preradu. Da bi se uspješno i rentabilno obavio taj posao bila bi potrebna ulaganja za ceste. Osim toga trebalo bi rješiti i nesklad koji se često puta javlja između stvarnih inteziteta i onih nerealnih, malih koji su često puta upi-

sani u neke gospodarske osnove. Zajedničkim radom prakse, inspekcije i znanosti taj problem bi se mogao lako riješiti.

Kao treći problem na ovom mjestu bi htio istaknuti problem dužine ophodnje naših šuma. Nadam se da će se o tom problemu čuti i mišljenja drugih, ako ne danas onda u svakom slučaju uskoro.

Naime s današnjim ophodnjama od 100 i 120 godina posebno šuma hrasta lužnjaka i kitnjaka, mi sjećemo mlađe šume koje su u naponu svoje proizvodnosti. U toj dobi se šume nalaze u fazi absolutne zrelosti tj. dobi kad se tečajni i poprečni prirast izjednačuju. Na taj način smo se uklopili u opću tendenciju snižavanja ophodnje koja se počela prije pedesetak godina a na bazi rente (komercijalna, zemljjišna i sl.).

Taj pokret kod privatnih šumoposjednika u Zapadnoj Evropi još traje te se bukove šume u privatnom vlasništvu sijeku u starosti od 50 godina, jer daju momentalno najveći finansijski efekat.

Dužina ophodnje mora biti određena prema ekonomskoj zrelosti na koju često zaboravljamo. Za naše autohtone vrste, posebno za hrast je teško precizno reći kad pada ekomska zrelost s obzirom da vrijednost hrasta stalno raste sa starošću. Vrijednost hrasta raste s kubusom njegovog promjera a poznata je uzrečica da hrast najbolje prirašće u 150-toj godini a najbolje rađa u 300-toj godini.

Našim istraživanjima u rezervatu šumske vegetacije Prašnik smo izmjerili da nam 25 starih 300-godišnjih hrastova na 1 ha još uvijek prirašćuju $4,7 \text{ m}^3$ po 1 hektaru. To je u skladu sa saznanjem da volumeni prirast elitnih stabala hrasta ne opada sve dотle dok su zelena i dok se kao takvo nalaze u sastojini. Sličan primjer imamo u 300-godišnjoj sastojini obične bukve u predjelu Muški bunar na području N. Gradiške gdje imamo vrlo vitalnu bukovu sastojinu s 1000 m^3 po ha drvne mase koja još uvijek prirašćuje 7 m^3 po hektaru.

Prema ovome bi mogli zaključiti da se ophodnja šuma mora odrediti u dobi koja se nalazi između absolutne i ekomske zrelosti i ta je dob daleko iznad današnjih ophodnja. Kao primjer mogu navesti da je u Nastavno pokusnom objektu Šumarskog fakulteta u Lipovljanim ophodnja za hrast 140 godina a na području Papuka u Dubokoj za bukvu je ophodnja produžena na 120 godina.

Mišljenja sam da posao oko produžavanja ophodnje ne smije prerasti u kampanju i pokret. Potrebno je detaljno razmotriti svake gospodarske jedinice te na osnovu čitavog niza pokazatelja o stanju pojedinih sastojina donijeti zaključke. Moramo imati na umu da je većina naših starih sastojina slabo ili nikako njegovano u mladosti i da radi toga u dobi današnjih ophodnji nemaju one dimenzije koje bi trebale imati njegovane sastojine. Pored ostalog i radi toga je veliki gubitak sjeći hrastove šume u dobi od 120 godina a bukove u 100 godišnjoj ophodnji. O svemu ovome bi trebalo raspravljati na jednom posebnom skupu. Mišljenja sam da bi društvo u cjelini dobilo s produženjem ophodnje naših šuma kako šumarstvo tako i drvna industrija. Hrastove šume u Slavoniji i Baranji prirašćuju u prosjeku 7 m^3 po ha a to znači da se samo turnusom prorede od 10 godina u starim sastojinama može realizirati 70 m^3 po hektaru visokokvalitetne drvne mase, uz napomenu da se ta masa u normalnim i stabil-

nim sastojinama permanentno obnavlja. Mislim da će se svi složiti s konstatacijom da nije ni malo razumno srušiti ili zatvoriti tvornicu baš u onom momentu kad najbolje i najvrijednije proizvodi.

Na kraju bi htio još jednom istaknuti opće poznatu činjenicu da naše prirodne sastojine predstavljaju ogromnu rezervu o kojoj trebamo voditi računa kad govorimo o deficitarnosti drvne mase. Ta se rezerva može iskoristiti isključivo stručnim i na šumarskoj znanosti fundiranim intezivnim gospodarenjem.«

3. Slavko Horvatinović izložio je stanje i djelovanje šumarske inspekcije u SR Hrvatskoj te okolnosti koje sprečavaju punu njezinu djelotvornost.

Uvodno govornik naglašava, da je šumarska inspekcija, kao i ostale inspekcije, organizacija od posebnog društvenog interesa vršeći nadzor o provođenju propisa te čuvajući društveni sistem pomaže razvoju našeg socijalističkog društva. Služba inspekcije ima izvor u Ustavu te je prema tome obavezna a ne fakultativna djelatnost. To dalje znači, da svaka općina mora imati organiziranu i šumarsku inspekciju, kojoj je zadaća nadzirati provedbu zakonskih propisa ne samo iz područja šumarstva (Zakona o šumama, o sjemenarstvu, zaštiti šuma i dr.) nego i lovstva te zaštite prirode.

Nažalost usprkos odredbi Ustava kao i Zakona o šumama stanje šumarske inspekcije u općinama je »vrlo, vrlo loše«. Od 113 općina u SRH samo 22 općine imaju, da je tako nazovemo, normalnu, 60 općina formalnu a 31 općina uopće nema nikakve šumarske inspekcije. Kao formalno organiziranu inspekciju smatramo onu u kojoj jedan inspektor djeluje i na šest općina, a istodobno je i inspektor zajednice općina, dakle i drugostepena inspekcija! Horvatinović posebno upozorava na stanje šumarske inspekcije na području Zajednice općina Split (u Dalmaciji) na kojem od 22 općine samo 3 imaju organiziranu i šumarsku inspekciju. Ako se k tome doda da na većem dijelu tog područja nema ni šumarske organizacije onda je situacija jasna. Kako može biti onda govora o uzgoju šuma te, posebno, o zaštiti od požara, koji su na tom području najčešći i najveći. »Na tu činjenicu posebno upozoravamo cijelo društvo, jer s takovom organizacijom šumarstva (gospodarenje i inspekcije), kakova je danas u Dalmaciji nikako ne možemo biti zadovoljni.«

Nadalje, ni djelatnost inspekcije ne zadovoljava, jer ne koriste sva ovlaštenja, koja joj daju navedeni zakonski propisi te je bila više preventivna nego represivna. Tako je u prošloj godini po svim navedenim Zakonima šumarska inspekcija podnijela 738 prijava za prekršaj, samo 19 za privredni prijestup te 49 za krivična djela i to uglavnom za privatne posjednike šuma ili pilana.

Osnovni problemi šumarske inspekcije su trojaki: organiziranost, ograničene mogućnosti djelovanja zbog nerješenih suštinskih pitanja u šumarstvu o čemu je danas govoreno te životni standard šumarskih inspektora.

Naprijed izloženo stanje organiziranosti šumarske inspekcije u općinama iz dana u dan je sve lošije i lošije i sva nastojanja republičke inspekcije za održavanje i osnivanje šumarske inspekcije u općinama ne daju nikakove rezultate. Prema tome šumarska inspekcija kao cjelina ne može izvršiti funkciju koja joj je namijenjena i Horvatinović smatra, da bi u zaključke današnjeg savjetovanja trebalo ući i to, da su općine dužne osnovati šumarske inspekcije i to u dalmatinskom dijelu radi preventivnog djelovanja, a u unutrašnjosti i radi nadzora o provođenju odredaba gospodarskih osnova.

Druga grupa problema u radu šumarske inspekcije proistiće iz nerješenih pitanja u šumarstvu, radi kojih smo se danas i sastali, je neprovođenje Zakona o šumama tj. nedonošenje odluka o šumsko-privrednim područjima, o reprodukciji, o osnovnim organizacijama, o renti, o kršu, o privatnim šumama, itd. Dok se ne donesu ti propisi ni šumarska inspekcija ne može djelotvorno djelovati, jer može samo utvrditi da to i to nije u skladu sa Zakonom, ali dalje više ništa ne može poduzeti. Dakle, kada se provedu sve odredbe sadanjeg Zakona o šumama, a koji je na snazi već tri godine, tada će se moći i od inspekcije tražiti, da ona u cijelosti vrši svoju djelatnost.

Treća grupa pitanja je životni standard šumarskih inspektora. Pojedini inspektori imaju i do 50% manja primanja od inženjera u organizacijama udruženog rada na istom području, u istoj općini (npr. 7—8000 dinara mjesечно prema 15 — 20000 dinara), pa kakvo može biti djelovanje takvog inspektora? Posljedica takvog stanja je negativna selekcija kadrova u šumarskoj inspekciji i smanjenje broja inspektora, koji odlaze na bolje plaćena radna mjesta. Stoga je situacija 1979. godine bila lošija nego 1978, a ove će godine biti vjerojatno lošija nego 1979. Stoga je nužno, da se nešto napravi i za poboljšanje standarda ovih radnika. O tome je Republički inspektorat predložio Izvršnom vijeću Sabora poseban izvještaj o kojem su predloženi i zaključci u tom smislu.

Zatim je Horvatinović iznio »nekoliko svojih razmišljanja i razmišljanja inspektora o današnjoj situaciji u šumarstvu«. Neki postavljaju pitanje, da li ne-izvršavanje odredaba Zakona o šumama o organizaciji i dr. smeta šumarstvu ili ne, odnosno, da li je to samo formalno ili i suštinsko pitanje. Što više, pojedini drugovi na odgovornim položajima smatraju, da je to više formalno nego suštinsko pitanje. Međutim, to je suštinsko pitanje, a pogotovo kada se uzmu zajedno, i bez njegovog rješavanja postojeće stanje direktno nanosi štetu cijeloj grani šumarstva i šumama kao dobru od općeg interesa i njihovoj ulozi u zaštiti čovjekove okoline. Za podkrnjepu toga Horvatinović iznosi stanje s gospodarskim osnovama.

Gospodarske osnove izrađivane su, a i danas se izrađuju, pod pretpostavkom, da je gospodarska jedinica dio šire cjeline tj. ne samo šumarije — OOOUR-a nego šumsko-privrednog područja, područja radne organizacije te se reprodukcija, prosta i proširena, kao i potrajnost prihoda osiguravaju na širem području od OOOUR-a — Šumarije. Prema tome u gospodarskoj osnovi ugrađeni podaci i zadataci koji se svi odnose na cijelo gospodarsko područje i radnu organizaciju a ne samo šumariju. Današnja stvarnost naprotiv je takva, da radna organizacija postoji samo formalno a OOOUR-i zapravo međusobno i nemaju drugih odnosa osim zajedničkih službi. To ima za posljedicu da »bogate« šumarije tj. Šumarije sa za sječe dozrelim sastojinama, s vrijednom vrstom drveća i povoljnijih uslova iskorišćivanja, imaju velike prihode i mogućnosti većih investicija, visokoga standarda radnika i da pomažu društveno-političke organizacije. »Siromašniji« OOOUR-i tj. oni s manjim etatom i drugim nepovoljnijim uslovima a s velikim obavezama za reprodukciju šuma ne mogu izvršavati odredbe gospodarske osnove o obnovi i uzgoju šuma iako su primanja i standart radnika pri dnu grane šumarstva. Posebno je loše, ako takvi OOOUR-i pokušavaju u standardu slijediti bogatije šumarije, pa se u tom slučaju odredbe gospodarske osnove nikako ne provode, već se vrše forsrirane sječe, ne vodi se briga o pošumljivanju, već se kreće putem devastacije šume. Neki OOOUR-i dobivaju znatna sredstva kada se

šumsko zemljište isključuje iz proizvodnje zbog elektrovoda i sl. a nemaju mogućnosti (zemljišta) da se novac uloži u pošumljavanje nego leži kao depozit i gubi na vrijednosti. Tako se ova sredstva ne koriste za pošumljivanja novih površina, a što je intencija odredbe Zakona o šumama, iako drugi OOUR-i vape za novcem. »Takva je situacija sa stanovišta općeg interesa nedopustiva i društvo može postaviti pitanje, da li je u ovakovim slučajevima naknada uopće opravdana«.

»U izvršenju nadzora nad provedbom Zakona o šumama navedeni slučajevi dovode šumarske inspektore u nedoumici i pitaju se, kako da postupe? Bogati OOUR-i štite svoja prava, pozivajući se na Ustav i Zakon o udruženom radu i drugo, a siromašni OOUR-i ne izvršavaju ni osnovne odredbe gospodarske osnove, ne vrši se obavezna prosta reprodukcija, dakle u jednom dijelu naših šuma vrši se devastacija. Nemojmo to shvatiti kao široku pojavu, nego tek u jednom dijelu, ali je nedavno drug Bilić, predsjednik Sabora, na Plitvičkim jezerima javno i glasno rekao, da šumari vrše devastaciju šuma. Iz navedenih razloga u ime šumarskih inspektora izjavljujem, da postojeće stanje nije dobro za našu šumarsku privredu i da je potrebno provesti odredbe Zakona o šumama po bilo kojoj varijanti ili bilo po kojem prijedlogu.«

4. Branimir Prpić govorio je o planiranoj društvenoj akciji pošumljivanja, pozivajući se na prikaz u podijeljenom »Zborniku radova Savjetovanja«.

Prpić konstatira, da je šumsko-proizvodni kompleks onaj, koji će bez sumnje, podnijeti najveći teret, ali troškove planirane akcije neće moći podnijeti sám, pa ni s drvno-prerađivačkim kompleksom. Stoga je nužno da se finansijska konstrukcija zaokruži i uz sudjelovanje drugih, a u nacrtu Zaključaka ovog Savjetovanja dane su dvije alternative:

1. sredstva za ova pošumljivanja trebala bi se osigurati društvenim dogovorom svih onih, koji imaju koristi od šume dakle vodoprivreda, elektroprivreda, cestovni promet itd., a ne bi trebalo isključiti ni društveno-političke zajednice, prvenstveno općine;

2. druga je alternativa formiranje fonda udružene samoupravne privrede, koja koristi šumu. Tu, dakako, u prvom redu ulazi šumarstvo, zatim prerada drva itd.

U toku dalnjeg izlaganja Prpić navodi površine koje bi se mogle i trebale privesti šumskoj proizvodnji. One u SR Hrvatskoj iznose najmanje 700 000 ha, od čega je 500 000 ha »vrlo interesantno«, jer se pošumljivanjem mogu postići veliki efekti. Od tih 500 000 ha nalazi se 200 000 ha u dravsko-savskom međureječju, 100 000 ha na Baniji i Kordunu, 200 000 ha u Lici te 200 000 ha u mediteranskom i submediteranskom području (od Istre do Dalmacije). U ovom posljednjem području proizvodnja drva manje je značajna a veći mu je značaj za turistički promet.

Planirano je, da akcija pošumljivanja krene 1981. godine, ali uz uvjet osiguranja finansijskih sredstava, a u ovoj godini obavile bi se nužne pripreme.

Pošumljivanje bi bilo permanentno ili u tri maha, u proljeće, tijekom ljeta i na jesen uz pomoć omladine, Armije i drugih građana.

Proizvodnja sadnica može se osigurati kontejnerskom proizvodnjom od 250 000 komada dnevno u rasadnicima Šumarije Buje i toj proizvodnji ne stoji na putu ništa drugo nego osiguranje finansijskih sredstava te kvalitetno sjeme. Proizvodnja bi bila pod nadzorom Šumarskog instituta u Jastrebarskom (dr N. Komlenović i drugi), a Institut bi osigurao i sjeme.

Kako mi o ljetnoj sadnji nemamo iskustva, to će u okviru omladinske istraživačke akcije »TITOVID PUTEM 80« studenti šumarstva i drugi zainteresirani izvršiti u Istri pokusne sadnje na više načina, a koristit će se i iskustva takove sadnje u drugim mediteranskim zemljama. Za ljetnu sadnju u kontinentalnom dijelu koristiti ćemo iskustva iz SR Srbije i Makedonije, gdje se takva pošumljivanja obavljaju u jednakim i sličnim klimatskim uvjetima. Osim sadnje treba organizirati i njegu pošumljenih površina tijekom više godina nakon sadnje. Godišnje bi trebalo pošumljivanjem obuhvatiti površinu od cca 15000 ha (Socijalistički savez je predlagao 20000 ha).

Kao problem postavlja se i vlasništvo površina, jer će na nekim planiranim kompleksima biti velikim dijelom u privatnom vlasništvu ili kao društveni posjed nešumarskih organizacija. Kako zbog proizvodnje drvne sirovine, tako i radi ekološke uloge šume, nama je kao društvenoj zajednici važno, da se što više pošumi bez obzira na to radi li se o društvenom ili privatnom vlasništvu. Odnos prema vlasniku ili korisniku zemljišta koje se pošumljuje treba riješiti tako, da on bude zainteresiran za buduću šumsku sastojinu. Ako planiramo pošumljivanje jednog predjela, privatno vlasništvo ne može biti zapreka kontinuiteta izvođenja radova, a vlasnik buduće šume mora biti uvjeren o koristi koju će dobiti iz ovog zemljišta kroz šumu. Dobar primjer ispravnog postupka u tome smislu nalazimo u iskustvu Francuske, gdje se od 1945. godine do danas pošumilo više milijuna hektara privatnog posjeda. O ispravnom rješenju ovoga detalja ovisit će, u velikoj mjeri, uspjeh naše akcije pošumljivanja u SR Hrvatskoj.

Savez ITDSDI Hrvatske, nastavlja B. Prpić, predlaže, da se, poput »GORANA« u drugim Republikama, i u Hrvatskoj osnuje analogna organizacija, eventualno pod nazivom »DRUŠTVO PRIJATELJA ŠUME«, u kojem se mogu okupiti svi, koji žele na tom poslu raditi.

Na kraju moli druga iz Rep. konferencije SO omladine da uzme riječ, »jer bez omladine, zbog pomanjkanja radne snage, akcija ne će uspjeti«.

5. Pozivu B. Prpića odazvao se delegat Rep. konferencije socijalističke omladine Hrvatske Stjepan Behin. Nakon konstatacija, da je pošumljivanje nužnost i da mora ući u planove razvoja naše Republike za 1981 — 1985., izjavljuje, da će se omladina do maksimuma uključiti u ovu akciju. Radne akcije omladine organizaciono su dvojake: lokalne i kao savezne, odnosno republičke.

Lokalne omladinske radne akcije su one koje se organiziraju na području jedne općine. Te planove izrađuju Općinske konferencije omladine s područnim šumskim gospodarstvima, a provodile bi se i uz pomoć Armije. To su jednodnevne, vikend, akcije, ali se njima osigurava kontinuitet rada. Za te akcije potrebna su samo sredstva za rad i sadnice, a ne i ono »grubo plaćanje«. Omladina bi radila u sva tri vremenska perioda tj. kako u proljeće tako i u ljeto i na jesen.

Za veće komplekse, na nivou zajednice općina ili Republike, organizirale bi se republičke i savezne omladinske akcije, koje bi bile naseljskog tipa tj. za

njih bi se trebalo osigurati smještaj omladinaca, koji u primorskom dijelu može biti i pod šatorima.

Sve rade izvršavali bi planski i u dogovoru sa Šumarskim fakultetom u Zagrebu. Također smo prišli proširenju potписанog društvenog dogovora o omladinskim radnim akcijama sa šumarima, koji bi nam bili direktna veza na nivou republike i federacije.

Govornik nadalje preporuča, da se koriste iskustva iz rada omladinskih brigada u drugim Republikama (Srbiji, Makedoniji), gdje takve akcije traju već tri, četiri godine.

Behin je također naglasio, da su do sada omladinske brigade bile vrlo aktivne u jadranskom području na zaštiti šuma od požara, kao i da su već razmišljali u uključivanje omladine u rade na njezi šuma. Na kraju je izrazio mišljenje, da ne bi trebalo stvarati nove organizacije nego koristiti već postojeće (izviđače i dr.) i tako ih pokrenuti na akciju i dati im prostor za rad.

6. Prof. dr Đuro Rauš govorio je o proizvodnji i korišćenju drva u SR Hrvatskoj, nužnosti reonizacije površina namjenjenih kako poljoprivrednoj tako i šumskoj proizvodnji te o provedbi odredaba Zakona o šumama o osiguranju sredstava za proširenu reprodukciju u šumarstvu.

Prof. Rauš naglašava, da se proizvodnji i korišćenju drva u SR Hrvatskoj ne posvećuje dovoljna pažnja te se, što više, bahato odnosimo prema korišćenju drva i proširenoj reprodukciji. U svijetu se više uopće ne govori o korišćenju trupaca i tehničkog drva nego o korišćenju cijelokupne biomase proizvedene u šumi. Nama se, navodno, ne isplati korišćenje cijelokupne biomase stvorene pomoću sunca, oborina hraniva u tlu i ljudskog rada. Kako to može biti, da se drvna masa stvara 50, 100 i više godina sada ne isplati koristiti? To ukazuje na činjenicu, da u našoj računici nešto nije u redu. Nama se ne isplati izraditi ogrjevno i sitnije drvo, a u svijetu se kose šikare i močvare i materijal se koristi u energetske svrhe zamjenjujući, kako je već rekao Prof. dr Klepac i do 10% nafte!

Prof. Rauš posebno se osvrnuo na naš odnos prema hrastovini, na koju bi trebali gledati kao što se danas gleda na crno zlato, na naftu. Doći će vreme, kada će se hrastovina plaćati suhim zlatom. Naša hrastovina jedinstvena je na svijetu i ima monopol na tržištu, a trošimo je nerazumno.

U toku daljnog izlaganja Prof. Rauš naglasio je nužnost, da se izvrši reonizacija površina na one koje će se koristiti u poljoprivrednoj proizvodnji te one za šumsku proizvodnju. O tome treba posebno voditi računa u sklopu hidromelioracija i sve one površine, koje nisu povoljne za poljoprivrednu proizvodnju treba ih meliorirati za proizvodnju drva, za podizanje novih šuma.

Nedopustivo je, naglašava Prof. Rauš, da ni nakon protekle tri godine od donošenja Zakona o šumama nije još donešen Zakon za reprodukciju šuma u društvenom vlasništvu (čl. 65, st. 3) i smatra, da krivicu snosi i društvo, koje ne vodi dovoljno računa o šumskom fondu i o korišćenju drvne mase. Za današnje stanje veliku odgovornost snosi i Komitet za poljoprivredu i šumarstvo, jer se traži samo što veći efekat koji se dijeli na ljude. Na taj način, doduše, povećava se standard pojedinaca ali ne i standard društva kao cjeline. Šumar-

stvo, drvna industrija i znanost trebaju se naći na zajedničkom poslu i naći zajednički interes, jer bez toga nema napretka. Društvu ne smije biti svejedno koliko se izdvaja za proširenu reprodukciju i da li se ta sredstva namjenski troše. Stoga bi trebalo najkasnije do kraja godine donijeti Zakon o proširenoj reprodukciji kao i provesti u potpunosti ostale odredbe Zakona o šumama ili ga anulirati (Zakon o šumama) i donijeti novi.

Svoj govor Prof. Rauš završio je podrškom svih predloženih zaključaka, koji rezultiraju iz ovog Savjetovanja.

7. Ing. Oto Žunko konstatira, da je na desetak savjetovanja održanih posljednjih 30 godina donešeno mnogo lijepih zaključaka o povećanju proizvodnje, o uvođenju vrsta brzog rasta i dr., ali o zaštiti šuma od požara gotovo se i ne spominjemo. Zaštita šuma od požara nije gotovo spomenuta ni u materijalima ovog Savjetovanja kao ni u materijalima Republičkog komiteta i Republičkog zavoda za plan. Ali sva finansijska sredstva i napor i uloženi u proizvodnju ne će polučiti svrhu, ako se ništa ne poduzme na planu zaštite od požara. Ta u posljednje tri godine bilo je 611 šumske požara koji su opustošili površinu od 18030 ha, od čega oko 7000 ha šuma četinjača. Od toga oko 30% površina otpada na kopneni dio Hrvatske, a 70% na Kraški. Stoga predlaže, da se u zaključku ovog Savjetovanja ugradi sljedeći tekst:

»— Da bi se postigli zacrtani ciljevi ovog Savjetovanja i svih ostalih mjera koje se predlažu, potrebno je uvoditi modernu i savremenu tehnologiju u izvedbi šumsko-uzgojnih radova a isto tako poduzeti i sve moguće napore na kompleksnoj zaštiti šuma«.

8. Mr inž. Mirko Andrašek u svom oduljem govoru posebno je inzistirao na provedbi odredbi Zakona o šumama iz 1976. godine te predložio niz dopuna konceptu Zaključaka ovog Savjetovanja.

»Zaključci trebali bi biti u neku ruku i uputstva za akciju«, naglaša Mr Andrašek i nastavlja, »komisija za Zaključke treba navesti točno i nosioce zadataka te rokove u kojem ih treba izvršiti«. Tko je, npr., odgovoran, da još nije donešen Društveni dogovor o šumskopoprivrednim područjima, iako je on izrađen već prije dvije godine, a isto tako ni prijedlog Zakona o reprodukciji u šumarstvu već godinu dana dovršen ne nalazi se na putu ozakonjenja.

Nadalje Mr Andrašek moli, da se u dopune Zaključci preciznijom formulacijom u sljedećim točkama:

— U t. 1. da se, u skladu sa zaključcima Savjetovanja SITSDI Jugoslavije održanom na Tari 1980. god., a koji su u stvari međurepublički dogovor, zatraži, da stopa investicija u šumarstvu po prilici bude jednaka njegovom učeštu u društvenom proizvodu tj. da se današnji stopa od 6% smanji na 1,6%. Nadalje da se zatraži od društveno-političkih zajednica podsticaj za korišćenje bankarskih kredita za gradnju cesta, koje su, uz problem šumskog radnika, najvitalniji problem šumske proizvodnje, a također i investicijama za osiguranje visoke tehnologije, bez koje se ne mogu provesti »naše ambicije«. Također je nužno, da se međurepubličkim dogovorom utvrdi postotak sredstava za šumarstvo iz međunarodnih kredita.

— U t. 11, u kojoj je riječ o udruživanju, predlaže doradu odredaba (uputstava) o reprodukcijskim cjelinama, koje, kako je iznijeto i u sindikalnim organizacijama, trebaju biti otvorene, elastične, dinamičke, a posebno, što je u praksi zanemareno, višesmjerne tj. da se omogućuju ostvarivanje veza prema tokovima roba i novca. Za otvaranje i razvoj šumsko-drvnog kompleksa Hrvatske bilo bi potrebno održati i posebno savjetovanje, tamo u X mj. o. g. time, da pripreme odmah počnu. Nadalje Mr Andrašek predlaže, da se šumsko-drvni kompleks ne razmatra samo do 1985. godine nego do 2000-te godine i to u suradnji s Ekonomskim institutom u Sarajevu, koji je dobio zadatku od Saveznog izvršnog vijeća, da izradi dugoročnu viziju šumarstva i drvne industrije.

— »U prijedlogu Zaključaka nikako, a u raspravi je stidljivo prikazan problem znanstveno-istraživačkog rada« konstatira govornik pa predlaže, da se to područje što preciznije doradi u Zaključcima na liniji povezivanja znanstveno-istraživačkog rada i proizvodnje s krajnjim ciljem međusobnog integriranja, jer »praksa bez nauke je bauljanje u blatu prakticizma, a nauka bez prakse opet lebdenje u oblacima«. Stoga u Zaključcima treba se ukomponirati jedinstvo nauke i prakse kroz konkretne programe ne samo u okviru Hrvatske nego i Jugoslavije (za strateška, krupnija, istraživanja) a jednako je potrebno utvrditi točnu podjelu rada između pojedinih Fakulteta i Instituta.

— Podržava prijedlog Prof. Rauša o nužnosti ukomponiranja interesa šumarstva u sklop hidromelioracija, jer šumarstvo u Slavoniji u korist vodoprirede uplaćuje milijarde i milijarde dinara. Također podržava i prijedlog Dra Matića, da se ispita ekomska zrelost sastojina i predlaže da se održi posebno namjensko stručno savjetovanje o tome te o proizvodnje biomase u postojećim i u novim šumama uopće.

— Poseban problem u šumarstvu je radna snaga, pa i to treba ući u Zaključke. Fluktuacija radne snage u šumarstvu Slavonije vrlo je velika: dok je prije na 3000 radnika ona iznosila godišnje 60–70 radnika, danas se taj broj penje i na 300. Ako se tako nastavi, šumarstvo će ostati ne samo bez KV nego i bez NKV radnika. Smatra, da se radna snaga u šumarstvu može trajno osigurati samo na taj način, da se organizira stvarno besplatno 11-godišnje školovanje uz besplatni internat i osigura osobni dohodak, koji bi u prvo vrijeme trebao biti bar za 30% veći od jednakog kvalificiranog radnika u industrijskoj proizvodnji, a u perspektivi i do 50%, jer su ipak uslovi rada u šumi nepovoljniji nego uslovi rada u halama (u kojima nema vlage, nema komaraca i dr.).

Mr Andrašek moli, da se u Zaključke svakako ukomponiraju zaključci sa Savjetovanja STŠDIJ održanog u Dubrovniku (1979) i onog na Tari (1980. god.) u koliko se već ne nalaze u prijedlogu Zaključaka s današnjeg Savjetovanja. To je potrebno radi usklađivanja akcija rada šumarsko-drvnog kompleksa na jedinstvenom jugoslavenskom tržištu kroz društveno dogovaranje, i kroz samoupravno sporazumijevanje, što je sve detaljnije razmotreno na Tari, jer je savjetovanje tamo trajalo dva dana.

9. Inž. Ivan Puškar započeo je svoj govor razmatranjem odnosa uvoz-izvoz i značaja te komponente na drvoprerađivački kompleks. Sada se vodi računa samo o dinarskim efektima, a dosljedno tome i o akumulaciji te ostatka dohotka, što međutim nije bitno ni za drvoprerađivačku djelatnost ni za nacio-

nalnu privredu. Naime, kapaciteti drvne industrije u Hrvatskoj su već toliki, da daleko premašuju potrebe podmirenja domaćeg tržišta te je nužna trajna orientacija uključivanja u svjetsku podjelu rada, proizvodnje za izvoz. Inače će nastati nedovoljno iskorišćenje kapaciteta i nepotpunu zaposlenost radnih ljudi s posljedicom loših rezultata poslovanja s jedne strane, a s druge strane podgrijavanje potrošačkih apetita odnosno potrošnje iznad materijalnih mogućnosti u našem društvu, o »čemu smo također ovih dana puno rekli«.

Govoreći o udruživanju inž. Puškar smatra, da »bi u ovom trenutku bilo najrealnije«

— stvaranje jakih službi razvoja za više organizacija s mnogo više prisutnosti nauke i naučnog pristupa ovom problemu nego li je to danas,

— osnivanja jake službe marketinga, dakle istraživanja tržišta i jedinstvenog nastupa na tržištu,

— uključiti u proizvodnju ekipe dizajnera, da se vidi, koji su programi atraktivni, koji nisu i dr.

»Svaka osnovna ili radna organizacija kakva je danas sasvim sigurno da ne može postići određeni kvalitet, ako nema tog udruživanja«.

Treba postaviti na novu osnovu i udruživanje sredstava: da se udružuju sredstva za određeni program kao npr. za pošumljavanje 1000 ha s tim i tim vrstama ili za gradnju 10 km ceste sa strane drvne industrije, a za rekonstrukciju tog i tog pogona ili objekta drvne industrije sa strane šumarstva. Na taj način udružena sredstva moći će se i provjeriti, da li se namjenski troše.

Za ostvarivanje svega onoga, što je na ovom Savjetovanju razmotreno »nužno je ostvariti važne pretpostavke« te stoga »ova moja razmišljanja ne upućujem samo ovome skupu, nego šire«. Sire, jer se nešto mora mijenjati u načinu dogovaranja, samoupravnog sporazumijevanja i društvenog dogovaranja a to je, da se za odgovarajući dokument ne bi bila nužna suglasnost svih sudionika dogovaranja ili sporazumijevanja, nego da se usvoji princip većine. U tom slučaju moglo bi se tolerirati i to, da taj dokument važi za one, koji su ga usvojili i ako bi bilo bolje da važi i za onu manjinu, koja ga nije usvojila. Tada se ne bi dogodilo, da se društveni dogovor u šumsko-privrednim područjima stoji blokirani tri godine, da se ne može osnovati SIZ za pošumljavanje krša, iako ga samo jedna općina nije usvojila, ili da jedna Općina, konkretno Hvar, blokira ostvarivanje Društvenog dogovora za zaštitu šuma (prvenstveno od požara u Jadranskom području) »Cije je to u stvari samoupravljanje? Kakovo je to samoupravljanje? Mislim, to su pitanja, koja nisu upućena samo ovom skupu nego šire i negdje bi se trebalo na najodgovornijem nivou o tome raspravljati«, do slovne su riječi ing. Puškara.

U toku daljeg izlaganja Ing. Puškar osvrnuo se i na ponašanje nekih OOUR-a tj. da u njima nema zastranjivanja i da je sve što se tamo radi u skladu sa ZUR-om (Zakonom o udruženom radu). Među ostalim, tu je i pitanje dohotka, koji može biti stečen pod raznim uvjetima ali i izuzetnim pogodnostima tako da ono može sadržati i rentu i ekstra cijene i dr., što ne proizlazi iz uloženog rada. Ako se sve ove komponente nalaze u ukupnom dohotku naći će se i u čistom dohotku, u osobnim dohotcima itd. »Drugovi, zavaramo se, da će netko udružiti

živati sredstva, ako ih može odmah podijeliti, da će ih udruživati na riziko na nekoliko godina, da će kasnije dobiti neke efekte?... Mi još nismo našli instrumente ni metodologiju, ni kriterije za utvrđivanje tog dijela dohotka». Ako se povećanjem cijena može godišnji osobni dohodak povisiti za 30%, a većom proizvodnošću rada za samo 5–6%, jasno je, da »će se veća bitka voditi za zelenim stolom za povećanje cijena, mjesto na području povišenja produktivnosti«. Danas se može prići rješavanju i ovog problema, »jer smo došli do novih saznanja, za koja prije nismo znali.«

Završavajući svoja izlaganja, govornik je postavio i pitanje, tko je taj, koji je zaustavio donošenje već utvrđenog Društvenog dogovora o OOUR-ima, a da o tome nije nikoga obavijestio (Sindikat i dr.)?

10. Ing. Srećko Vanjković počeo je svoju raspravu o pritisku na šumarstvo za izdavanje dijela dohotka, koji rezultira iz izuzetno povoljnih prirodnih i drugih uvjeta proizvodnje. »Međutim nitko se ne zanima za izuzetno nepovoljne uvjete, nego to ostaje šumarstvu da uzbaga šumu u nepovoljnim uvjetima«. Ako se doista utvrdi takav višak, »kada se baš mora utvrditi«, tada bi on trebao ostati isključivo za unapređenje šumarstva, »ali vjerujem da je to vrlo sklikaz teren i da može sasvim drugačije u konačnici da ispane i da treba i te kako dobro razlučiti i šta je to u konačnici!« Na prijedlog da se taj višak može izračunati s odbitkom troškova, Ing. Vanjković dodaje, da u to treba ući minuli rad. »To je obaveza koja treba i te kako da se uključuje u cjelokupne troškove gospodarstva, jer su generacije svojim radom stvarale i prenosile ono, što se danas iskorišćuje. To treba točno utvrditi, jer ima za taj višak mnogo interesenata i koji misle da šuma raste sama od sebe kao i to, da šumari samo sijeku, prodaju a ne bave se i te kako teškim poslom — uzgojem šuma«.

Ing. Vanjković dalje pita, zašto se javlja skepsa, kako će funkcionirati (financirati se) SIZ za unapređivanje šuma na području krša, kada su ostvareni doprinosi za vodoprivrednu, elektroprivrednu i dr. I šumarstvo plaća vodopriredni doprinos i to na osnovu zakonskih odredbi, kada dogovori nisu uspjeli. Svojedobno se koristio i turistički dinar za pošumljavanje, ali je i to ishlapilo, a hoteli i vikendice uvlače se u šume, samo ako ih ima. Kada borov prelac napada šume, diže se vika na šumare što ga ne suzbijaju, a oni, koji od tih šuma imaju koriste i ne misle uključiti se u suzbijanje.

U trećem dijelu ing. Vanjković osvrnuo se na zahtjev da se šumarstvo nabavlja domaću opremu potrebnu za iskorišćivanje šuma i druge potrebe. Međutim takovih strojeva kod nas nema, a eventualne narudžbe izvršavaju sa zakašnjnjem od godine pa i dvije, što se i te kako odražava na proizvodnost u šumarstvu.

11. Ing. Davor Prgin, koji se, kako je to naglasio predsjedavajući Dr. Prpić, javio za riječ prije Ing. Vanjkovića, govori o osiguranju materijalnih uvjeta za pošumljavanje i zaštitu šuma od požara, o potrebi mehaniziranja radova te o osiguranju finansijskih sredstava za iskorišćivanje šume na Svilajci.

Materijalni uvjeti za biološku reprodukciju i za zaštitu šuma od požara, rekao je Ing. Prgin, stvoreni su društvenim dogовором kojeg su potpisale općine,

radne šumarske organizacije i Republika i čeka se potpis četvrtoga — Samo-upravne interesne zajednice za unapređivanje šuma na području krša. Za osnivanje te Zajednice izvršene su pripreme odnosno suglasile se Zajednica općina Split i organizacije u Lici, ali nema suglasnosti područja Zajednica općina Rijeka. Naime, u Rijeci postoji tendencija za osnivanje regionalnih SIZ-ova, dok mi smatramo, da nema nikakvih prepreka za osnivanje jedinstvenog SIZ-a, koji bi se sastojao od regionalnih OSIZ-a.

Prgin je, nadalje, naglasio, da će se planovi pošumljavanja moći izvršiti samo uz pomoć mehanizacije (bušilicama, svrdlima), koje imaju i preko deset puta veći dnevni učinak prema kopanju jama ručno (tj. 600—700 prema 50, 60 ručno). Međutim je problem nabava bušilica, koje se mogu kupiti samo za devizna sredstva i postavlja pitanje, kako ih osigurati. Uostalom to i nisu tako veliki iznos, oko 50 milijuna deviznih dinara, kojim bi se mogle pokriti potrebe.

Bez obzira na poteškoće akcija pošumljavanja na području Zajednice općina Split pokrenuta je kako sa strane Socijalističkog saveza tako i Društva radnih šumarskih organizacija. U cilju popularizacije ove akcije predloženo je, da se osnivaju gajevi u čast predsjednika Tita i smatra, da se taj prijedlog prihvati i na ovom Savjetovanju.

Kao treće, Ing. Prgin iznio je problem investicija za iskorišćivanje šuma. Konkretno, na Svilaji postoji mogućnost eksploatacije 2—300 000 m³ drvne mase. Za iskorišćivanje ove drvne mase zainteresirane su i šumarske radne organizacije i drvne industrije, ali su potrebna sredstva za nužne investicije. Postavlja se pitanje, gdje ih nabaviti? Od udruženog rada, banaka i na koji način. Mi smatramo da radne organizacije imaju sredstva koje bi mogle udružiti ali bi trebalo ne samo »načelno nego konkretno razgovarati, da se vidi tko, koje radne organizacije imaju sredstva i na kom nivou udružiti, pod kojim uvjetima, uz koju kamatnu stopu, kakve kreditne odnose uspostaviti, za koje objekte« i smatram da bi na osnovu takvih analiza moglo se ostvariti udruživanje u smislu u kojem govorio i Ing. Puškar.

12. Prof. Dr Branko Kraljić započinje raspravu upućivanjem na svoj članak objavljen u Šumarskom listu br. 9—10/79. »AKTUALNI EKONOMSKO-FINANCIJSKI I ORGANIZACIJSKI PROBLEMI U REPRODUKCIJI ŠUMARSTVA«. U tom članku — referatu obuhvaćena je problematika financiranja jednostavne i proširene reprodukcije, financiranje gradnje stalnih šumskih prometnica, problematiku odvajanja ekstra dohotka (rente) u šumarstvu te problematiku organizacije šumarstva u Jugoslaviji.

U toku svog izlaganja Prof. Kraljić naglasio je, da »šuma nije samo dar sunca nego i smišljenog djelovanja čovjeka« i zadržao se na dilemi da li troškova jednostavne reprodukcije računati po vrijednost drvne mase u šumi na panju ili po pojedinim drvnim sortimentima, tj. po tržišnim cijenama. Kraljić smatra, da je ispravno jedino opterećivanje pojedinih sortimenta tj. ogrjevno drvo manje, a, na primjer, furnirsko više (tj. uz jednak % opterećivanja nap. O.P.), jer će se time izbjegći, da se na vrijednjim sortimentima uvijek zarađuje, a na ogrjevnom drvu gubi.

Završavajući ove dijelove svoje rasprave Prof. Kraljić se pita, zašto o tome nisu donešeni odgovarajući propisi (Zakon o reprodukciji šuma) iako je sve već dogovoreno pred godinu i više dana?

Prelazeći na problematiku organizacije u šumarstvu, Prof. Kraljić doslovce kaže: »Imao bih smjelosti da kažem, da oni isti ljudi, koji su bili nestručnjaci a nagovorili su Šumarije da se proglaše osnovnim organizacijama udruženog rada sada optužuju, što su se Šumarije zatvorile same u sebe, što pustoše šume, itd. Znači tu nema nikakve odgovornosti«. Konstatirajući, da se danas organiziranje teži prema zaokruženim šumsko-prerađivačkim kompleksima, »koji put sam već prije 28 godina (u knjizi »Ekonomski elementi proizvodnje socijalističkog šumarstva«) naznačio kao ispravan«, u kojem, međutim, mora s 1000% biti osigurana jednostavna reprodukcija, »jer otiči u konkubinat neraščišćenog miraza... znači, dozvoliti da se obrsti šuma«.

Pozivajući se dalje na »najstariju tradiciju u šumarstvu i preradi drva u Hrvatskoj« u odnosu na druge Republike, Kraljić postavlja pitanje, tko to koči, da su rezultati, posebno u proširenoj reprodukciji, slabiji nego u drugim Republicama? Da li je »krivnja na nerazumijevanju ili na nepoznavanju stvari? Konstatiram, da je potrebno više odgovornosti, više reda i da se naše samoupravljanje mora naučiti da djeluje na vrijeme, organizirano, bez anarhoidnih tragova, jer je to preskupo, i ako tako dalje bude, imat ćemo stabilizaciju kao zakonomjernost. To ne bi bilo dobro, bila bi to negacija onoga, što mora da bude, rad i plan na znanosti osnovan«.

»Na kraju saopćio bih Vam kuriozitet: Jedna Šumarija s hrastovim šumama sijeće na 16 sjećina. Od tih 16 sjećina samo na 3 imaju pozitivan finansijski rezultat, na 5 sjećina osigurana je jednostavna reprodukcija a na 8 sjećina nakon pokrivanja troškova sječe i izrade sortimenata ne ostane ništa za troškove transporta. Sve to uz činjenicu, da se mimoilaze odredbe JUS-a. Dakako, da Šumariji ne ostaje ništa ni za proširenu reprodukciju. Međutim, ona bi mogla 16 puta više zaraditi, da mjesto na 16 radi na jednoj sjećini. To joj nije moguće, jer se moraju zaposliti radnici, što je svakako »lijepa, socijalna stvar« ali ne i ekomska. Tako se postupa i stoga, da Šumarija, kao OOURE, osigura i potrajinost prihoda. Nadalje, hrast bi mogao rasti i do 140 pa i 160 godina i ništa ne bi izgubio na vrijednosti a znamo, da je kod nas manjak najstarijih dobnih i najviših debljinskih razreda. Izuzetak su niske šume, u kojima ne postoji nesrazmjer dobrih razreda!«

Što je još razlog takvome stanju? Pomanjkanje šumske prometnice a i moderne mehanizacije (procesora) i postavlja se pitanje, ne može li finansijska politika u Jugoslaviji biti toliko širokogrudna i u te svrhe osigurati jeftine kredite?

Veliki je nedostatak i pomanjkanje znanstvenih istraživanja u području ekonomike i organizacije u šumarstvu, pa i u drvnoj industriji. Redovno se smatra, da se to može riješiti s jednom ili više sjednica od nekoliko sati, a što je iz osnova pogriješno. Stoga je Prof. Kraljić na savjetovanju DIT-a šumarstva i prerade drva Jugoslavije, koje je nedavno održano na Tari, u svom referatu predložio i plan istraživanja i na tom području u razdoblju od 1981. do 1985. godine, što je i prihvaćeno.

Potom se Prof. Kraljić osvrnuo na problem integracije šumarstva i drvne industrije i naglašava, da »dok nemamo raščišenu biološku reprodukciju, da šuma dobije ono što smo od nje uzeli, ne možemo ići u integraciju, jer se pre-rađivači žele udružiti da dobiju sredstva od šume, a šumari opet žele udruživanjem dobiti sredstva od drvara. To smo čuli«. Međutim i jedan i drugi su siromasi, pa treba stvoriti organizaciju, koja će »davati pluseve čega do sada nije bilo... to ne će doći samo od sebe, nego treba proučiti, kovati, primijeniti. To neće ići samo od sebe, osim ako idemo putem čiste empirije s nizom grešaka — a toliko bogati nismo, naročito u doba stabilizacije«.

13. Ing. Tomislav Krnjak ispričava se, što prije nije mogao doći na Savjetovanje, jer je bio na sjednici Izvršnog vijeća Sabora na kojoj je razmatrana i situacija u šumarstvu, ali da mu je sadržaj savjetovanja poznat na osnovu predhodnih materijala kao i prijedloga Zaključaka. Za predložene Zaključke T. Krnjak izjavljuje, »da su prihvatljivi i da jednim našim organiziranjem i operativnim postavljanjem određenih društveno-političkih snaga prema ovim organima o kojima ovise određena rješenja, a jasno i prema organiziranju u vlastitim sredinama u udruženom radu može se ozbiljnije krenuti naprijed u ovoj oblasti.«

Ing. Krnjak je, obavijestio Izvršno vijeće o ovom Savjetovanju, koje je »vrlo široko koncipirano od stručnih i društveno-političkih faktora« i zamolio, da se s rješenjima ne odugovlači. Izvršno vijeće pokazalo se »premnim, da se do kraja godine riješe svi problemi i da se Vijećima Sabora iscrpno prikažu ključni problemi iz sadašnjeg Zakona o šumama i predlože rješenja. U Izvršnom vijeću dogovoren je, da se riješi:

1. utvrđivanje šumsko-privrednih područja,
2. Zakon o reprodukciji šuma,
3. pitanje smjernica za gospodarenje u privatnim šumama, i
4. potpišu samoupravni sporazumi i dogовори, koji još nisu potpisani.

Materijali će biti predani Vijećima Sabora nakon dogovora Izvršnog vijeća i Predsjedništva Sabora.

U toku dalnjeg izlaganja Ing. Krnjak je naglasio, da je najteži problem ustanovljivanje šumsko-gospodarskih područja. Za rješavanje postoje, kako je i ovdje već danas rečeno, tri varijante:

- prva, teško ostvariva, da se utvrde posebnim zakonom,
- druga je angažiranje Sabora za samoupravno razrješenje, i
- treća, ako ne uspije ni jedna od ove dvije je izmjena Zakona o šumama.

Postavlja se međutim pitanje, kako tim postići zadovoljavajuće efekte posebno stoga da mi ističemo stručne principe gospodarenja.

U nastavku svog govora Ing. Krnjak je izvjestio, da se Zakon o reprodukciji, »koji se toliko smatra značajnim«, nalazi na razmatranju u Republičkim savjetima, a jer nije bio uvršten u dnevni red prošlih dviju sjedница, kako bi se

postupak ubrzao, nastojimo da procedura usporedno teče i u saborskim tijelima, budući da je tekst pripremljen i usaglašen.

Na završetku svog govora Ing. Krnjak osvrnuo se na »društvenu akciju pošumljavanja, koju treba brzo i efikasno organizirati, jer ćemo time u društvu stvoriti klimu i animirati druge snage i kadrove u organima vlasti i društveno-političkim zajednicama i za rješavanja svih šumarskih problema. Na taj ćemo način sadanj devizu, koja nam se stalno spočitava, da samo siječemo a ne bavimo se problemima pošumljavanja i reprodukcije na jedan egzaktan i konkretni način dokazati, da nije tako i da upravo kroz ove akcije ćemo se mi, šumari i drvari, i društveno-političke zajednice angažirati da pokažemo onaj pravac i onaj smjer, koji je na koncu zacrtan i u drugim našim Republikama i drugim društveno-političkim zajednicama«.

14. Zaključujući Savjetovanje Prof. dr B. Prpić konstatirao je, da se skup uglavnom složio s predloženim zaključcima, u koje će komisija uključiti predložene dopune, te ih predložiti Predsjedništvu Konferencije socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske. Zaključci će biti podijeljeni na dva dijela: u prvom, što je hitno za rješavanje, a u drugom ostalo. Kao hitno smatra se nužnost provedbe odredaba Zakona o šumama, osiguranje jednostavne biološke reprodukcije te društvena akcija pošumljavanja.

Dr Prpić je nadalje naglasio, da se sva Društva inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije na svom području moraju zdušno uključiti u akciju pošumljavanja, »jer mi smo ti, koji ćemo podnijeti teret na svojim leđima osiguravajući stručne elaborate, sjeme, stručni nadzor i dr. To trebamo dati, jer je na nama čitava akcija. Moramo biti svjesni da prerada drva i šumarstva u ovoj akciji mora svoj doprinos dati, ako želimo da i društvo dade svoj i mi se iz toga ne možemo izuzeti.«

Nadalje konstatira, da je to prvi puta, da nismo govorili sami sebi i da će se za provođenje zaključaka u dogovoru sa Socijalističkim savezom ustanoviti poseban odbor. U taj odbor predlaže:

- kao prvo one drugove iz Republičke konferencije SSRN Hrvatske, »koji su i do sada obilno pomagali«, zatim predstavnike
- Republičkog komiteta za poljoprivredu i šumarstvo,
- Općeg udruženja šumarstva, prerade i prometa drvom u Zagrebu,
- Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske,
- Šumarskog fakulteta, u Zagrebu,
- Šumarskog instituta u Jastrebarskom,
- Export-drva u Zagrebu i
- Vijeća Saveza sindikata Hrvatske.

Na kraju Dr Prpić najavio je, da će Savez, u ovom ili novom mandatu, sazvati skup na kojem bi se razmotrila problematika ophodnje i na osnovu izmjeđene i suprotstavlja mišljenja utvrditi zaključci.

Zahvalivši se svim učesnicima Dr Prpić zaključio je Savjetovanje.

»Rovinjski nasadi navedenih vrsta (cedra, duglazije, jele) pokazuju, da one mogu uspijevati na području crnikinih šuma (*Orneto-Quercetum ilicis Hć*), iako s različitim intenzitetom prirasta.

... Prosječni godišnji debljinski prirast iznosi preko 1 cm, pa ophodnja cedrovih sastojina, i za jaču pilansku oblovinu, ne treba biti viša od 50 godina (osim ako račun rentabiliteta ne bi upućivao na višu ophodnju). ...

Duglazija također pokazuje ... dosta intenzivan prirast i u uslovima submediteranske klime. Pedesetgodišnja sastojina može postići srednji promjer i preko 34 cm, dok najjača stabla postižu promjer u prsnoj visini i preko 50 cm. Udio stabala IV debljinskog razreda (sa srednjim pp od 44 cm) u rjeđim sastojinama iznosi preko 15% ukupne temeljnica (odnosno 8% po broju stabala). Takav prirast duglazije konstatiramo u sastojini, za koju su nepoznati zahvati njege (proređivanja). Kvalitet stabala je također vrlo dobar, pa se iskorišćivala i za jarbole 18 m duge. ... Važna je i činjenica, da se i prirodno dobro pomlađuje, kako to pokazuje podmladak na površini, koja je stradala od orkana. Prema tome jednom vještački podignuta sastojina je trajna tj. podmlađivanje će se vršiti prirodnim putem, dakle bez troškova i bez prekida pokrovnosti tla sastojinom.

Jela, rovinjska jela, ima relativno mali prirast i dimenijama njezina stabla znatno zaostaju iza stabala cedra i duglazije. ... Nema sumnje, da bi se njegovom (proređivanjem) prirast mogao nešto povećati. Početak, učestalost kao i jakost proređivanja otvorena su pitanja na koja treba odgovoriti istraživački djelatnost na novoosnovanim sastojinama ne sama jele nego i cedrova i duglazije«.

(Ing. O. Piškorić: *Duglazija kao vrsta ekonomskih sastojina na degradiranom dijelu Kraša, Šumarski list, 1960. br. 11—12*).

TEKST ZAVRŠNOG DOKUMENTA SAVJETOVANJA OD 24. VI 1980. GOD.

Na Savjetovanju AKTUALNI PROBLEMI I SAMOUPRAVNI RAZVOJ ŠUMSKO-PRERAĐIVAČKOG KOMPLEKSA SR HRVATSKE», koje je održano 24. VI. 1980. g. u Zagrebu u organizaciji IT šumarstva i drvne industrije Hrvatske, a pod pokroviteljstvom RK SSRNH, doneseni su slijedeći:

ZAKLJUČCI

1. Zbog ubrzanog razvoja industrije i urbanizacije naše Republike, sve više dolazi do izražaja značenje šume kao općeg dobra od posebnog društvenog interesa, a u posljednje vrijeme porasao je značaj šume kao izvora energije i sve deficitarnije drvne sirovine.

Zbog općeg i sirovinsko-energetskog značenja šumu treba posebno definirati, kako u sistemskim mjerama tako i u srednjoročnim i dugoročnim planovima razvoja SRH.

Ovo bi trebalo doći do izražaja i u osnovama društvenog plana Jugoslavije za razvoj oblasti sirovina u razdoblju 1981—1985. godine u kojem se šumarstvo tretira kao sirovinska grana od posebnog društvenog interesa. Ovaj interes je potrebno definirati u novom srednjoročnom planu.

2. Da se prihvati prijedlog udruženog rada šumarstva i prerade drva prema kojemu treba, na temelju važećeg Zakona o šumama, donijeti po hitnom postupku Zakon o sredstvima za reprodukciju šuma za postojeća šumska gospodarstva, što je od velikog značaja za sređivanje odnosa unutar šumsko-gospodarskih organizacija i osiguranja sredstava za jednostavnu biološku reprodukciju šuma.

3. Da se pokrene postupak izmjene i dopuna Zakona o šumama radi potpunijeg reguliranja cjelokupnih odnosa u šumarstvu, a posebno zbog:

— osiguranja nužno potrebnog dijela sredstava za proširenu biološku reprodukciju,

— utvrđivanja dijela dohotka koji je rezultat izuzetno povoljnih prirodnih i drugih izuzetno povoljnih uvjeta rada,

— uspostavljanja normalnog gospodarenja u privatnim šumama uz njihovo uključivanje u društvenu plansku proizvodnju,

— uspostavljanja odgovarajućih uvjeta za organiziranje i financiranje zaštite i unapređenja šuma na kršu.

4. Da se energično inzistira na striktnom sprovođenju odredaba važećeg Zakona o šumama, kako se ne bi umanjio potencijal šume kao prirodnog resursa.

5. S obzirom na potrebe za drvnom sirovinom i energijom te povećanim interesom za opće korisne funkcije šume s jedne strane i velikih neiskorišćenih

površina apsolutnog šumskog zemljišta s druge strane, potrebno je pristupiti društvenoj akciji pošumljavanja.

Postoje sirovinske i druge potrebe da se godišnje pošumi od 15.000 do 20.000 ha. Kako šumarstvo i prerada drva nisu u mogućnosti da sami osiguraju sredstva za ova pošumljavanja, predlaže se, na temelju Ustava i člana 579. Zakona o udruženom radu, da se zaključi Društveni dogovor o pošumljavanju neobraslih šumskih površina u SRH. Osim udruženog rada iz šumsko-prerađivačkog kompleksa potrebno je da se u ovaj Društveni dogovor uključe: Sabor SR Hrvatske, Zajednice općina, Republičke samoupravne interesne zajednice za vodopričudu, Zajednice elektroprivrednih organizacija SRH, Republička konferencija SSRN Hrvatske, Republička konferencija SSO Hrvatske, Savez inženjera i tehničara šumarstva i industrije drva Hrvatske i Opće udruženje šumarstva, prerade drva i prometa Hrvatske i drugi.

Učesnici dogovora bi se obavezali da će ulaganjem rada i sredstava te ostatim potrebnim radnjama u razdoblju od 1981—1985. godine pošumiti dogovorenou površinu, a najmanje 75.000 ha.

Ako ne bi uspjelo osiguranje sredstava za pošumljavanje putem društvenog dogovora predlaže se formiranje Fonda samoupravne privrede šumsko-prerađivačkog kompleksa u kojemu bi učestvovali svi korisnici šumskog fonda (vodoprivreda, elektroprivreda i dr.).

Akcija pošumljavanja treba započeti 1981. godine, a u smislu njena pokretanja izabran je Republički odbor društvene akcije pošumljavanja.

6. Da se pristupi akciji samoupravnog sporazumjevanja između organizacija udruženog rada šumarstva i prerade drva radi osiguranja sredstava za proširenu biološku reprodukciju i izgradnju šumskih cesta, kao neophodnog preduvjeta za osiguranje sirovine organizacijama koje prerađuju drvo, i to prvenstveno između direktno zainteresiranih.

Obzirom na prekapacitiranost industrije za preradu drva u odnosu na mogućnosti domaće sirovinske baze, međusobna poslovna suradnja i dohodovno povezivanje šumarstva i industrije za preradu drva, predstavlja vrlo značajan i aktualan zadatak. Stabilni međusobni odnosi mogu se zasnovati samo na zajedničkim naporima u smislu unapređenja šumske proizvodnje te proširenju šumskog fonda.

Na realizaciji zadataka za osiguranje trajnog i nesmetanog osiguranja sirovinama prerade drva, udruženi rad šumarstva i prerade drva učinit će maksimalne napore, pri čemu očekuje punu podršku šire društvene zajednice.

7. Da se podrži SAS o proizvodnji domaće opreme potrebne šumarstvu i suradnja između industrije za proizvodnju te opreme s organizacijama udruženog rada šumarstva. Ovu akciju će pokrenuti Opće udruženje šumarstva, prerade drva i prometa Hrvatske stupanjem u vezu s odgovarajućim općim udruženjem proizvođača opreme.

8. Za financiranje izgradnje šumskih cesta koje su uvjet otvaranja i iskoriscivanja šuma te za podizanje plantaža i intenzivnih kultura šumskog drveća potrebno je šumskoj privredi omogućiti dobivanje kredita pod povoljnim uvjetima i uz dulji rok otplate (15 godina i 2% kamata).

Povezano s ovim kreditiranjem predlaže se Saboru SR Hrvatske da formira već spomenuti Fond samoupravne privrede oblasti šumarstva i prerade drva u kojemu bi s odgovarajućim sredstvima učestvovala Republika Hrvatska te ostali korisnici šume (vodoprivreda, elektroprivreda, turizam i dr.).

9. U skladu sa stabilizacionim mjerama predlaže se podržavanje liberalizacije cijena za finalne proizvode drva čija je ponuda veća od potražnje.

10. Podržava se izložena konцепциja plana razvoja šumarstva, prerade drva i prometa Hrvatske za razdoblje 1981—85. godine, uključujući i izvoznu orijentaciju koja je predložena od strane Republičkog komiteta za poljoprivredu i šumarstvo i Općeg udruženja šumarstva, prerade drva i prometa Hrvatske.

11. Da se paralelno s razrješavanjem osnovnih pitanja šumarstva, a prvenstveno biološke reprodukcije šuma, radi na intenzivnjem procesu udruživanja rada i sredstava između šumarstva i prerade drva, a eventualno i šire, u smislu njihova dohodovnog povezivanja. Ovo udruživanje mora biti temeljeno na razvojnim programima, zajedničkim investicijama te ukupnom prihodu i dohotku.

Povezano s tim podržava se inicijativa međusobnog udruživanja šumarstva i prerade drva, odnosno prometnih organizacija u odgovarajuće SOUR-e ili Poslovne zajednice organizirane na interesnoj osnovi.

12. Prometne organizacije specijalizirane za promet proizvoda od drva na domaćem tržištu i u izvozu (»Exportdrvo« Zagreb, »Upin« Zagreb, »Drvo« Rijeka) dužne su se dugoročno dohodovno vezati s organizacijama udruženog rada koje proizvode robu za tržište, pri čemu se mora osigurati utjecaj organizacija udruženog rada šumarstva i prerade drva na razvoj prometnih organizacija i usmjeravanje sredstava koja se ostvaruju na domaćem i deviznom tržištu.

Procesi udruživanja u pojedine reprocjeline šumarstva, drvne industrije i robnog prometa trebaju se kretati u smjeru napuštanja dosadašnjeg poslovanja i međusobne suradnje organizacija udruženog rada na temelju nesavladivih ili manje više stihijskih odnosa na tržištu, a u smislu postepenog prijelaza na više oblike poslovanja na osnovi zajedničkog prihoda i rashoda.

13. Nužna je intenzivnija suradnja između šumarstva, poljoprivrede, vodoprivrede, elektroprivrede, turizma, cestovnog prometa, lovstva i drugih korisnika šume a kroz Zakon o prostornom planiranju i Zakon o korišćenju poljoprivrednog zemljišta treba što racionalnije valorizirati, održati i povećati bogatstvo šume.

Kod toga treba voditi računa o stihiskom razvoju urbanizacije te o ekonomskoj naknadi za oduzete šumske površine, uz obavezno podizanje novih šumskih površina slične strukture.

Posebnu pažnju zaslužuje šuma u brdsko-planinskim područjima, gdje predstavlja veliku vrijednost u zaštitnom smislu (zaštita od erozije, reguliranje vodnog režima, smanjenje snage vjetra i dr.) i gdje doprinosi efikasnosti u općenarodnoj obrani.

14. Da se između poljoprivrede i šumarstva postigne intenzivna suradnja kada se radi o promjeni namjene zemljišta. Razgraničenje zemljišta treba polaziti od namjenske osnove, s time da se obavi stručna i društvena procjena i utvrdi koja namjena zemljišta je korisnija.

15. Budući da i dalje traje fluktuacija radne snage u šumarstvu, a posebice radnika sjekača, potrebno je razmotriti mogućnost poboljšanja uvjeta njihova života i rada.

16. Da je nužna samoupravna integracija znanstveno-istraživačkog rada u udruženi rad šumsko-preradivačkog kompleksa. Kod toga je potrebno obaviti racionalnu podjelu i povezivanje, te usklađeno programiranje znanstveno-istraživačkih zadataka na svim razinama.

ZAKLJUČCI IZVRŠNOG VIJEĆA SABORA

»Izvršno vijeće Sabora razmatralo je i prihvatio izvještaj o radu šumarske i lovne inspekcije SR Hrvatske za 1979. i prihvatio ga uz ove zaključke:

S obzirom na stanje u toj oblasti — slaba organiziranost šumarske i lovne inspekcije, ali i nezadovoljavajući materijalni i drugi uvjeti rada — treba izraditi i usvojiti konkretan program mjera poboljšanja rada šumarsko-lovne inspekcije. S tim u vezi obavezuju se sve općine i OOUR-i u oblasti poljoprivrede, šumarstva i lovstva, da u okviru svojih nadležnosti i mogućnosti, poduzmu potrebne mjere za poboljšanje uvjeta rada tih inspekcija.«

(Delegatski vjesnik Skupštine SFR Jugoslavije i Sabora SR Hrvatske, god. VI, br. 149, 10. IX 1980, str. 6).

**ZAKLJUČCI SA SASTANKA ODRŽANOG 29. SRPNJA 1980. GODINE
U ŠUMARSKOM INSTITUTU JASTREBARSKO
O DRUŠTVENOJ AKCIJI POŠUMLJAVANJA**

Dana 29. srpnja 1980. godine u Šumarskom institutu u Jastrebarskom održan je sastanak predstavnika Republičkog komiteta za poljoprivrednu i šumarstvo, Zagreb, Općeg udruženja šumarstva i drvne industrije Hrvatske, Zagreb, predstavnika šumskih gospodarstava, Šumarskog fakulteta Zagreb i Šumarskog instituta Jastrebarsko, u vezi realizacije društvene akcije pošumljavanja.

Sastanak je održan na inicijativu Republičkog komiteta za poljoprivrednu i šumarstvo, Općeg udruženja Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske i Šumskog gospodarstva Karlovac, uz suglasnost i podršku Republičke konferencije SSRNH. Na sastanku je podnešeno uvodno izlaganje u vezi priprema i organizacije rada za realizaciju akcije pošumljivanja. U raspravi su sudjelovali drug Stevo Stanivuković, član Predsjedništva Rep. konferencije SSRNH, inž. T. Krnjak, pomoćnik predsjednika Komiteta za poljoprivrednu i šumarstvo, inž. Ante Mudrović, zamjenik tajnika Općeg udruženja, prof. dr Branimir Prpić, predsjednik Saveza inženjera i tehničara i gotovo svi prisutni, te su nakon toga doneseni ovi

Z A K L J U Č C I

1. Republički komitet za poljoprivrednu i šumarstvo u suradnji s Općim udruženjem i Šumarskim institutom će izraditi anketu za evidenciju slobodnih površina (bez obzira na vlasništvo) za društvenu akciju pošumljavanja. Anketa će se dostaviti svim skupštinama općina u SRH i svim šumskim gospodarstvima. Šumska gospodarstva će kod popunjavanja ove ankete pomoći općinama stručno, kadrovski i po potrebi finansijski.

2. Izvođenje pošumljavanja u ljetnim mjesecima provodit će se omladinskim radnim brigadama uz dosadašnji način financiranja. Republička konferencija SSRNH zajedno s Konferencijom SSOH će tokom jeseni, nakon prikupljenih programa prići realizaciji ove akcije.

3. Republička konferencija SSRNH, Republički komitet za poljoprivrednu i šumarstvo i Opće udruženje šumarstva su nosioci izrade Društvenog dogovora za osiguranje finansijskih sredstava za realizaciju društvene akcije pošumljavanja. Sudionici ovog Dogovora su pored Sabora SRH, Republičke konferencije SSRNH, Konferencije SSOH, Republičkog komiteta za poljoprivrednu i šumarstvo, Općeg udruženja šumarstva i prerađe drva, Saveza inženjera i tehničara i sve zainteresirane osnovne i radne organizacije udruženog rada. Ovaj dogovor bi do kraja 1980. godine putem Izvršnog vijeća Sabora, trebala usvojiti sva vijeća Sabora SRH. Uz Nacrt Dogovora je potrebno izraditi i program realizaci-

je društvene akcije kao i visinu i strukturu finansijskih sredstava koje će osigurati reprokompleks šumarstva i prerađe drva, ostali sudionici Dogovora, te iznos odgovarajuće participacije Republike.

4. Organizacije udruženog rada šumarstva trebale bi do 30 rujna 1980. godine Šumarskom institutu dostaviti dinamiku pošumljavanja po godinama i vremenu pošumljavanja (jesen, proljeće i ljeto).

5. Na osnovi dinamike pošumljavanja, Šumarski institut će provesti pedološko-uzgojno-biljnopravni istraživanja i izraditi izvedbene projekte. Na temelju dinamike pošumljavanja i provedenih istraživanja dobit će se ukupan broj potrebnih sadnica po vrstama šumskog drveća, porijeklu, starosti i načinu uzgoja.

6. Akcija pošumljavanja će se provoditi na jadranskom i kontinentalnom području. Rasadničku proizvodnju i tehniku i tehnologiju podizanja kultura treba organizirati na ova dva područja. Za nosioce rasadničke proizvodnje određuje se Šumarski institut u Jastrebarskom (kontinentalni dio) uz suradnju sa šum. gospodarstvima i Š. G. Buzet OOUR Šumarija Buje (jadranski dio). Pošumljavanja u jadranskom području će se izvoditi uglavnom sadnicama proizvedenim u kontejnerima, a u kontinentalnom području sadnicama proizvedenim na klasičan način (presađenice, sadnice golog korijena) i u kontejnerima.

7. Za proizvodnju sadnica u kontejnerima u Šumarskom institutu Jastrebarsko, organizacije udruženog rada u oblasti šumarstva (kontinentalni dio) udružit će sredstva na osnovi investicionog programa za proizvodnju tih sadnica, potrebne količine sađnica po vrstama i starosti. Udrživanje sredstava provest će se na osnovi sporazuma. Šumarski institut Jastrebarsko i OOUR-a šumarstva će odmah pristupiti organizaciji sabiranja ovogodišnjeg uroda sjemena listača i četinjača u registriranim sjemenskim objektima.

8. U programu znanstvenoistraživačkog rada Instituta razdoblje 1981. do 1985. godine uključiti istraživanja o kontejnerskom načinu proizvodnje sadnica četinjača i listača, posebno hrasta i jasena.

9. Kao pripreme za realizaciju ove akcije u jesen ove godine, organizirat će se jesenska pošumljavanja na području Korduna (Š. G. Karlovac), Istre i Zadra, pod uvjetom da bude moguće organizirati omladinske radne brigade.

10. Ove zaključke dostaviti Republičkoj konferenciji SSRNH, Zagreb (10 primjeraka), Konferenciji SSOH, Zagreb, Republičkom komitetu za poljoprivredu i šumarstvo, Zagreb Općem udruženju Zagreb, Savezu inženjera i tehničara šumarstva i drvene industrije Hrvatske, Zagreb, Šumarskom fakultetu, Zagreb, Šumarskom institutu, svim organizacijama udruženog rada šumarstva SRH i Poslovnoj zajednici šumarstva, Split.

SUVREMENA KRETANJA U ŠUMARSTVU I PRERADI DRVA U DALMACIJI*

1. Šumarstvo u Dalmaciji u periodu između 1950. i 1960. godine nalazi se u snažnom razvoju i to je zapravo period najintenzivnijeg njegovog razvoja od kako ono postoji kao organizirana djelatnost na tom području. Takav svoj razvoj šumarstvo zahvaljuje u prvom redu brizi društva za obnovu šuma na kršu, koje je putem tadašnjeg FONDA ZA UNAPREĐENJE ŠUMARSTVA osiguralo potrebna sredstva, ne samo za pošumljavanje golog krša i zaštite postojećih šuma, već i za školovanje stručnog kadra i za naučno-istraživački rad.

U tom je periodu šumarstvo kao djelatnost u Dalmaciji organizirano u jedinstvenom Šumskom gospodarstvu »DALMACIJA« sa 14 područnih šumarija, koje su pokrile čitavi teritorij. Provode se značajni radovi na pošumljavanju, godišnje na oko 2000 ha, melioriraju i rekonstruiraju degradirane šume, osigurana je intenzivna zaštita od štetnika i požara, grade lugarnice, podižu rasadnici. U Splitu djeluje Srednja šumarska škola za krš, koja školuje kadar šumarskih tehničara specijaliziranih za potrebe kraškog područja čitave Jugoslavije. Također djeluje i lugarska škola koja odgaja kvalificirane šumske radnike — lugare. U Splitu se 1949. g. osniva Institut za pošumljavanje i melioraciju krša sa zadatkom izučavanja svih pitanja vezanih za specifične uslove gospodarenja šumama na kršu i daje privredi potrebna tehnološka rješenja. Konačno u to vrijeme u Splitu djeluje Sekcija za uređivanje šuma, kao specijalizirana stručna organizacija. U svim tim organizacijama i institucijama radi oko 75 šumarskih inžinjera i tehničara, što je za ono vrijeme, karakterizirano deficitarnošću stručnog kadra uopće, bio i te kako značajan stručni potencijal.

Ovaj period u razvoju šumarstva u Dalmaciji možemo slobodno nazvati »zlatnim periodom«, u kojem nije bezznačajan ni rad Društva inžinjera i tehničara šumarstva Dalmacije. Ono razvija mnogobrojne aktivnosti: stručna predavanja i ekskurzije, vodi brigu o stručnom osposobljavanju svojih članova i radnika u šumarstvu, pokreće inicijative za razna rješenja koja će doprinjeti unapređenju struke i položaja šumarstva uopće, aktivno surađuje sa ostalim društvenim i stručnim organizacijama i prisutno je u svim zbivanjima važnim za razvoj šumarstva (drvna industrija bila je tek u povoju).

Jedna od najznačajnijih akcija Društva u to vrijeme je pokretanje inicijative za održavanje saveznog savjetovanja o kršu, koje bi razmotrilo kompleksnu problematiku jugoslavenskog krša kao specifičnog geografskog i prirodnog područja i predložilo rješenja za njegov intenzivniji razvoj, naročito u oblasti poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Ova inicijativa prihvaćena je na Šumarskom kongresu u Ohridu 1955. g. i, nakon opsežnih priprema, održano je u organizaciji Saveza šumarskih društava Jugoslavije, Saveza društava poljopriv-

* Ovo je nešto skraćeno izlaganje, koje je autor održao na skupštini obnovljenog Društva inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije održane u Splitu 12. svibnja 1980. g. (UR)

vrednih inžinjera i tehničara Jugoslavije i Saveza društva ekonomista Jugoslavije 1958. godine u Splitu SAVEZNO SAVJETOVANJE O KRŠU, koje je okupilo najeminentnije stručnjake sa područja šumarstva, poljoprivrede, vodoprivrede, elektroprivrede, saobraćaja, turizma, morskog ribarstva, ekonomiste i društvene radnike i rasvjetlilo sa svih gledišta stanje i mogućnosti razvoja i unapređenja kraškog područja Jugoslavije. Materijali za savjetovanje koji su obuhvatili osnovne podatke, poljoprivrednu na kršu, šumarstvo na kršu, ostale važnije privredne grane na kršu i ekonomiku krša objavljeni su u pet knjiga i predstavljaju stručno i naučno kompleksno obrađenu problematiku krša nizom dragocjenih podataka trajne vrijednosti.¹

Nažalost, pomenuti »zlatni« period razvoja šumarstva na kršu, posebno na kršu Dalmacije kao njegovom najizrazitijem dijelu, bio je kratkog vijeka. Već od 1955. godine Fond za unapređivanje šumarstva kao osnovni materijalni činilac razvoja i unapređenja šumarstva na kršu počinje slabiti, da bi se koncem pedesetih godina ugasio. Od 1960. godine šumarske radne organizacije na području krša po statusu i uslovima poslovanja i privređivanja izjednačavaju se s onima iz kontinentalnog područja ekonomskih šuma. Od tada se na temelju tadašnjih propisa gospodarenje šumama odvija unutar tzv. šumskoprivrednih područja, a radne organizacije kojima je takovo područje povjereno na gospodarenje dužne su sredstvima za jednostavnu i proširenu reprodukciju šuma osiguravati iz prihoda koje ostvaruju sa šuma i šumskih zemljišta. Kako su mogućnosti ostvarivanja prihoda na kršu ograničene, a Fond za unapređenje šumarstva ukinut, došlo je do naglog slabljenja materijalnog položaja radnih organizacija koje gospodare šumama, što se direktno odrazilo na obim održavanja, zaštite i unapređenja šuma. Tako od pomenutih 2.000 ha koliko se pošumljavalo godišnje sredinom pedesetih godina, nakon 1960. godine godišnji obim pošumljavanja svodi se na 200–300 ha. Pored opadanja intenziteta pošumljavanja i ostalih radova šume na kršu posljednji decenij pogađa još jedna nedaka, a to je nagli porast šteta od šumskih požara. Samo u razdoblju od 1971. do 1975. godine je u priobalnom dijelu Hrvatske požarima zahvaćeno 22.713 ha šumskih površina. To znači da je prosječno godišnje gorilo oko 4.500 ha, dok se u istom razdoblju godišnje umjetno pošumljavalo samo oko 500 ha.

Ukidanjem Fonda za unapređivanje šumarstva i postupnim slabljenjem vlastite materijalne osnove šumarstvo Dalmacije i u organizacionom pogledu postaje sve nesredenije, dezintegrira se, a institucije nadgradnje osnovane radi njegovog unapređenja (Institut za pošumljivanje i melioraciju krša, Šumarska škola za krš, Sekcija za uređivanje šuma) reduciraju svoju djelatnost, da bi konačno potpuno prestale sa radom. Paraletno s time osipaju se i kadrovi.

U takovim prilikama organizacioni oblici gospodarenja šumama morali su se prilagođavati materijalnim uslovima i shvaćanjima uloge i značaja šumarstva koji su vladali u pojedinim sredinama, što je dovelo do neobične neuјednačenosti. Umjesto jedinstvenog šumskog gospodarstva za Dalmaciju — koje je trebalo gospodariti tzv. dalmatinskim šumsko privrednim područjem proglašenim odlukom Izvršnog vijeća Sabora iz 1967. g., do čijeg formiranja nikad nije došlo radi nepostojanja materijalnih uslova za njegovo djelovanje — go-

1. Ova, kako je Šumarska enciklopedija iz 1963. god. I sv. str. 43 naziva, »najpotpunija i najveća publikacija... o kršu« može se nabaviti u Savezu inžinjera i tehničara šumarstva i prerade drva Hrvatske, Zagreb, Trg Mažuranića 11. (UR)

spodarenje šumama se ostvaruje preko 14 materijalno slabih i kadrovskih neekipiranih radnih organizacija. Usljed konstantnog opadanja mogućnosti ostvarenja prihoda sa šuma i šumske zemljišta, radi smanjene potrošnje drveta kojeg zamjenjuju drugi izvori toplotne energije i radi opadanja broja stoke, a time i naknada za korištenje šumskega pašnjaka, opstanak radnih organizacija postaje je sve više ovisan o isprošenom dinaru iz općinskih budžeta. Na pojedinim područjima Dalmacije došlo je i do likvidacije šumarskih radnih organizacija, pa na takovim područjima brigu o šumskom fondu nije vodio nitko ili se ona u najboljem slučaju povjerila nekolicini lugara.

Mora se, međutim, naglasiti da su šumarske radne organizacije zahvaljujući požrtvovnosti svojih radnika i pored svih poteškoća ipak uspijevale na račun svog skromnog dohotka održavati, a u granicama mogućnosti i unapređivati šumski fond. Dovoljno je samo istaknuti ulogu tih organizacija u zaštiti šuma od požara i spriječavanju njihovog bespravnog korištenja. Za takovo djelovanje ima bezbroj primjera, kao što ima primjera propadanja šumskog fonda na onim područjima gdje su te organizacije bile likvidirane i prestale sa radom.

Slabljenje materijalnog položaja šumarstva koje je otpočelo 1960. godine odrazilo se na aktivnost i sadržaj rada Društva. Ono u razdoblju od 1960. do 1970. godine svoju aktivnost usmjerava gotovo isključivo na borbu za takova sistemski rješenja koja će odgovarati specifičnim uslovima šumarstva na kršu. Uporno ističe sve negativne posljedice stanja u koje je šumarstvo krša dovedeno izjednačavanjem njegovog položaja sa onim u područjima ekonomskih šuma Hrvatske. U okviru tih aktivnosti organizira zajedno sa Savezom inžinjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske u rujnu 1965. godine savjetovanje u Splitu na kome ukazuje na neodrživost postojećeg stanja i na sve štetne posljedice koje će ono izazvati. No, sva ta nastojanja ostaju bez rezultata čime se paralizira rad Društva i ono 1970. godine praktički prestaje sa radom.

2. Prestankom rada Društva nije prestala borba šumarskih stručnjaka Dalmacije za rješenje položaja njihove grane, ne samo u Dalmaciji, već i na kršu uopće. Sada oni svoje akcije usmjeravaju preko Grupacije za šumarstvo Privredne komore za Dalmaciju, koja praktički postaje jedini organizacioni oblik okupljanja predstavnika šumarstva na području regije i omogućuje rješavanje svojih zajedničkih problema.

Ustav SFRJ i Ustav SRH iz 1973. godine svojim odredbama koje se odnose na tretman šuma i odredbama o samoupravnim interesnim zajednicama, pružili su mogućnost i za odgovarajuće sistemsko rješenje položaja šumarstva na kršu. Ustav proglašava šume i šumska zemljišta, radi općekorisnih funkcija koje obavljaju, dobrom od općeg interesa i obavezuje na primjenu mjera kojima se osigurava njihovo trajno održavanje i obnova. U odnosu na šume krša član 119. Ustava SRH posebno propisuje da se »zakonom, odnosno odlukom općinske skupštine utvrđuju izvori sredstava za pošumljavanje goleti i krša te za zaštitu šuma od požara«.

Šumarske radne organizacije Dalmacije preko svoje Grupacije vrlo se aktivno uključuju u pripreme oko donošenja novog Zakona o šumama koje su uslijedile nakon usvajanja Ustava iz 1973. godine. U okviru tih priprema Grupacija za šumarstvo i preradu drva Privredne komore za Dalmaciju izrađuje u srpnju 1975. godine Informaciju o problemima šumarstva kraškog područja

SRH sa prijedlogom njihovog rješenja.² Tu su dati konkretni prijedlozi temeljeni na ustavnim odredbama za sistemsko rješenje organizacionog statusa i materijalnog položaja šumarstva na kršu. Ovu Informaciju razmatra i usvaja Izvršno vijeće Skupštine Zajednice općina Split u srpnju 1975. g. te je sa svojim zaključkom dostavlja Izvršnom vijeću Sabora i Republičkom sekretarijatu za poljoprivredu i šumarstvo kao nosiocem izrade prijedloga Zakona. Nakon toga Informaciju razmatraju, a njene stavove i prijedloge prihvataju: Savez inžinjera i tehničara šumarstva i drvne industrije Hrvatske, Izvršno vijeće Skupštine Zajednice općina Rijeka, te Vijeće grupacija za šumarstvo i preradu drva Privredne komore Hrvatske, Izvršni odbor Poslovne zajednice šumarstva i prerade Hrvatske i Sindikat radnika šumarstva i drvne industrije Hrvatske.

Prema tome prijedlozi Grupacije za sistemsko rješenje položaja šumarstva na kršu dobili su najširu društvenu podršku, pa su poslužili Republičkom sekretarijatu za poljoprivredu i šumarstvo pri izradi prijedloga zakona o šumama, kao temelj za definiranje odredaba koje se odnose na šume i šumska zemljišta na području krša. Na taj način su temeljna načela za rješenje položaja šumarstva na kršu predložena od strane Grupacije za šumarstvo i preradu drva Privredne komore za Dalmaciju ugrađena u ZAKON O ŠUMAMA SRH donešen 1977. god.

Za razliku od svih dotadašnjih zakonskih propisa novi Zakon o šumama po prvi put svojim odredbama organizaciju gospodarenja šumama na kršu prilagođuje specifičnim prilikama koje ovdje vladaju i definira položaj šumske radne organizacije, i utvrđuje način finansiranja biološke reprodukcije i zaštite šuma. Te odredbe obrađuju se u posebnom poglavljju Zakona »Šume i šumska zemljišta na području krša«.

Organizacija gospodarenja šumama na kršu propisuje se u Zakonu na odgovarajući i jedinstven način putem užih područja krša kojima gospodare šumskoprивredne organizacije. Uža područja krša utvrđuju se društvenim dogovorom kojeg zaključuju skupštine zajednica općina, skupštine općina, privredne komore, poslovne zajednice šumarstva i regionalni sindikati radnika šumarstva i prerade drva.

Drugi značajan problem za područje krša kojeg rješava novi Zakon o šumama jest finansiranje programa gospodarenja šumama. Društvenim dogovorom o finansiranju programa biološke reprodukcije šuma i zaštite šuma od požara na kršu kojeg zaključuju organizacije udruženog rada koje gospodare šumama na tom području, općine, Republika i Samoupravna interesna zajednica za unapređivanje šuma na kršu utvrđuje se visina učešća pojedinih sudionika u osiguranju sredstava, način i mјere za provođenje programa za gospodarenje šumama te obaveze i društvena odgovornost sudionika dogovora za ostvarivanje dijela programa za koji osiguravaju sredstva.

Kroz Samoupravnu interesnu zajednicu za unapređenje šuma na kršu najdirektnije se provodi u život načelo da brigu o šumama, pored društva kao cjeiline (što se osigurava kroz obaveze općina i Republike), treba da vode u prvom redu oni koji od njih na neposredan ili posredan način crpe koristi, a to su, po red šumske radne organizacije, određene djelatnosti: ugostiteljstvo, turizam,

² Ova »Informacija o problemima šumarstva kraškog područja SRH s prijedlogom njihova rješenja« objavljena je i u Šumarskom listu (br. 7–10/1975. str. 236–243).

lovstvo, trgovina, industrija za preradu drva, poljoprivreda, elektroprivreda vodoprivreda i prekomjerni zagađivači atmosfere.

Putem Zakona o šumama, nakon puna dva decenija nastojanja dalmatinskih šumara, stvoreni su konačno osnovni preduvjeti za poboljšanje položaja šumarstva na kršu. Krajnje nepovoljan položaj u kome se šumarstvo Dalmacije gotovo dva decenija nalazilo rezultirao je poznatim štetnim posljedicama, osobito u organizacionom i kadrovskom pogledu. Jasno je, da tako oslabljeno šumarstvo ne bi bilo u stanju do kraja iskoristiti sve one mogućnosti koje su mu se za njegov razvoj pružile u Zakonu o šumama. Radi toga su šumarske radne organizacije Dalmacije, paralelno s akcijom za rješenje položaja šumarstva na kršu putem Zakona o šumama, povele akciju za međusobno udruživanje i poslovno povezivanje, kako bi na taj način stvorile osnovne organizacione, kadrovske i materijalne preduvjete za sprovođenje u život svih onih rješenja koje zakon pruža. Tako je početkom 1978. godine otpočela djelovanjem Poslovna zajednica šumarstva Dalmacije u koju se udružuju sve radne organizacije s područja regije.

Opravdanost povezivanja u poslovnu zajednicu potvrdila se kroz protekle dvije godine njenog rada i djelovanja. Ona je bila nosioc svih dosadašnjih akcija provođenja u život novog sistema gospodarenja šumama inaguriranog Zakonom o šumama. Tako je kroz ovo vrijeme zaključen Društveni dogovor o utvrđivanju užih područja krša na teritoriju Zajednice općina Split i davanju istih na gospodarenje šumarskogospodarskim organizacijama, a pred neposrednim zaključivanjem nalazi se i Društveni dogovor o finansiranju biološke reprodukcije i zaštite šuma od požara na kršu. Pripremljen je i upućen na javnu raspravu Samoupravni sporazum o osnivanju Samoupravne interesne zajednice za unapređivanje šuma na kršu. Objektivno je očekivati da će se tokom ove godine kroz ove dokumente osigurati početak funkcioniranja novog sistema gospodarenja šumama na kršu i time stvoriti bolja perspektiva te šume. Uostalom klima tih boljih dana već se osjeća kroz početak organizacionog sređenja šumarstva, pojačani obim zaštite i unapređenja šuma, započet prošle i nastavljen ove godine.

3. Kao što je inicirala akcije usmjerene na intenzivniji razvoj šumarstva, Grupacija za šumarstvo i preradu drva Privredne komore za Dalmaciju radila je na poticanju intenzivnijeg razvoja drvne industrije. Rezultat tih nastojanja je Studija o mogućnostima razvoja drvnoprerađivačke djelatnosti u Dalmaciji, čija je promocija obavljena pred početak rada Skupštine.

Za razliku od sadašnjeg stanja drvoprerađivačka djelatnost u Dalmaciji je zauzimala u prošlosti istaknuto mjesto. U najvećem dijelu bila je vezana za brodogradnju (drveni brodovi), vinogradarstvo i ribarstvo (baćve i ostalo drveno posuđe) — dakle pratila je osnovne privredne djelatnosti na svom području i, što je naročito važno, pokrivala njihove potrebe na drvnim proizvodima, uz podmirenje potreba stolarije i namještaja.

Međutim, u čitavom poslijeratnom periodu drvoprerađivačka djelatnost, ne samo da ne prati sve veće potrebe na drvnim proizvodima u raznim vidovima potrošnje, već ne zadržava ni onaj predratni nivo. Naročito se to očituje opadanjem broja zaposlenih.

Danas u Dalmaciji ima 18 drvoprerađivačkih organizacija koje djeluju kao RO ili OOUR-i u sastavu drugih. U njima je zaposleno 1554 radnika, od čega se 1312 ili 84% vodi u industriji i 242 ili 16% u zanatsvu. Tu djelatnost karakterizira pretežno zanatski vid proizvodnje koji počiva na malim i raznovrsnim radnim nalozima.

Na nerazvijenost drvne industrije u Dalmaciji najbolje ukazuju slijedeći podaci:

— Broj zaposlenih u ovoj grani čini oko 2% od ukupnog broja zaposlenih u cijelokupnoj industriji Dalmacije a 3,1% od zaposlenih udrvnoj industriji Hrvatske. Drvna industrija Hrvatske zapošljava pak 8,8% od ukupno broja zaposlenih u industriji Hrvatske;

— udrvnoj industriji Dalmacije ostvareno je u 1976. godini 1,1% društvenog proizvoda drvne industrije Hrvatske. S druge strane drvna industrija Hrvatske ostvarila je 5,8% društvenog proizvoda industrije Hrvatske;

— udio fizičkog obujma proizvodnje drvne industrije Dalmacije u ukupnom fizičkom obujmu industrijske proizvodnje iznosio je 1,2% a udrvnoj industriji Hrvatske 2,5%, dok drvna industrija Hrvatske učestvuje u fizičkom obujmu industrije Hrvatske s 6,3%.

Navedeni podaci nedvojbeno govore o malom značaju drvne industrije Dalmacije udrvnoj industriji Hrvatske i industriji Dalmacije. S druge strane određene analize tržišta i plasmana govore da je Dalmacija veoma interesantno područje za proizvode drvne induuistrije. Prema podacima temeljenim na izvorima iz radnih organizacija i SDK u Dalmaciji promet namještaja u 1976. godini iznosio je od 700 do 800 milijuna dinara, a građevne stolarije, piljene građe i ostalih drvnih proizvoda oko dalnjih 700 milijuna dinara ili ukupno prodaja drvnih proizvoda iznosila je u 1976. godini oko 1,5 milijardu dinara. Ocjenjuje se da su domicilna poduzeća učestvovala u ovom samo s oko 25% u građevnoj stolariji (opremanje stanova, hotela i drugih objekata) i oko 5,0% u prometu namještaja i drvnih reppromaterijala.

Minimalno učešće regionalnih poduzeća u ostvarenom prometu ukazuje na činjenicu da je Dalmacija veoma jako apsorpciono područje za proizvode drvne industrije, no ovo u isto vrijeme ukazuje na činjenicu da sadašnja drvna industrija baš na osnovu tržišta ima velike mogućnosti za intenzivniji razvoj.

Što je uvjetovalo ovako neopravdan zastoj u razvoju drvne industrije u Dalmaciji kroz čitavo posljeratno razdoblje? Po našem mišljenju to je

— s jedne strane rezultat jedne pogriješne razvojne politike koja se u pogledu drvne industrije u Hrvatskoj vodila, a to je, da se ona locirala gotovo isključivo u sirovinskim područjima uz istovremeno pomanjkanje interesa i negledavanja prednosti razvoja drvne industrije u razvojnoj politici koja se vodila u regiji;

— s druge strane da male, nerazvijene, kadrovske slabe i međusobno nepovezane radne organizacije nisu bile u stanju vlastitim snagama osigurati ni svoj pojedinačan ni ukupni razvoj drvne industrije u regiji.

U nastojanju da se ukaže na opravdanost i potrebu razvoja drvne industrije u regiji Grupacija za šumarstvo i preradu drva Privredne komore za Dalmaciju organizira u svibnju 1977. godine savjetovanje na kome pored predstavnika radnih organizacija prisustvuju predstavnici organizacija i institucija kvalifici-

ranih da ocjene mogućnosti, pravce i pretpostavke razvoja drvne industrije: Privredne komore Dalmacije, Hrvatske i Jugoslavije, Skupštine Zajednice općina Split, Zajednice šumarstva, prerađe i prometa drva Hrvatske, Instituta za drvo i ostali eminentni stručnjaci i pozvaoči drvne industrije.

Na savjetovanje je izražena jedinstvena ocjena, da intenzivniji razvoj drvne industrije u Dalmaciji ima svoje opravdanje, obzirom na značajnu potrošnju proizvoda od drva u ovoj regiji, kao i obzirom na ostale komparativne prednosti koje ova industrija pruža, a koje se prvenstveno ogledavaju u radno intenzivnom karakteru ove grane, koja uz mala investiciona ulaganja pruža mogućnost zapošljavanja većeg broja radnika, mogućnost lociranja pogona u nedovoljno razvijenim područjima regije, male potrebe na energiji i neugrožavanje okoline zagađivanjem.

Na tom savjetovanju je donesen zaključak o potrebi prethodnog razmatranja i definiranja slijedećih momenata kao preduslova intenzivnijeg razvoja:

- najrealnijeg i najoptimalnijeg pravca u kome bi se u narednom periodu trebala razvijati drvoprerađivačka djelatnost u Dalmaciji, obzirom na strukturu i obim proizvodnje, usmjeravanje na industrijski način i zahtjeve tržišta;
- realnog sagledavanja mogućnosti i potreba tržišta i plasmana proizvoda;
- mogućnosti udruživanja i poslovnog povezivanja, kako između radnih organizacija u regiji, tako i sa već postojećim sistemima u sferi proizvodnje i prometa koji su prisutni na ovom području i u njemu nalaze svoj interes.

U vezi s ovim zaključcima Grupacija donosi zaključak da se izradi jedna temeljita, stručno i naučno fundirana studija koje će na osnovi proučavanja svih navedenih momenata definirati mogućnosti razvoja drvoprerađivačke djelatnosti u Dalmaciji u narednom razdoblju i ujedno poslužiti kao osnova izrade konkretnih pojedinačnih programa. Izrada je povjerena Institutu za drvo iz Zagreba kao našoj najeminentnijoj instituciji u ovom području. Finansiranje izrade studije osigurali su Privredna komora za Dalmaciju, Zajednica općina Split i radne organizacije drvoprerađivačke djelatnosti koje predstavljaju okonsnicu drvne industrije (Drvni kombinat — Split, Drvodjelac — Split, Drvoprerađivač — Šibenik, Vlado Bagat, TDP — Zadar, Krka — Knin, Naprijed — Sinj i PZ Selca — Brač). Studija je izrađena i po njoj drvna industrija u Dalmaciji ulazi u novo srednjoročno razdoblje s jasno definiranom koncepcijom razvoja temeljenoj na studioznoj obradi svih činioca koji uvjetuju mogućnost razvoja, međusobno uskladenoj i usklađenoj s razvojnom koncepcijom drvne industrije Hrvatske. Koliko će se razvojne mogućnosti obrađene i sagledane u studiji ostvariti zavisi u prvom redu o naporima u radnim organizacijama, ali isto tako o podršci koje će društveno političke zajednice pružiti razvoju drvne industrije kroz planove razvoja i kroz suradnju sa poslovnim bankama u realizaciji predloženog programa.

4. Navedeni napor da se nakon dugog perioda stagnacije stvore pretpostavke za intenzivniji razvoj šumarstva i drvne industrije koje je izvršila Grupacija za šumarstvo i prerađu drva Privredne komore za Dalmaciju potakli su tu istu Grupaciju, odnosno inžinjere i tehničare koji pretežno čine njen delegatski sastav da pred izvjesno vrijeme pokrene inicijativu za ponovno oživljavanje rada Društva inžinjera i tehničara šumarstva i drvne industrije. Inicijativa je prven-

stveno potaknuta sa željom da se stručne snage organizirano pokrenu i doprinesu ostvarenju zadataka o kojima ovisi zacrtani prosperitet naših grana.

Izabrani inicijativni odbor za oživljavanje rada društva izvršio je potrebne pripreme za održavanje ove Skupštine. One su se u prvom redu sastojale u registriranju inžinjera i tehničara šumarstva i drvne industrije koji žive i rade na području Dalmacije i u pripremi prijedloga Statuta društva koji vam je dostavljen.

Prema obavljenoj anketi u Dalmaciji ima ukupno 155 inžinjera i tehničara šumarstva i prerade drva. U šumarstvu ih radi 41, od čega 28 u šumskogospodarskim organizacijama, 13 u društvenopolitičkim zajednicama, institutima i zaštiti prirode. U drvnoj industriji od ukupno 68, 53 je zaposleno u proizvodnim radnim organizacijama, a 15 u organizacijama prometa drvnih proizvoda. Od ostalih 46, 14 radi u hortikulturnim radnim organizacijama, 4 u vodoprivredi, 10 su umirovljenici, a 18 su zaposleni van struke. Od ovog broja 127 inžinjera i tehničara, odnosno 82% od registriranih ispunili su pristupnicu u Društvo i svima njima je upućen poziv za ovu Skupštinu.

Drugovi i drugarice, ciljevi i zadaci rada Društva proizlaze iz člana 9. predloženog Statuta, a konkretni programa rada Društva trebao bi u prvom redu proizlaziti iz neposrednih nabrojenih zadataka o kojima ovisi realizacija zacrtanog intenzivnijeg razvoja šumarstva i drvne industrije, ali isto tako i svih onih grana u kojima rade naši stručnjaci, posebno zaštite prirode, hortikulture i vodooprivrede.

No, pored ovih zadataka koji su pretežno usmjereni na razvoj grana i djelatnosti u kojima naši članovi rade, naše Društvo bi posebnu pažnju trebalo posvetiti razvijanju svijesti o važnosti i značaju šuma. Koliki je značaj šuma u zaštiti čovjekove okoline i održavanju ravnoteže ekosistema, danas uslijed naglog i često nekontroliranog industrijskog razvoja ne treba posebno naglašavati na ovom mjestu, jer je nama svima dobro poznat. Ali mi kao organizirana stručna snaga moramo učiniti maksimalne napore da spoznaja o značaju šuma dođe do svakog našeg radnog čovjeka, građanina, a posebno omladine. Šuma je dobro od općeg interesa i nastojanje da se one trajno podižu i zaštićuju treba da bude prihvaćeno od svih. Bez podrške i uključivanja širokog kruga građana i omladine u neposredne akcije pošumljavanja i zaštite šuma od požara svi naporu nas stručnjaka neće dati željene rezultate.

Titova poruka, citirana pred početak rada naše Skupštine, njegova želja i ljubav prema podizanju i očuvanju naših šuma, neka našem Društvu bude inspiracija za trajan i sadržajan rad na ovom našem dalmatinskom kršu!

Žarko Vrdoljak
dipl. inž. šum.

**POKUSNA LJETNA SADNJA MLADIH ISTRAŽIVAČA U ISTRI
I U DALMACIJI**

Omladinska istraživačka akcija u SR Hrvatskoj, kao sastavni dio savezne OMLADINSKE ISTRAŽIVAČKE AKCIJE »TOKOVI SKOJ-a 80« održana je na području Zajednice općina Rijeka u Istri (Buje, Buzet, Labin, Pazin, Poreč i Pula.)

U SR Hrvatskoj ovu akciju mlađih istraživača u 1980. god. organizirali su: Organizacija mlađih istraživača Zagreba, Gradska konferencija SSOH Zagreb, Republička konferencija saveza socijalističke omladine Hrvatske, Konferencija saveza socijalističke omladine Zajednica općine Rijeka i Općinske konferencije saveza socijalističke omladine Hrvatske s područja na kojima su izvođeni pojedini znanstveno istraživački programi. Suorganizatori ove akcije mlađih istraživača bili su razni OUR, društveno političke, društvene, kulturne, znanstvene i druge organizacije i institucije zainteresirane za razvoj znanstveno-istraživačkog rada mlađih. Pokrovitelj ove akcije bio je dnevni list »VJESNIK« iz Zagreba.

»Mlađi istraživači šumari«, studenti Šumarskog fakulteta u Zagrebu u 1980. godini svoj rad posebno su usmjerili na pokušne sadnje u Ijetnom dijelu godine i to na području Istre (Šumarija Buje) i u Dalmaciji »Šumsko gospodarstvo Zadar).

Na području ŠUMSKOG HORTIKULTURNOG GOSPODARSTVA »ISTRA B U Z E T« a na području OOOUR ŠUMARIJA BUJE, šumski predjel FRANCESKIJA, mlađi istraživači postavili su pokušnu plohu od 1 ha na kojoj su iskopali 1512 rupa i zasadili isto toliko sadnica (četiri vrste bora i dvije vrste čempresa). Ovaj posao obavljen je za 10 dana, nakon čega se šumarska istraživačka grupa preselila na područje ŠUMSKOG GOSPODARSTVA »ZADAR« u šumski predjel RAŽANAC. Na tom lokalitetu iskopano je 540 rupa i zasadeno isto toliko sadnica pet vrsta borova i običnog čempresa.

Važno je napomenuti da su ovi radovi izvođeni u ljetu od 01. — 20. kolovoza 1980. god. Zbog toga i naslov akcije glasi »LJETNA SADNJA NA KRŠU«. Sadni materijal osigurala je OOOUR ŠUMARIJA »BUJE« i to sadnice uzgojene po sistemu »PAPERBOT« u svom rasadniku.

Prema prvim opažanjima sadnja je uspjela, a detaljnije o samom radu i uspjehu sadnje obavijestit ćemo naknadno.

Ante Tomašević

VIŠE PAZNJE U GOSPODARENJU ŠUMAMA

Zaključci Izvršnog vijeća

Imajući u vidu da se na području općine Nova Gradiška nalazi 39 000 ha šume ili 49% ukupnih površina, onda se i postavlja pitanje: Gospodarimo li ovim dobrima pravilno? Uz to još neki podaci. Od navedene površine je 2990 ha šume u privatnom vlasništvu. Drvna masa po jednom hektaru je 19 m³, a udruštenom 161 m³. Iz navedenog se može izvući zaključak koji govori o lošem stanju tih šuma i neiskorištenosti šumskog tla i njegovih proizvodnih mogućnosti. Radi takvog stanja privatnih šuma i značajnih površina koje one zauzimaju u Republici, o njima je raspravljalo Izvršno vijeće Sabora i donijelo zaključke koji su upućeni svim općinama. U zaključcima se nalaže, a to nalaže i Zakon o šumama, da se za privatne šume i šume općenarodne imovine izvan šumsko-privrednog područja moraju izraditi programi za gospodarenje. Tim programima bi se snimilo stvarno stanje, odredio obim sječa i šumsko-uzgojnih rada. Izrada i donošenje ovog programa je osnovni uvjet i podloga za pravilno gospodarenje s ovim šumama i za njihovo unapređivanje i poboljšanje. Sadašnje gospodarenje, kako se ocjenjuje, ne zadovoljava. Ne postoje ni programi gospodarenja šumama u građanskom vlasništvu.

S tim u vezi, Izvršno vijeće Skupštine općine donijelo je zaključke o kojima će se upoznati radne organizacije u oblasti šumarstva. Zaključci ih obavezuju na izvršavanje radova jednostavne biološke reprodukcije u šumarstvu, što je i osnovna zakonska obaveza, a isto tako i na ulaganje u proširenu reprodukciju. Nadalje, zaključci se odnose na izradu programa za gospodarenje u privatnim šumama i šumama u društvenom vlasništvu izvan šumsko-privrednog područja kojim upravlja općina. Ovi zaključci bit će dani na razmatranje vijećima Skupštine općine.

(NG novine od 1. veljače 1980., str. II)

**RJEČNIK IZ PODRUČJA ISKORIŠĆIVANJA ŠUMA I ŠUMSKIH
KOMUNIKACIJA**

Srpski ili hrvatski — Slovenski — Makedonski — Deutsch — English

Glavni urednik: Turk, Z.

Autori su profesori Šumarskih fakulteta Jugoslavije:

Bojanin, S., Zagreb — Jeličić, V., Sarajevo — Nikolić, S.,
Beograd — Todorovski, S., Skopje — Turk, Z., Ljubljana

Izdavač: Institut za gozdro in lesno gospodarstvo Slovenije, Ljubljana

Kojekako se odnosite prema jeziku,
znači i misliti kojekako; netočno,
približno, neistinito,

Tolstoj

Pred nama je prvi višejezični rječnik u nas iz područja iskorišćivanja šuma i šumskih komunikacija. Kako navode autori rječnika, ova područja, kao dio šumarstva imaju pretežno tehnički karakter. Rječnik obuhvaća 3 856 naziva i pojmove iz iskorišćivanja šuma i šumskih komunikacija na 287 stranica. Pored navedenih stručnih termina — nazivlja, rječnik sadrži i određeni broj općih izraza, koji se često javljaju u navedenim područjima.

Pored predgovora i uputstva za upotrebu, rječnik sadrži i komentar nekih zajedničkih ili češćih stručnih pojmove iz područja iskorišćivanja šuma.

Rječnik je tiskan na formatu A₅, tvrdo je uvezan i praktičan za korištenje u svakoj prilici.

Time što je Rječnik obuhvatio hrvatski ili srpski, slovenski i makedonski jezik, mnogo će doprinijeti razumijevanju i usklajivanju stručnih termina u pojedinim jugoslavenskim jezicima. Ovo će sigurno olakšati suradnju na spomenutom području te pomoći da se izbjegnu nejasnoće i neusklađenosti nazivlja u našim jezicima. Nazivlje na njemačkom i engleskom jeziku pomoći će korišćenju strane literature i informacijskog materijala. Do sada smo mogli iz ovog područja koristiti samo strane rječnike, ali je njihova upotreba bila ograničena zbog nemogućnosti nabavke ili nedovoljnog znanja stranih jezika. Izbor nazivlja u

rječniku je takav, da će koristiti šumarskim inženjerima i tehničarima, ali i studentima šumarstva i đacima obrazovnih šumarskih učilišta, te svima onima koji se susreću s navedenim područjima u svakodnevnom radu.

U djelima ove vrste na području našeg šumarstva vlada velika praznina. Sada je ovaj pionirski rad iznio na jednom mjestu nazivlje uvršteno na spomenuto području na šumarskim fakultetima naše zemlje. Već sama ta činjenica potvrđuje da se radi o djelu vrijednog izuzetne pažnje, kojim se ne mogu pohvaliti i mnogi veći narodi s bogatom šumarskom tradicijom.

Od posebnog je značaja da je Rječnik nastao baš na području iskorišćivanja šuma, koje doživljava pravu revoluciju u mehaniziranju pojedinih faza rada, kao i gradnje opreme za te rade. Ovo djelo će pomoći da nas izvuče iz nepotrebne zaostalosti, te olakšati rad svima koji se brinu o mehaniziranju radova u eksploataciji šuma. Ovdje će on odigrati svakako i značajnu pedagošku ulogu.

Neophodno je spomenuti i izdavača Rječnika, Institut za gozdro in lesno gospodarstvo Slovenije, koji je morao premostiti veliki finansijski jaz između rukopisa i tiskanog djela, pogotovo jer nije riječ o djelu koje predstavlja znanstvenu modu. Ovih par riječi neka im mogne barem u pronalaženju puta do korisnika.

Listajući stranice Rječnika, svjestljivo da razvoj znanosti i tehnike donosi stalno i sve brže u ovo područje djelatnosti nove spoznaje, nove tehničke uređaje. Za većinu od njih nema u jezicima naših naroda adekvatnog nazivlja. Ipak su najčešće naši šumarski fakulteti izvorista, koji redovno prvi tumače nova dostignuća, a njihovi znanstveni i stručni radnici pišu o njima te pronađe nazive za nove pojmove.

Velika je zasluga glavnog urednika prof. Z. Turka, da je na takvom poslu skupio profesore naših Šumarskih fakulteta i znanstvene suradnike iz čitave zemlje. Bez njegovog napornog rada i smisla za organizaciju, bez njegove ljubavi za jezik i nadasve velike upornosti, Rječnik bi ostao neispunjena želja jedne generacije.

Trebalo bi samo poželjeti da izdavač i glavni urednik te svi autori Rječnika nastave ovu vrstu djelatnosti dopunjavanje

terminološkog područja iskorišćivanje šuma i šumskih prometnica, vršeći time i značajni kulturni zadatak.

Zasluga je tiskare ČGP »Delo«, Ljubljana, da je slog pregledan, a grafička oprema Rječnika na zavidnoj visini.

Imajmo na umu, da se terminologija ni u jednom području ne može propisivati; ona mora biti od svake sredine prihvaćena. I ovaj Rječnik je zapis sadašnjeg stanja: dio nazivlja se već koristi u svakodnevnom životu, dio nazivlja će se tek početi koristiti, a dio će biti prevladan i ovo djelo biti će podstrekom da se određeni nazivi zamijene lijepšim i svršishodnjim.

Zato neka ovo djelo bude na radnom stolu svakog stručnjaka na polju iskorišćivanja šuma, šumskih prometnica i njima srodnih grana. U tom smislu želimo Rječniku sretan put do pravog korisnika, ne brinući za njegov uspjeh!

S. Sever

AKTUALNE PUBLIKACIJE O POVEĆANJU PROIZVODJE U NAŠIM ŠUMAMA

Povećanje proizvodnje šumskih sastojina, a time i mogućnosti povećanja etata tj. drvne mase za sjeću, nesumnjivo je želja svakog šumskog gospodarstva. Trenutno je to, kako je naglašeno na Savjetovanju od 24. lipnja o.g., i potreba narodnog gospodarstva kao cjeline. Međutim, iskorišćivanje (sjeća) mora se kretati u količinama koje ne utrožavaju potrajinost prihoda, u prvom redu po masi, te prema tome povećanja iznad utvrđenih etata mogu biti samo onda, ako se, također etatnim obračunom, osigura i povećana proizvodnja tj. prirast u sastojinama. Kao najmanju jedinicu za osiguranje potrajinosti prihoda smatram šumsko-privredno područje, ali se ne smije zanemariti ni potrajinost prihoda određenog sortimenta, kao npr. furnirske hrastovine ili osiguranja sirovine iz gravitacionog područja već podignutog drvopreradivačkih kapaciteta. Za utvrđivačkih kapaciteta. Za utvrđivačke mogućnosti momentalnog povećanja utvrđenih etata možemo naći i u niže navedenim radovima. To su (u zagradi navedena je godina i stranica Šumarskog lista u kojem je objavljen prikaz rada):

Ž. MILETIĆ: Struktura i prinos teoretske normalne prebirne šume, objavljeno

u Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti knjiga 289. (1957/394 uz napomenu, da autor obrazlaže mogućnosti povećanja proizvodnje celuloznog i rudničkog drva u stvarnoj prebirnoj šumi);

I. DEKANIĆ: Kvantitativno i kvalitativno povećanje proizvodnje drvne mase u mješovitim sastojinama brežuljkastih terena i, drugi, Povećanje proizvodnje proredom mladih mješovitih sastojina lužnjaka, poljskog jasena i nizinskog briješta u Posavini. Oba u Glasniku za šumske pokuse br. 15 (1963/81);

I. DEKANIĆ: Intenziviranje proizvodnje proredom sastojina u slavonskoj šumi hrasta lužnjaka. Izdavač SPP »Slavonska šuma«, Vinkovci, 1975 (1979/220).

Iz opsežne literature o plantažnoj proizvodnji ili o intenzivnim kulturama navodim samo najnoviji rad objavljen kao 4/2 svezak Radova Centra za znanstveni rad Vinkovci, objavljen o.g. To je:

M. VIDAKOVIC i A. KRSTINIĆ: Uspjevanje nekih klonova stablastih vrba na aluviju Dunava kod Opatovca.

O.P.

LESNICKA PRACÉ 58 (1979. god.)

br. 10—12.

Br. 10.

Zápotocký, B.: Tehnologija proizvodnje drva za 7. petoljetku

Prikazani su tehničko-gospodarski parametri, zadani za sedmu petoljetku, za tehnologiju sječe, kresanja grana, izvlačenja i krojenja sortimenata maksimalnom primjenom mehanizacije u cilju povećanja produktivnosti i poboljšanju uslova rada.

Jarabáč, M.: Razvoj i sadašnje stanje uređivanja bujica u Beskidima

Na primjeru moravsko-šleskih Beskida prikazuju se historijske osnove aktiviranja bujica i istkustvo te rezultati njihovog pregradivanja. Sadanji razvoj skreće pažnju na višenamjensko gospodarenje šumama i samih ulaznih područja. Njihov sastavni dio čine i radovi na šumskim melioracijama. Naglašuje se njihov doprinos razvoju krajolika, a istodobno jednako potreba nove i gospodarske orientacije.

Srut, G.: Stručno školstvo u šumskom gospodarstvu

U okviru daljnog razvoja čehoslovačkog sistema odgoja i obrazovanja dolazi do organizacionih i sadržajnih promjena na području stručnih učilišta u šumarstvu. Stručna učilišta su premještena u stručni djelokrug Ministarstva šumarstva i vodnog gospodarstva. Izrađene su nove karakteristike nastavnih predmeta i za obučavanje u struci nadovezanog područja studija. Ove karakteristike proizlaze iz koncepcije tehničkog razvoja područja struke i tako osiguravaju perspektivne zahtjeve za stručnim pripremanjem šumskih radnika.

Skuhravý, B.—Hochmut, R.: Praćenje pojave smrekovog prelca u ČSR pomoću feomonovih lovki

Nakon 1973. godine poduzeto je sistemsко istraživanje djelovanja seksualnog uzbudivača smrekovog prelca (*Lymantria monacha* L.). Postignuti rezultati omogućuju utvrđivanje optimalnog tipa

feromonskih klopki, vrijeme i način njihovog smještaja i utjecaj faktora okoline koji djeluju na atraktivnost klopki. Stoga se mogla provesti u 1978. godini kontrola brojčanog nalaza na cijelom području ČSR na 355 lokaliteta. U članku su dani rezultati, koji svjedoče o tome, da se smrekov prelac sada na kontroliranom području nalazi u stanju latence, iako su s obzirom na nadmorsku visinu ustanovljene znatne razlike njegove gustoće populacije. Ovi rezultati biti će iskorišteni za prognoze napada u slijedećim godinama.

Br. 11

Ruethnick, R.: 30 godina šumskog gospodarstva DDR

Šumarstvo DDR je postiglo za vrijeme 30 godina njezinog postojanja u okviru državnog sektora značajne rezultate. Velike površine čistih sječa su pošumljene, tako da sadanja površina šuma iznosi oko 3 milijuna ha, a drvna zaliha je porasla od 97 m³ u 1949. godini na 167 m³ u 1979. godini. 76% sastojina čini crnogorica, prije svega bor, 24% listače, prije svega bukvka.

Unatoč toga otpada na stanovnika samo 0,17 ha šumske površine i 1/3 drvene mase se mora uvoziti iz Rusije. Istodobno s povećanjem kvalifikacija zaposlenih u šumarstvu i s povećavanjem tehnike i mehanizacije rastu i produktivnost rada i radni učinci šumskih radnika. I životni standard te društvena vrijednost šumskih radnika jako je porasla.

Musíl, J. Bakštein, J.: O prođenim zahvatima u šumskouzgajno zanemarenim smrekovim sastojinama

U šumarskom pogonu Vitkov postoje sada šumskouzgajno neodgajane i stoga preguste šumske sastojine srednje starosti. Iz te osnove su izrađene neke varijante intenzivnih šematičkih zahvata, kojima se u prosjeku uklanja 50% stabala. Iz predloženih varijanti je u suradnji sa stručnjacima za uređivanje odabran način rada, kod kojega se u sastojini uklanja svaki četvrti red stabala uz individualnu selekciju, a u susjednim redovima se primjenjuje metoda jače prorede podstojnih stabala s mjestimič-

nim zahvatima u suvladajućim stablima. Granje ostaje u sastojini i odlaže se uzduž tako nastale linije. Time je moguće unutar relativno kratkog vremenskog razmaka provesti proređivanje na velikim površinama šumskouzgojno zanemarenih sastojina.

Pospisíl, J. — Alferi, L. — Budka, J.: Hidroponija u šumarskom pogonu Teplá kod Toužima

U šumarskom pogonu Teplá kod Toužima u rasadničkom centru Toužim su osnovane 1975. godine u suradnji sa Šumarskim fakultetom Visoke poljoprivredne škole u Brnu prvi plastični pokrovi za hidroponičan uzgoj smreke. Rezultati godine 1975. su dokazali korisnost takvog uzgoja biljaka pa je zato površina u 1978. godini proširena na 1064 m², da se ubuduće postigne površina od 10.800 m². Kvalitativne i kvantitativne vrijednosti na taj način uzgojenih biljaka su jednake onim biljkama, koje su uzgojene na tresetnom substratu. Sjetva putem vodenе kulture biljaka je metoda, koja mnogo obećava i koja također pokazuje prednosti s gospodarskog gledišta.

Latner, J.: Vodoprivredna funkcija šuma u području šumske uprave Ostravice

Šume u području šumske uprave Ostravice imaju izvanredno važno vodnogospodarsko značenje, jer leže u području Beskida važnom vodnogospodarski za cijelu državu i na njihovom području se nalazi i rezervoat za pitku vodu veličine od 320 ha. Stoga moraju šume ovoga područja ispunjavati sljedeće vodnogospodarske glavne funkcije: da utječe na nastajanje izvora pitke i korisne vode za veliku aglomeraciju Ostrava, da smanjuju kolebanja oticanja vode i prođuju vrijeme rose u proljeće, i da održavaju kvalitetu pitke vode snižavanjem sadržaja suspenzije tla u otjecanju k rezervoarima pitke vode. Ispunjavanje svih ovih funkcija zahtijeva, da se ove

šume gospodare na posve specijalan način, o kojemu se u članku podrobno govori.

Br. 12

Mauer, O.: K problematiči odrvenjivanja biljaka šumskog drveća uzgajanih u politenskim pokrovima

Uporedbom triju najviše primjenjivanih proizvodnih tehnologija slobodno zakorijenjenih biljaka obične smreke i običnog bora ustanovljeno je da su biljke uzgojene pod politenskim pokrovom u dovoljnoj mjeri odrvenjene. Njihov nedostatak se sastoji u tome, da one nisu dovoljno mehanički opremljene u poređenju s biljkama uzgojenim na klasičan način na mineralnim tlima. Ali ove razlike se izjednačuju brzo u toku rasta. Analiza je također pokazala, da čas opanjanja iglica ne vrši nikakav važniji utjecaj na odrvenjivanje biljaka.

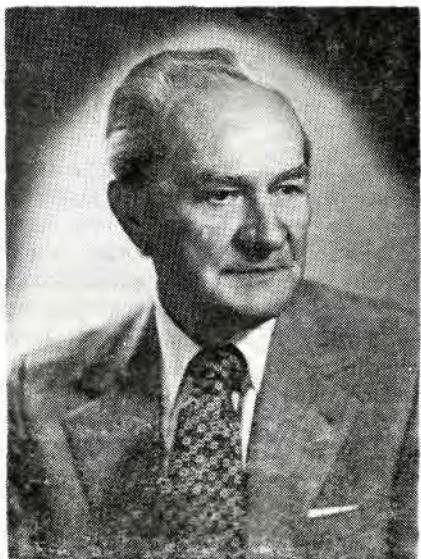
Málek, J.: Ugrožavanje sastojina vjetrom prema redovima biogeocenološkog sistema

Autor je izvršio analizu djelovanja velikih kalamiteta uzrokovanih vjetrom 1972. i 1973. godine prema šumskotipološkim jedinicama. Pokazalo se, da osim jakosti vjetra, ima ključnu ulogu sistem žila smreke; na njega utječe jako okolina tla (edatop). Prema razlicitostima edatopa u redovima tipološkog sistema (biogeosistem) razlikuje se sistem korijena a time i otporna sposobnost smreke protiv vjetra. Kao osnova za upoređenje uzet je najotporniji oligotrofn A-red (= 1). Prema tome »model« intenziteta izvala od vjetra u mezotrofnom B-redu je 5, u nitrofilnom C-redu je 1,5; iz hidričnih redova u tresetnom r-redu je 6, u zamokrenom mesotrofnom C-redu 15. To znači da su smrekove sastojine ovdje 15 puta više od vjetra ugrožene nego u oligotrofnom A-redu.

Ing. Bernard Hrušaka

MIJO KOTARSKI

dipl. inž. šum.

Dana 3. 8. 1980. god. nakon duge i teške bolesti umro je u Kloštar Ivaniću drug Mijo Kotarski, dipl. inž. šumarstva, dugogodišnji referent uzgoja Šumskog gospodarstva »Garjevica« u Kutini odnosno Šum. gospodarstva »Josip Kozarac« Nova Gradiška. Rođen je 11. I 1909. god. u Kloštar Ivaniću kao sin dobro stojeće obrtničke porodice. Osnovnu školu završio je u svom rodnom mjestu a gimnaziju i šumarski fakultet u Zagrebu. Državni stručni ispit položio je 1943. godine.

Kotarski je počeo s radom kao šumarski vježbenik u Kotarskoj oblasti u Vrbovskom 1939. godine, a nastavio na, tada, banovinskom dobru »Topolovac« kod Siska. Po završetku rata radi u Šumariji Našice, u Ispostavi Kotarskog narodnog odbora Pakrac a zatim kao šef planskog

sektora u Šumskom gospodarstvu »Viševica« u Rijeci. Čežnja za rodnim krajem i velika ljubav spram rođene majke vučala ga je nazad u rodni kraj. Pri ponovnom formiranju Šumarije u Kloštar Ivaniću 1954. god., povodom reorganizacije Šumarstva i formiranja Šumarija kao ustanova sa samostalnim financiranjem, dolazi za upravitelja Šumarije. Tu ostaje sve do njezina ukidanja odnosno pripajanja Šumariji Novoselec 1963. god., kada prelazi u Šumsko gospodarstvo »GARJEVICA« u Kutinu na dužnost voditelja uzgoja. Na toj dužnosti ostaje i nakon spajanja Šum. gospodarstva Kutina i Nova Gradiška u Šumsko gospodarstvo »JOSIP KOZARAC« u Novoj Gradiški sve do umirovljenja 1979. godine.

Kao šumar bio je ludo zaljubljen u šumu, a napose u svoju »Žuticu« i »Marču« u kojima je ostavio vidne tragove svojega rada. Samoinicijativno počeo je pošumljavati čistine Lonjskog polja (Beneč) topolama. Te su čistine ležale neiskorištene osim što su okolnom žiteljstvu služile kao sezonska pasišta za vrlo maleni broj stoke. Pionir je zabrana paša u šumi na tom području, jer je bio uočio, da se i bez velikih ulaganja mogu čistine u tom poplavnom području pošumiti prirodnim putem jasenom i johom, samo ako se zabrani paša a tim gaženje i sabijanje tla kao i odgrizanje vršnih pupova po stoci. U prigorskim šumama (Marči) unosi četinjače i vrši intenzivno čišćenje mladih sastojina.

Kao prijatelj i vjerni čuvar svakog četvornog metra šume, shvatio je značaj i vrijednost pronalaženja nafte na tom arealu. I to prvo u prigorskim šumama a potom i u »Žutici« i sve površine koje su bile ustupljene naftnoj industriji i iskrčene, nastojao je nadoknaditi pošumljavanjem čistina, kako se šumska povr-

šina ne bi smanjivala. Pri tome je uвijek u dogovoru sa »naftašima« nastojao da se od šume oduzme samo najnužnije potrebnu površinu i da se pri gradnji prometnice koriste postojeće prosjeke; to je koristilo otvaranju šumskog kompleksa. Po završenoj eksploataciji nafte sva su se zemljišta vraćala šumarstvu.

Katastrofalno sušenje hrasta u šumi »Žutica« u vremenu od 1965—1975. god. jako ga je potreslo, ali je i tu odmah počeo s unašanjem topola kao brzorastuće vrste, kako bi se u što kraćem vremenskom periodu nadoknadio gubitak drvne mase prouzrokovani sušenjem.

Kao uzugajivač uočio je, da se u sastojinama sa vrstama drveća koje traže duže ophodnje, drvna masa može povećati unašanjem mekih listača, posebice lipe i johe, koje za svoju zrelost traže kraću ophodnju, pa u sve branjevine i sjećine unosi te vrste.

Poseban hobi bilo mu je parkiranje. Rodni Kloštar Ivanić može samo njemu zahvaliti što je sav ozelenjen i tu si je ostavio trajni spomen. Isto tako aktivan je u parkiranju i ozelenjavanju Kutine i uložio je puno truda i energije dok je odgovorne uvjeroj da je ozelenjavanje neophodno potrebno nakon izgradnje tvornice umjetnih gnojiva i postojeće ostale kemijske industrije jakog zagadivavača zraka i čovjekove okoline.

Kao rukovodioc uzgoja u gospodarstvu vodio je brigu o godišnjim etatima, posumljavanju i popunjavanju te nadzirao

i upućivao osoblje u vođenju proreda i vršenju doznaka. Za njega nije postojalo radno vrijeme. Vrlo često je radio i 12—14 sati dnevno, zaista volio je raditi, pa i pod kraj službovanja, kada je skoro pola godine bolovao i proveo u bolnici i makar je navršio 70 godina života ne želi ići u mirovinu, jer se je još uвijek smatrao sposobnim za rad.

Učestvovao je i u javnom i političkom životu svoje općine i svoje mjesne zajednice. Duže vrijeme bio je član općinske skupštine Ivanić grad.

U šumarskim krugovima bio je poznat kao aktivni učesnik na svim skupovima i diskutant po svim problemima šumarstva. Iako skrhan teškom bolesti želi prisustvovati »Savjetovanju o aktuelnim problemima i samoupravnom razvoju šumsko prerađivačkog kompleksa SR Hrvatske« koje se održalo 24. VI. o. god. ali više nije mogao zbog sve težeg stanja bolesti. Za svoj predani i djelotvorni rad u šumarstvu od strane Saveza inžinjera i tehničara šumarstva i drvne industrije 1976. godine povodom 130-godišnjice Hrvatskog šumarskog društva i 100-god. izlaženja »Šumarskog lista« dobio je zlatnu medalju.

Sahranjen je 5. 8. 1980. god. na mjesnom groblju u Kloštar Ivaniću ispraćen od velikog broja mještana i kolega. Smrću druga inž. Mije Kotarskog-našega »MISKA« naša zelena struka gubi jednoga svoga vrijednog stručnjaka. Neka mu je s l a v a !

Inž E. Vilček

UPUTE SURADNICIMA ŠUMARSKOG LISTA

Šumarski list objavljuje izvorne stručne i znanstvene članke iz područja šumarstva, drvne industrije i zaštite prirode, prikaze stručnih predavanja i društvenih zbivanja (savjetovanja, kongresa, proslava i dr.) te prikaze domaće i strane stručne literature i časopisa. Objavljuje nadalje, sve ono što se odnosi na stručna zbivanja u nas i u svijetu, podatke i crtice iz prošlosti šumarstva i drvene industrije te napise o radu terenskih društava.

Radovi i članci koji pišu stručnjaci iz privrede imaju prednost.

Doktorske i magistarske radnje objavljujemo samo ako su pisane u sažetom obliku te, zajedno s prilozima, mogu zauzeti **najviše 8 stranica Šumarskog lista**.

Posebno pozivamo stručnjake iz prakse da pišu i iznose svoja iskustva, kako uspješnih tako i neuspješnih stručnih zahvata, jer to predstavlja neprocjenjivu vrijednost za našu struku. Veličina rukopisa ne bi trebala prelaziti **10 stranica Šumarskog lista**, odnosno oko 15 stranica pisanih strojem s proredom. Ako rad ima priloge (fotografije, crteže, grafikone tušem ili strojem pisane tabele) tada je potrebno za svaku stranicu priloga **umanjiti rukopis** za 1,5 stranicu.

Radove pišite jasno i sažeto. Izbjegavajte opširne uvode, izlaganja i napomene. Rukopis treba biti napisan pisaćim strojem s proredom i to tako, da redovi budu s lijeve strane uvučeni za 3,5 cm od ruba papira. Uz svaki članak treba priložiti i sažetak i to za hrvatski tekst do 1/2 stranice, a za strani jezik može biti i do 1 stranice. U koliko se za sažetak koristi zaključak članka treba ga posebno napisati. Sažeci se u pravilu prevode na engleski jezik. U koliko prijevod ne dostavi autor, prevodi ga Uredništvo. U sažetku na početku članka autor treba iznijeti **problematiku i rezultate istraživanja te njihovu primjenu u praksi**.

Popis korišćene literature treba sastaviti abecednim redoslijedom na kraju članka i to: prezime i početno slovo imena autora, u zagradi godina objavljenje knjige ili časopisa, naslov knjige ili časopisa (kod ovoga i br. stranice). Fotografije, crteži, grafikoni i sl. moraju biti jasni i uredni, jer se samo takvi mogu kliširati. Fotografije neka budu većeg formata (najmanje 10x15 cm), kontrastne i na papiru visokog sjaja. Kod tabele, grafikona, crteža treba voditi računa, da je najpovoljniji omjer stranica 1:1,5. Legendum treba po mogućnosti učrtati u sam crtež. Original može biti i većeg formata od tiskanog, a to je i bolje, jer se smanjenjem postiže bolja reprodukcija. Crteži i sl. moraju biti rađeni tušem, a tabele mogu i pisaćim strojem, ali s crnom i neistrošenom vrpcem. Papir: paus, crtaći i gusti pisaći.

Rukopise **dostavljati u dva primjerka** od kojih jedan treba biti original.

Objavljeni radovi se plaćaju!

Autori koji žele **posebne otiske — separate** svojih članaka **trebaju ih naručiti** istodobno sa slanjem rukopisa. Separati se **POSEBNO NAPLAČUJU** po stvarnoj tiskarskoj cijeni, a trošak separata se **ne može odbiti od autorskog honorara**. Najmanje se može naručiti 30 separata.

Molimo autore da uz rukopis **dostave broj i naziv svojega žiro računa** kao i **broj bankovnog računa Općine u kojoj autor stalno boravi na koji se uplaćuje porez** od autorskih honorara.

UREDNIŠTVO »ŠUMARSKOG LISTA«
Zagreb, Trg Mažuranića 11
Telefon: 444-206

EXPORTDRVO

RADNA ORGANIZACIJA ZA VANJSKU I UNUTARNJU TRGOVINU DRVOM, DRV-NIM PROIZVODIMA I PAPIROM, TE LUČKO-SKLADIŠNI TRANSPORT I ŠPEDICIJU, n. sol. o.

41001 Zagreb, Marulićev trg 18, Jugoslavija

telefon: (041) 444-011, telegram: Exportdrvo Zagreb, telex: 21-307, 21-591, p. p.: 1009

Radna zajednica zajedničkih službi:

41001 Zagreb, Mažuranićev trg 11, telefon: (041) 447-712

OSNOVNE ORGANIZACIJE UDRUŽENOG RADA:

OOUR — **VANJSKA TRGOVINA**, 41001 Zagreb, Marulićev trg 18, pp 1008, tel. 444-011, telegram: Exportdrvo-Zagreb, telex: 21-307, 21-591

OOUR — **MALOPRODAJA**, 41001 Zagreb, Ulica B. Adžije 11, pp 142, tel. 415-622, telegram: Exportdrvo-Zagreb, telex 21-865

OOUR — **»SOLIDARNOST«**, 51000 Rijeka, Sarajevska 11, pp 142, tel. 22-129, 22-917, telegram: Solidarnost-Rijeka

OOUR — **LUČKO-SKLADIŠNI TRANSPORT I ŠPEDICIJA**, 51000 Rijeka, Delta 11, pp 234, tel. 22-667, 31-611, telegram: Exportdrvo-Rijeka, telex 24-139

OOUR — **OPREMA OBJEKATA — INŽENJERING**, 41001 Zagreb, Vlaška 40, tel. 274-611, telex: 21-701

OOUR — **VELEPRODAJA**, 41001 Zagreb, Trg žrtava fašizma 7, telefon 416-404

PRODAJNA MREŽA U TUZEMSTVU:

ZAGREB, RIJEKA, BEOGRAD, LJUBLJANA, OSIJEK, ZADAR, SIBENIK, SPLIT, PULA, NIŠ, PANČEVO, LABIN, SISAK, BJELOVAR, SLAV. BROD i ostali potrošački centri u zemlji.

EXPORTDRVO U INOZEMSTVU:

Vlastite firme:

EUROPEAN WOOD PRODUCTS, Inc. 35-04 30th Street Long Island City — New York 11106 — SAD

OMNICO G.m.b.H., 83 Landshut/B, Watzmannstr. 65 (SRNJ)

OMNICO ITALIANA, Milano Via Unione 2 (Italija)

EXHOL N. V., Amsterdam, Z. Oranje Nassauaan 65 (Holandija)

Poslovne jedinice:

Representative of EXPORTDRVO, 89a the Broadway Wimbledon, London, S. W. 19-IQE (Engleska)

EXPORTDRVO — Pariz — 36 Bd. de Picpus

EXPORTDRVO — predstavništvo za Skandinaviju, Drottningg, 14/1, POB 16-111 S-103 Stockholm 16

EXPORTDRVO — Moskva — Kutuzovskij Pr. 13, DOM 10-13

EXPORTDRVO — Casablanca — Chambre économique de Yougoslavie — 5, Rue E. Duployé — Angle Rue Pegoud, 2ème étage